

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKI FAKULTET
GEOGRAFSKI ODSJEK

Vesna Gugić, Ivana Hajdinjak, Andrijana Horvat, Nikolina Malenica, Lucija Starčević, Ivana
Žafran

UTJECAJ ROMSKE POPULACIJE NA IZABRANE DEMOGRAFSKE STRUKTURE I
KRETANJE STANOVNIŠTVA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE: PRIMJER OPĆINA
NEDELIŠĆE I MALA SUBOTICA

ZAGREB, 2016.

Ovaj rad izrađen je na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu, Geografski odsjek pod vodstvom doc.dr.sc. Aleksandra Lukića i predan je na natječaj za dodjelu Rektorove nagrade u akademskoj godini 2015./2016.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Demografski procesi u Republici Hrvatskoj u posljednja dva međupopisna razdoblja ..	1
1.2. Romska etnička manjina u Europi i Republici Hrvatskoj	6
1.3. Demografska slika Međimurske županije	9
1.4. Romska etnička manjina u Međimurju – pogled u prošlost	11
1.5. Demografska obilježja romske etničke manjine u Međimurskoj županiji	13
1.6. Tradicija, način života i običaji Roma te njihov utjecaj na demografska obilježja.....	14
1.7. Prostorni raspored romske etničke manjine u Međimurskoj županiji	15
2. HIPOTEZE I CILJEVI RADA	16
2.1. Ciljevi rada	16
2.2. Hipoteze.....	16
3. MATERIJALI I METODE RADA	17
3.1. Uzorak ispitanika.....	17
3.2. Metode prikupljanja podataka	18
3.3. Metode obrade podataka.....	19
4. REZULTATI.....	19
4.1. Natalitet	19
4.2. Mortalitet	23
4.3. Dobno-spolna struktura	30
4.3.1. Općina Nedelišće	30
4.3.2. Općina Mala Subotica.....	33
4.3.3. Općina Sveti Juraj na Bregu	36
4.4. Obrazovna struktura	38
4.5. Sastav stanovnika prema jeziku.....	48
4.5.1. Pouzdanost ispitanika.....	48
4.5.2. Rezultati ankete i njihova interpretacija.....	48
5. RASPRAVA.....	61
6. ZAKLJUČCI.....	70
7. ZAHVALE	73
8. LITERATURA.....	74
9. IZVORI	77

10. SAŽETAK.....	79
11. SUMMARY	80
12. PRILOZI.....	81

1. UVOD

1.1. Demografski procesi u Republici Hrvatskoj u posljednja dva međupopisna razdoblja

Republika Hrvatska suočava se s velikom demografskom krizom iz razloga što hrvatsko stanovništvo karakterizira smanjujući fertilitet, prirodna depopulacija (negativna prirodna promjena), emigracijska depopulacija, ukupna depopulacija (nakon 1990) i izrazito starenje stanovništva (Nejašmić i Toskić, 2013 prema Wertheimer-Baletić, 2004; Nejašmić, 2008). Od popisa provedenog 1991. godine pa do zadnjeg popisa 2011. godine broj stanovnika Hrvatske smanjio se za više od 10%, a zadnjim je popisom utvrđeno da na prostoru Republike Hrvatske živi 4 284 889 ljudi (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 1991.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Stanovništvo čini temelj postojanja određene države i njezinog identiteta, što objašnjava zašto je njegovo izumiranje jedan od najvećih problema hrvatskog društva. Prema jednoj od relevantnih projekcija godine 2031. u Hrvatskoj će živjeti 3 680 750 stanovnika (Nejašmić, 2012). Ova projekcija predviđa smanjenje broja stanovnika za nešto više od 23% u odnosu na 1991. godinu. „Tendencije depopulacije, proces starenja stanovništva, tendencija prema nultom prirodnom prirastu i sve manjem ukupnom porastu stanovništva zabilježene su u Hrvatskoj već u razdoblju do početka devedesetih godina prošlog stoljeća“ (Wertheimer-Baletić, 2005, 95). Promjene su postale izrazitije devedesetih godina prošloga stoljeća zbog specifičnih čimbenika (Wertheimer-Baletić, 2005). Najvažniji čimbenik demografskog razvoja u međupopisnom razdoblju od 1991. do 2001. godine bio je Domovinski rat kao i njegove posljedice. Domovinski rat odnio je 22 tisuće života te je uzrokovao velika materijalna razaranja. Također, rat je doveo do velikog broja prisilnih migracija koje su zbog svoje brojnosti (više od milijun izbjeglica), ali i vremensko-prostornoga okvira bile (i još uvijek jesu) osobit, ne samo demografsko-migracijski, nego i politički, društveno-ekonomski, socijalni, žrtvoslovni i humanitarni fenomen (Živić, 2012). Dakle, smanjenje broja stanovnika u Hrvatskoj bilježi se od 1991. godine kada je primjetan veći broj umrlih nego rođenih te negativan migracijski saldo (Mrđen, 2012). Migracije su utjecale i na etničku strukturu stanovništva, a značajnije promjene vide se za vrijeme i nakon Domovinskog rata kada se značajno smanjio broj Srba, Crnogoraca i Mađara (Tab.1.) (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.). U godinama nakon Domovinskog rata Hrvatska je imala pozitivan migracijski saldo sve do 2009. godine kada je prvi put zabilježen negativan migracijski saldo koji je iznosio -1 472 stanovnika. Do zadnjih dostupnih podataka, a to su oni iz 2014. godine, broj iseljenika se povećava, a negativan migracijski saldo iznosi -10 220

stanovnika (Priopćenje DZS-a, 2015). Procjene su da će 2031. godine broj mladih žena u dobi od 20 do 29 godina biti za trećinu manji što će uvelike oslabiti reproduktivnu moć hrvatskog stanovništva (Nejašmić, 2012). Slično će se dogoditi i radnom kontingentu, gdje će biti sve više starih radnika, a Hrvatska će se suočiti i s manjkom radne snage te pojavom sve većeg broja umirovljenika (Nejašmić, 2012). Starenje stanovnika utjecati će tako na odnos broja zaposlenih i umirovljenika, a broj osoba starijih od 75 godina udvostručit će se u odnosu na 2001. godinu (Nejašmić, 2012). Izumiranju hrvatskog stanovništva uz negativnu prirodnu promjenu pridonosi i negativan migracijski saldo koji je zabilježen i u posljednjem međupopisnom razdoblju. Takvi negativni pokazatelji ubuduće će znatno pridonositi produbljivanju demografske krize (Klempić Bogadi i Lajić, 2014) u Hrvatskoj koja je posljedica mnogih čimbenika, a njeno produbljivanje sve je teže zaustaviti.

Iako se, potaknuti gospodarskom krizom iz Republike Hrvatske, sve više ljudi iseljava, dolazi i do povećanja broja pripadnika nekih etničkih skupina. Najočitiiji je porast broja pripadnika bošnjačke etničke skupine, kao i povećanje broja Roma, kojih je danas gotovo duplo više no što ih je bilo 2001. godine (Tab.1.) (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.).

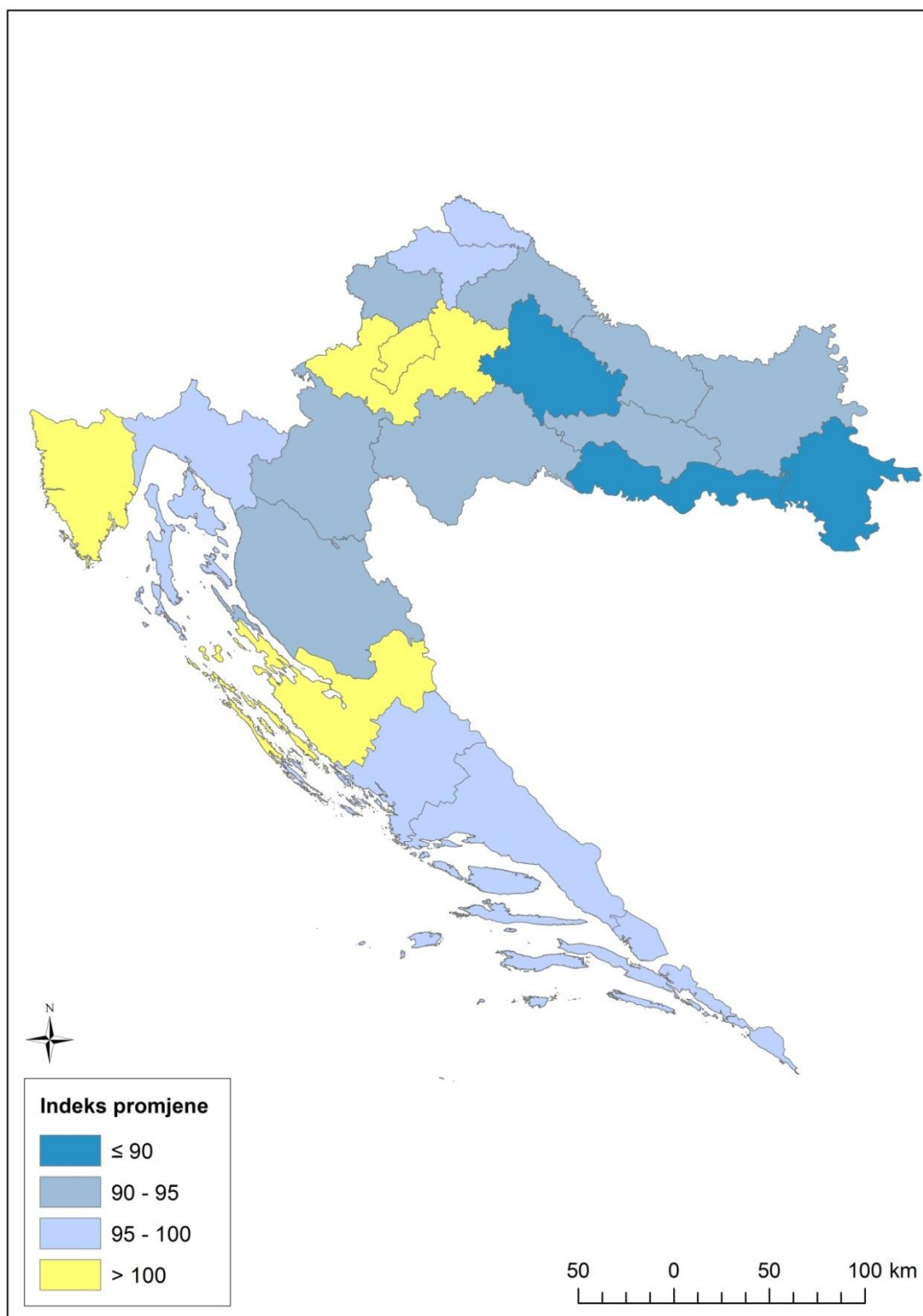
Tab.1. Kretanje broja pripadnika najzastupljenijih narodnosnih skupina u Republici Hrvatskoj u razdoblju 1971.-2011. godine

Narodnost	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	Indeks promjene (2011./1991.)
Albanci	4175	6006	12032	15082	17513	419,47
Mađari	35488	25439	22355	16595	14048	39,59
Romi	1257	3858	6695	9463	16975	1350,44
Slovenci	32497	25136	22376	13173	10517	32,36
Srbi	626789	531502	581663	201631	186633	29,78
Talijani	17433	11661	21303	19636	17807	102,15

Izvor: izrada autora prema Statistički ljetopis hrvatskih županija 1993., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema narodnosti, po gradovima/općinama, www.dzs.hr (03.04.2016.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Statistička izvješća 1469, DZS, Zagreb, 2013.

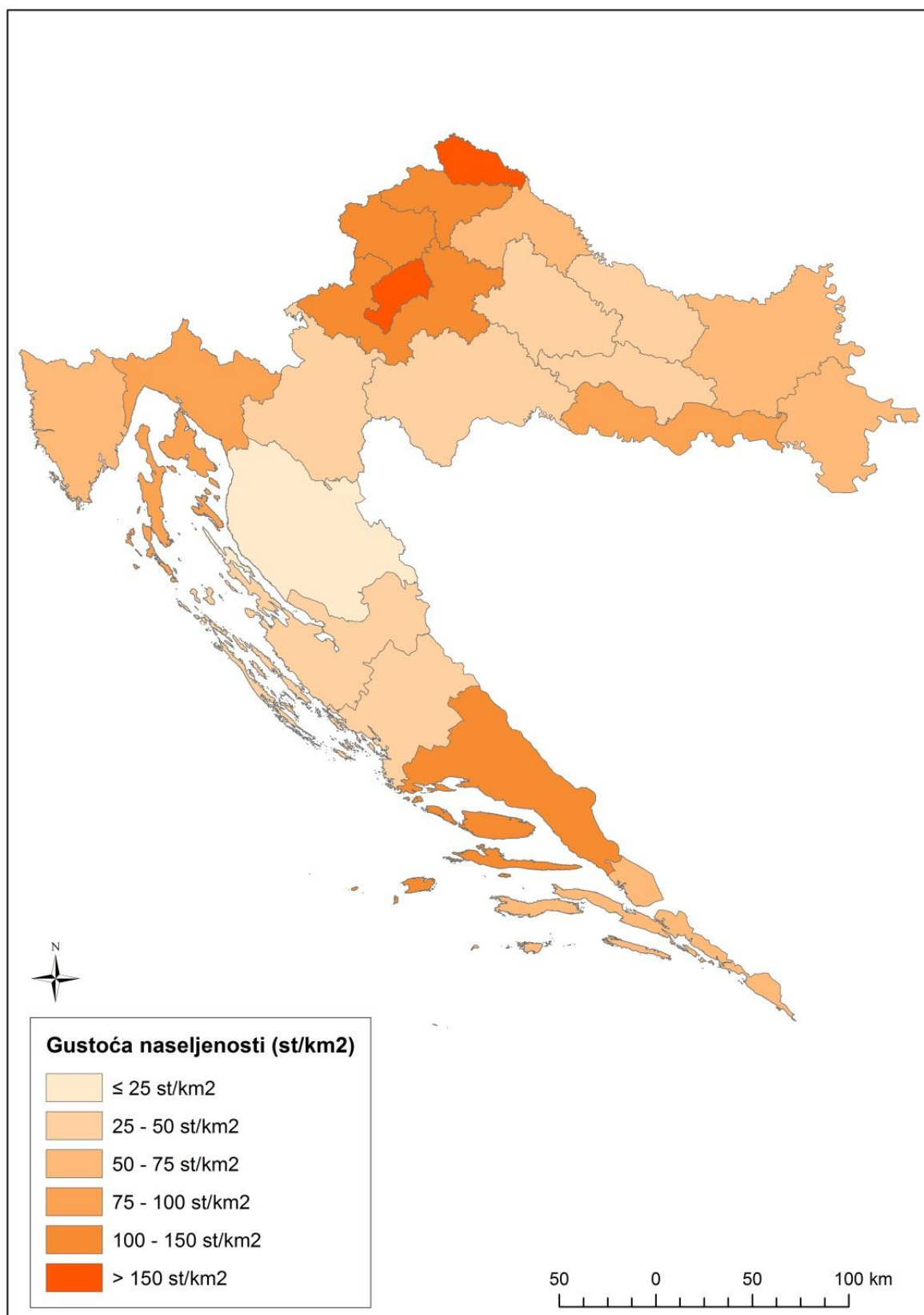
Naravno, ove podatke moramo uzimati s rezervom ako znamo da je došlo do promjene metodologije popisa stanovništva 2001. i 2011. godine. Isto tako kod pripadnika nekih etničkih skupina, poput Roma, česta je pojava etnomimikrije kojom dolazi do skrivanja vlastitog identiteta romske populacije prilikom etničkog izjašnjavanja (Babić, 2004). Ako broj rođenih pada, a broj umrlih stagnira dolazi do smanjenja broja stanovnika, ali i drugih posljedica poput smanjenog broja fertilnog i radnog kontingenta.

Republika Hrvatska administrativno je podijeljena na 21 (dvadeset i jednu) županiju uključujući i Grad Zagreb, 429 općina i 127 gradova (Nejašmić i dr., 2009). Većina županija bilježi konstantan pad u broju stanovnika od popisa 1991. godine. Međutim, postoji nekoliko iznimaka poput Brodsko-posavske županije koja bilježi porast broja stanovnika u razdoblju između 1991. i 2001. te Zadarske županije koja bilježi porast u razdoblju od 2001. do 2011. godine. Kako statistika ne bi bila tako crna, postoje županije koje bilježe konstantan rast broja stanovnika u ova dva međupopisna razdoblja, a to su Zagrebačka i Istarska županija, te Grad Zagreb (Sl.1.) (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Najveći indeks promjene broja stanovnika ima Zagrebačka županija što možemo zahvaliti sve izrazitijem jačanju procesa suburbanizacije oko glavnog grada Republike Hrvatske. Osim broja stanovnika važan pokazatelj naseljenosti nekog područja je i gustoća stanovništva. Sjever Hrvatske tradicionalno je gusto naseljen prostor, a izuzmemo li Grad Zagreb najveću gustoću naseljenosti ima Međimurska županija sa 155,9 stan/km² (Sl.2.) (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015.).

Sl.1. Promjena broja stanovnika 2001.-2011. godine po županijama Republike Hrvatske

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Statistička izvješća 1167, DZS, Zagreb, 2003.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

Sl.2. Gustoća naseljenosti (st/km²) po županijama Republike Hrvatske 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

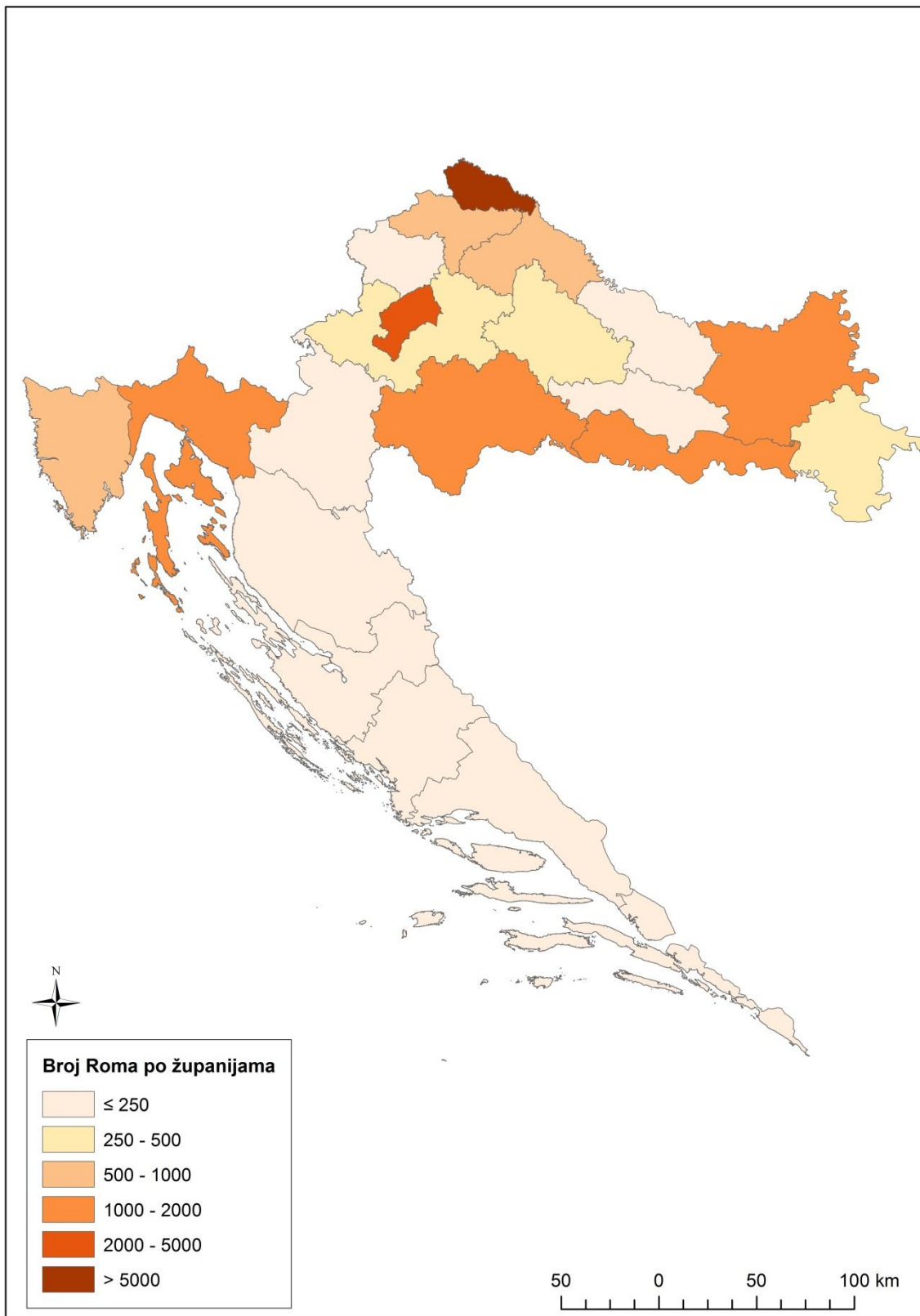
1.2. Romska etnička manjina u Europi i Republici Hrvatskoj

Republika Hrvatska etnički je homogena zemlja u kojoj se 90,42% stanovništva izjašnjava Hrvatima (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013.). Od ostalih etničkih skupina izdvajaju se Srbi kojih je 4,36%, a slijede ih Bošnjaci, Talijani i Romi (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013.). Roma u Hrvatskoj ima 16 975 što čini 0,4% ukupnog stanovništva. U cijeloj Europi broj Roma procjenjuje se na 10-12 milijuna (Europska komisija, http://ec.europa.eu/index_hr.htm), a u Europskoj uniji na šest milijuna. Prema procjeni Eurostata (<http://ec.europa.eu/eurostat>) za 2015. godinu u Europi (s europskim dijelom Rusije) živi 728 milijuna stanovnika. Ako u ove procjene uključimo 12 milijuna Roma, dolazimo do zaključka da je udio Roma u stanovništvu Europe 1,67% te da su oni najbrojnija europska etnička manjina.

Romi najvjerojatnije potječu iz Indije, iz područja uz rijeku Ganges (Hrvatić, 2000)¹. Smatra se da su Romi iz Indije prema Europi pobjegli pred ratom preko Afganistana i Perzije. Kod Kaspijskog jezera razdvajaju se na sjevernu skupinu koja kreće prema Armeniji i južnu koja se kreće uz tokove Eufrata i Tigrisa (Hrvatić, 2000). Dio južnog plemena se vjerojatno kretao kroz Siriju i Egipat te je uz sjevernu afričku obalu preko Gibraltara ušao u Europu. Ipak, drži se da je najveći dio Roma u Europu ušao preko Bospora i Turske (Hrvatić, 2000). Romi su se prema istraživanjima u razdoblju od 10. do 14. stoljeća zadržali na području Grčke i Turske, a o njihovom postojanju svjedoče i pisani dokumenti toga vremena. Na područje Balkana Romi dolaze u 14. stoljeću te se u Hrvatskoj prvi puta spominju u Dubrovniku 1362. godine. U Zagrebu se 1373. godine spominje skupina Roma mesara i trgovaca, a u drugoj polovici 14. stoljeća stalno naseljavaju prostor Hrvatske (Hrvatić, 2000). U Hrvatskoj se broj Roma može kontinuirano pratiti od 1948. godine kada ih je bilo samo 405. Smatra se da je za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske stradalo čak 17 000 pripadnika ove etničke manjine (Štambuk, 2005). U novije doba broj Roma u Hrvatskoj povećava se iz godine u godinu. Tako je 1991. godine na području Republike Hrvatske zabilježeno 6 695 pripadnika romske etničke manjine, a dvadeset godina kasnije broj Roma iznosio je 16 975 (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 1991.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Ako znamo da se ukupno stanovništvo Republike

¹ Romi su prema ovom tumačenju potomci plemena Lura poznatog po pjevanju i sviranju, koji se prvi puta spominju u djelu perzijskog pjesnika Firuzija. Firuzije navodi da je šah Bahram-Gur oko 420. godine pozvao 12 000 glazbenika Lura te im dao zadatak da u zamjenu za zemlju, žito i blago zabavljaju njegov narod. Kako su Luri zanemarili obradu zemlje šah se naljutio i poslao ih da lutaju i žive od pjevanja i sviranja (Hrvatić, 2000 prema Jovanović, 1993).

Hrvatske u istom razdoblju smanjilo za 10% ovi nam brojevi daju naslutiti da je pozitivna prirodna promjena kod Roma mnogo veća nego kod pripadnika drugih etničkih skupina u Hrvatskoj te da se njihovi demografski trendovi uvelike razlikuju od hrvatskog prosjeka. Romi prema istraživanjima H. Šlezaka imaju znatno veći natalitet i fertilitet od ostatka Hrvatske, a mortalitet im je nešto niži od prosjeka (Šlezak, 2010). Rome od ostalih etničkih skupina u Hrvatskoj ne izdvaja samo pozitivna prirodna promjena već i stalna segregacija i marginalizacija. Najčešće rade manje cijenjena i plaćena zanimanja, a nerijetko nemaju formalnog načina zapošljavanja što je dokaz ekonomske marginalizacije. Nadalje, njihova prostorna marginalizacija vidljiva je na mnogo primjera. Najčešće su naseljeni na rubovima naselja i odvojeni fizičkom preprekom od ostatka stanovništva. U ruralnim područjima Romi često žive u zatvorenim zajednicama bez kontakta s većinskim stanovništvom, a u nekim dijelovima Hrvatske postoje i posebno izdvojena romska naselja. Romi se razlikuju i po svom vrijednosnom sustavu koji je nematerijalistički i uz njega možemo primijetiti poseban način života koji se manifestira u izgledu i ponašanju pripadnika romske etničke manjine (Šlezak, 2010a). Kao nomadski narod koji nema svoju državu, Romi se nikada nisu mogli u potpunosti prilagoditi sustavu vrijednosti države ili naroda gdje su se nalazili jer je postojala mogućnost da izgube svoj identitet (Štambuk, 2000). Njihov specifični način života, sklonost skitnji i prošnji, obavljanje niskoplaćenih poslova i nisko zanimanje za obrazovanjem (Rebernak, 1885) dovelo je do stvaranja niza stereotipa koji će teško nestati. Stereotipi još više produbljuju jaz između Roma i neromskog stanovništva te se s obje strane gubi želja za komunikacijom i unaprjeđenjem odnosa. Naravno, od Roma se ne može tražiti asimilacija, već integracija u postojeće društvo (Štambuk, 2000). U Hrvatskoj je Roma najviše u Međimurskoj županiji gdje im je udio skoro 4,5% u ukupnom stanovništvu županije te u Sisačko-moslavačkoj i Koprivničko-križevačkoj županiji (Sl.3.).

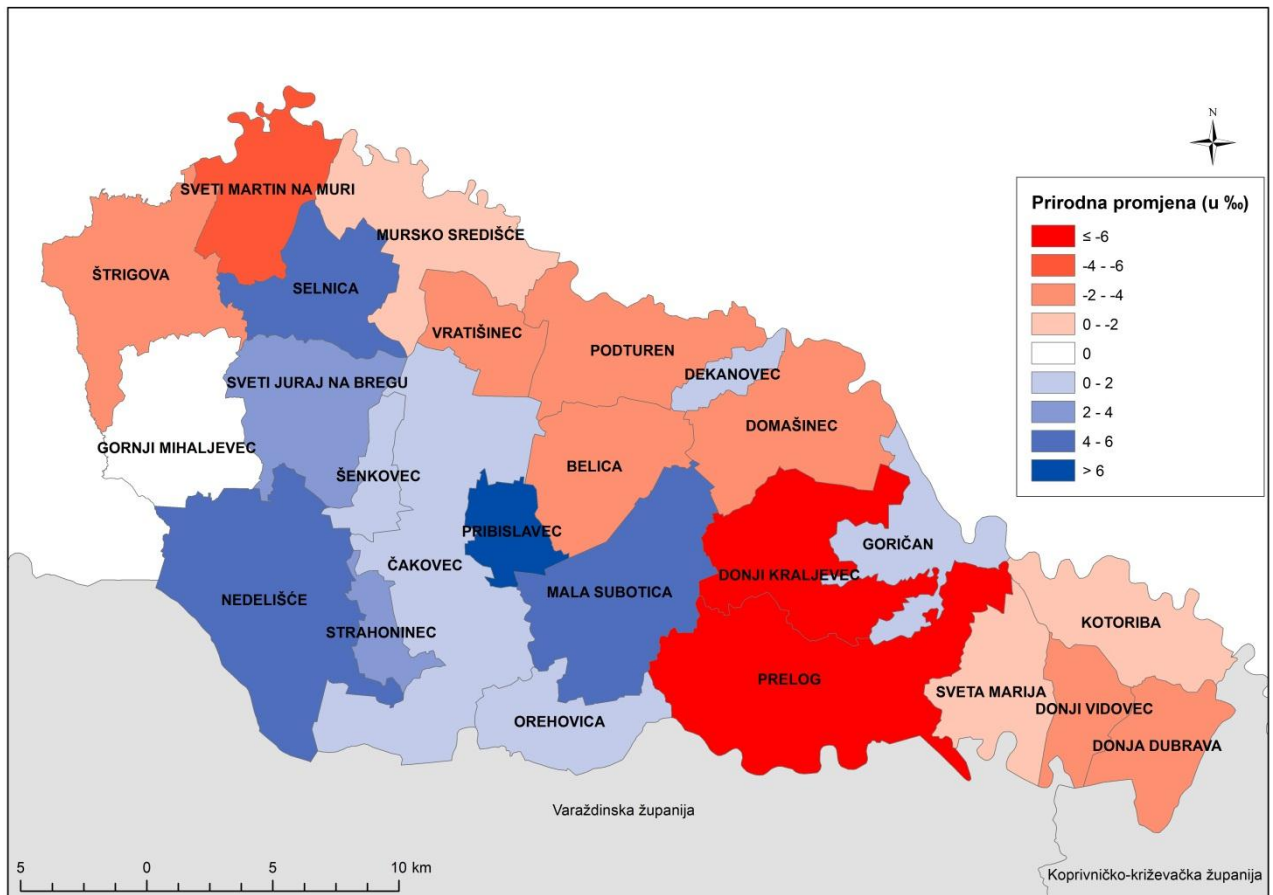
Sl.3. Broj pripadnika romske etničke manjine po županijama Republike Hrvatske 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Statistička izvješća 1469, DZS, Zagreb, 2013.

1.3. Demografska slika Međimurske županije

Međimurska je županija, izuzmemo li Grad Zagreb kao administrativno-teritorijalnu jedinicu sa statusom županije, najmanja i najgušće naseljena hrvatska županija (Sl.2.). U ovoj najsjevernijoj županiji površine 730km² 2011. godine živjelo je 113 804 stanovnika. Iako brojem stanovnika i površinom mala, Međimurska županija ima gustoću naseljenosti 155,9 st/km², dvostruko veću od hrvatskog prosjeka koji iznosi 75,8 st/km² (Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015.). Već je na prvom popisu provedenom 1857. godine Međimurska županija imala 55 412 stanovnika, što znači da je već tada gustoća naseljenosti ove županije (75,9 st/km²) bila vrlo slična današnjoj gustoći naseljenosti čitave Republike Hrvatske (Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.). Od tog prvog modernog popisa pa do 1991. godine stanovništvo Međimurske županije povećavalo se tek nešto sporije nego u Hrvatskoj u cjelini, a tome svjedoči indeks promjene broja stanovnika 1991./1857. koji je za Međimursku županiju iznosio 216,3, a za Republiku Hrvatsku 219,3 (Magdalenić, 1994.). Ipak, ni na prostoru Međimurja, a ni čitave Hrvatske povećanje stanovnika nije teklo ravnomjerno te su u nekim međupopisnim razdobljima indeksi bili veći za Hrvatsku, a u nekima za Međimurje (Magdalenić, 1994). Međutim, situacija se danas značajno promijenila. Naime, od 1991. godine počinje padati broj stanovnika Republike Hrvatske. Taj pad je očit u velikom broju hrvatskih županija, među njima i u Međimurskoj županiji u kojoj je 2011. živjelo 6 062 stanovnika manje stanovnika nego 1991. godine. Zanimljivo je da je pad broja stanovnika bio veći i očitiji u Hrvatskoj nego u samoj Međimurskoj županiji pa tako indeks promjene 2011./1857. za Međimursku županiju iznosi 205,4, a za cijelu Republiku Hrvatsku 196,4 (Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Natalitet Međimurske županije, iako također opadajućeg trenda, uvijek je bio viši od hrvatskog prosjeka, dok se mortalitet kretao uglavnom oko njega (Magdalenić, 1994). Tome u prilog idu i podaci o natalitetu i mortalitetu u Hrvatskoj 2011. godine gdje je stopa nataliteta Međimurske županije u iznosu od 11,1 viša od one Republike Hrvatske koja iznosi 9,6, dok stopa mortaliteta Međimurske županije iznosi 11,01 što je nešto niže od stope cijele Hrvatske koja iznosi 11,9 (Statistički ljetopis 2015.). Stopa prirodne promjene je tako u Međimurskoj županiji iznosila -1,0 dok je za čitavu Hrvatsku iznosila -2,3. Prema ovim podacima jasno je da Međimurska županija ima manje negativne trendove od ostatka Republike Hrvatske, a zašto je tome tako i ima li etnički sastav županije veze s time pokušat ćemo otkriti u ovome radu. Međimurska županija sastoji se od 3 grada, 22 općine i 131 naselja (Međimurska županija, www.medjimurska-zupanija.hr). Prema podacima

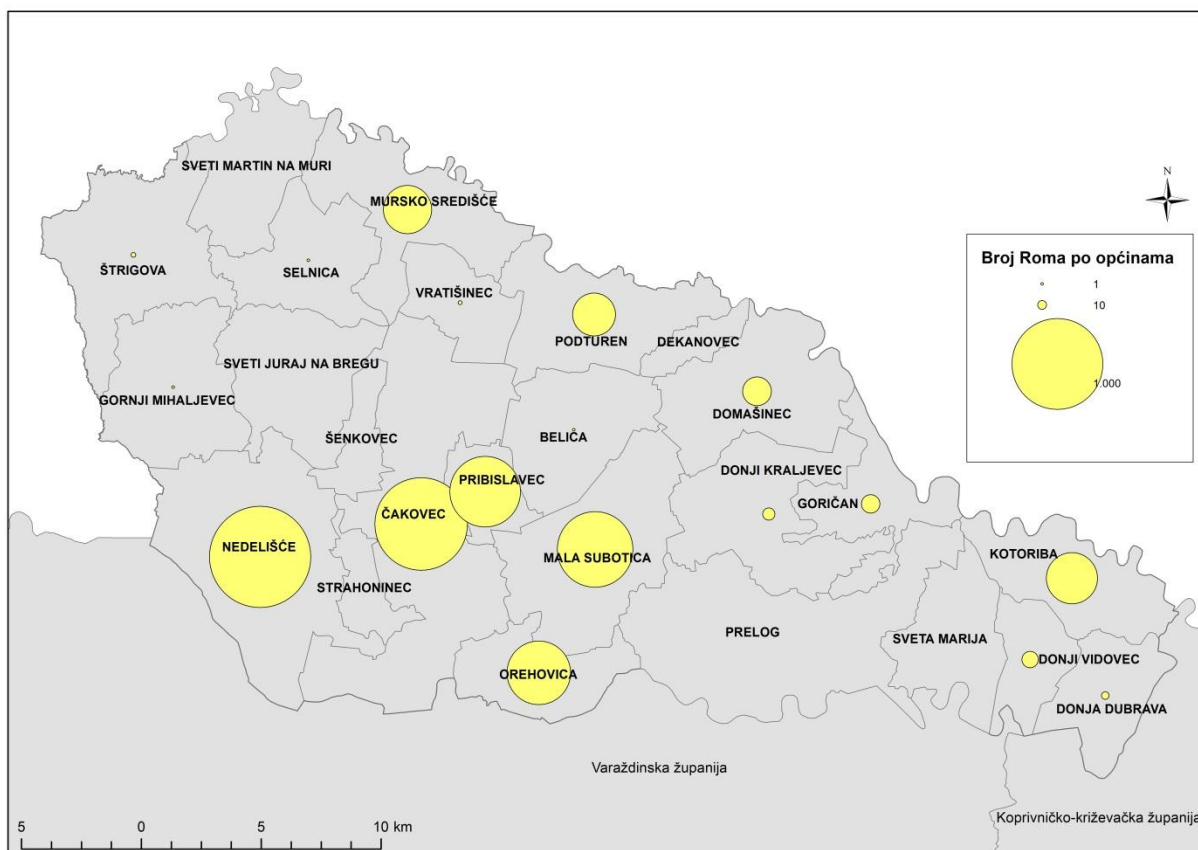
Državnog zavoda za statistiku iz 2011. godine, prirodna promjena je od tri upravna grada bila pozitivna samo u Čakovcu, dok čak deset općina ima pozitivnu prirodnu promjenu (Sl.4.).

Sl.4. Prirodna promjena (%) po općinama Međimurske županije 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., Državni zavod za statistiku, Zagreb; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

Općine s pozitivnom prirodnom promjenom su Dekanovec, Goričan, Mala Subotica, Nedelišće, Orehovica, Pribislavec, Selnica, Strahoninec, Sveti Juraj na Bregu i Šenkovec (Sl.4.). Prema etničkoj strukturi u Međimurskoj županiji prevladavaju Hrvati 93,8%, a slijede ih Romi 4,49%, Slovenci 0,45% i Srbi 0,22% (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.). Romi su najzastupljenija etnička manjina te je 5 107 Roma nejednako raspoređeno po međimurskim gradovima i općinama (Sl.5.).

Sl.5. Broj pripadnika romske etničke manjine po općinama Međimurske županije 2011. godine

Izvor: izrada autoraprema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Statistička izvješća 1469, DZS, Zagreb, 2013.

1.4. Romska etnička manjina u Međimurju – pogled u prošlost

U Republici Hrvatskoj najveći broj pripadnika romske etničke manjine živi u Međimurskoj županiji gdje su oni udjelom od 4,49% najbrojnija etnička manjina (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Romi se u Hrvatskoj, ali i svjetskoj literaturi spominju već dugi niz godina, a povjesničar D. Vojak je odnos prema Romima u literaturi podijelio u tri razdoblja (Vojak, 2004). Prvo razdoblje traje od 1880. do 1918. godine kada se Romi u literaturi spominju kao „lutajući narod“ loših osobina poput nemoralnosti i neetičnosti. Romi se spominju kao lukavci i varalice koji se teško asimiliraju i žive odvojeno od ostalih. Drugo razdoblje traje od 1918. do 1945. u kojem se bilježi sličnost prijašnjim leksikografskim izdanjima. Na Rome se gleda kao na prijetnju lokalnom stanovništvu te ih se pokušava nasilno asimilirati. Većina tekstova i opisa romskog stanovništva temelji se na nabranju loših osobina poput prevrtljivosti, lukavosti i prijetvornosti. Zadnje razdoblje traje od 1945.

do 2003. godine i u njemu se vidi znatna promjena u pristupu prema romskom stanovništvu. Smatra se da je do te promjene stava doveo i veliki genocid nad Romima tijekom Drugog svjetskog rata. Pri opisu Roma sve više se pažnje pridaje njihovim običajima, glazbi i položaju u društvu, dok se njihove osobine i fizičke karakteristike ostavljaju po strani. Prvo spominjanje Roma u Međimurju datira iz 1688. godine. Romi se spominju u kontekstu krštenja djeteta ciganskog vojvode Ivana (Hrvatić, 2000). Veliko doseljenje Roma u Međimurje odigralo se u 19. stoljeću, a oni su se tada naseljavali na rubovima ili izvan naselja (Šlezak, 2009). Međimurje i Podravinu naseljavaju Romi Koritari koji dolaze iz Rumunjske. Za razliku od ostalih Roma koji pričaju jezikom romani chib, međimurski Romi Koritari u razgovoru koriste jezik ljimba d' bjaš te se bave obradom drveta (Hrvatić, 2000). Kako je Međimurska županija nastala 1992. godine, a veličina i prostorni obuhvat gradova i općina se mijenjao, teško je pratiti broj i razmještaj romske etničke manjine prema jedinicama lokalne samouprave. Unatoč tome, u Statističkom ljetopisu su dostupni podaci na razini županije iz kojih je vidljivo kako broj Roma u Međimurskoj županiji (Tab.2.) naglo raste između popisa 1971. i 1981. godine. Naime 1971. godine Romima se izjasnilo 153 stanovnika, što je 0,13% stanovnika županije. Taj je broj naglo skočio 1981. godine kada je u Međimurskoj županiji zabilježeno 1 139 Roma, ili 0,97%. Broj Roma nastavio je rasti 1991. godine kada ih je bilo 1 920 ili 1,60% stanovništva. Prema popisu iz 2001. godine u Međimurskoj županiji obitava 2 887 Roma, što je 2,44% (Tab.2.) (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001.). Iste te godine u Hrvatskoj se Romima izjašnjava 9 463 osoba, dok su procjene da Roma u Hrvatskoj ima čak 30 000 više (Horvat, 2008).

Tab.2. Broj pripadnika romske etničke manjine u Međimurskoj županiji od 1971.-2011.

Broj Roma	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.	Indeks promjene 2011./1971.
Međimurska županija	153	1130	1920	2887	5107	3337,908

Izvor: izrada autora prema Statistički ljetopis hrvatskih županija 1993., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1994; Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema narodnosti, po gradovima/općinama, www.dzs.hr (03.04.2016.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Statistička izvješća 1469, DZS, Zagreb, 2013.

U Republici Hrvatskoj popisom 2011. godine utvrđeno je 16 975 Roma, dok je u Međimurskoj županiji popisano 5 107 Roma, što je čak 4,49% ukupnog stanovništva županije

(Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Broj Roma u Međimurskoj županiji svakim popisom raste (Tab.2.), a da li je to zbog neizražavanja etničke pripadnosti u prijašnjim popisima ili zbog specifičnog demografskog razvoja saznat ćemo u nastavku rada.

1.5. Demografska obilježja romske etničke manjine u Međimurskoj županiji

„Demografska obilježja romske etničke manjine u Republici Hrvatskoj još nisu sustavno proučena“ (Šlezak, 2010a, 78). Najviše istraživanja demografskih obilježja Roma proveo je geograf H. Šlezak koji je promatrao demografska obilježja Roma u Međimurskoj županiji gdje Roma ima najviše u Republici Hrvatskoj. Šlezak je svoja istraživanja temeljio na popisu 2001. te je sam provodio popise stanovnika u nekim mjestima Međimurske županije na temelju čega je donosio zaključke. Većina istraživanja provedena je na naselju Kuršanec koje je drugo po veličini naselje u Međimurskoj županiji po broju pripadnika romske etničke manjine. Demografska istraživanja su važna kako bi se mogla napraviti procjena budućeg kretanja stanovništva te kako bi se sukladno s time moglo pravovremeno organizirati i planirati (Šlezak, 2010a). Na rodost utječe više čimbenika koji se dijele na biološke, društveno-gospodarske i psihološke (Wertheimer-Baletić, 1999). Prema Šlezaku (2010) najveći utjecaj ima romska tradicija, manjak obrazovanja i mogući dječji dohodak kao izvor prihoda. Unatoč tome došlo je do smanjenja rodosti i plodnosti u romskim zajednicama. Iako se stopa rodosti smanjuje, 2009. godine stopa rodosti Roma bila je četiri puta veća u odnosu na Međimursku županiju (Šlezak, 2010a). Uzroke smanjenja rodosti romske populacije Šlezak pronalazi u smanjenju maloljetničkih brakova zbog nadzora države, poboljšanju odnosa prema Romima i njihovom integracijom u društvo, boljim uređenjem naselja, većim stupnjem obrazovanja i utjecajem medija kroz stvaranje prihvatljivog modela ponašanja. Također, proučavanjem ženskog stanovništva fertile dobi ustanovljeno je smanjenje rađanja žena u dobi između 14 i 19 godina te 40 i 44 godine, a jedna žena tijekom života u prosjeku rodi šestoro do sedmero djece (Šlezak, 2010a). Šlezak je proučavao i smrtnost Roma u Međimurskoj županiji te je zaključio da su stope smrtnosti niske u odnosu na Republiku Hrvatsku zbog strukture stanovništva gdje prevladava mlade stanovništvo. Demografska obilježja Roma u Međimurskoj županiji karakterizira visoka pozitivna prirodna promjena, visoke stope nataliteta i fertiliteta te nešto niža stopa mortaliteta u odnosu na Republiku Hrvatsku.

1.6. Tradicija, način života i običaji Roma te njihov utjecaj na demografska obilježja

Kako su putovali svijetom, Romi su poprimali neke vjerske segmente i običaje od naroda s kojima su se susretali (Dragun, 2000). O tome govore i nazivi koji se koriste za Rome, a neki od njih su „Cigani“ što je naziv za kršćansku sektu ili perzijski naziv za kovača te naziv „Gypsi“ koji su dobili jer je smatrano da imaju egipatsko podrijetlo (Hrvatić, 2000). Najpoznatija karakteristika Roma kroz prošlost bio je nomadizam, koji je u posljednje vrijeme, barem u Međimurskoj županiji, skoro pa iščezao (First-Dilić, 1985). Romi nemaju političke, socijalne ni gospodarske sastavnice identiteta već svoj identitet temelje na folklorno-kulturnim obilježjima. Kako nemaju vlastitu državu za Rome uvijek postoji strah od gubitka identiteta i baš zato se oni teško prilagođavaju sredini u koju dođu te se često sele (Štambuk, 2000). Na romska vjerovanja utjecalo je mnogo religija, a među njima judaizam, hinduizam, kršćanstvo, ali i neke izumrle religije. Romi štiju kult ženskog božanstva i plodnosti te se zbog toga nazivaju baštinicima „noćnog sustava vrijednosti“. U mnogim svojim legendama Romi naglašavaju svoje „prokletstvo“ pa tako postoji legenda o tome da su oni potomci Noina sina Kaama ili legenda o Romu kovaču koji je kovao čavle za Isusovo raspeće, ali je iskovao samo tri te ih četvrti usijani čavao prati gdje god stigli i kada ga vide Romi bježe (Dragun, 2000). Tako, legendama i mitovima, Romi objašnjavaju svoj nomadizam. Osim nomadizma kod romskog stanovništva uočen je način života koji ih razlikuje od neromskog stanovništva. Romi su se od početka naseljavali na rubovima naselja, ili dalje od naselja, u ruralnim i slabije razvijenim područjima (Šlezak, 2010). Ta tradicija se nastavila i danas te Romi žive odvojeno od neromskog stanovništva. Prostorna izolacija povezana je s društvenom izolacijom koja dovodi do marginalizacije romskog stanovništva. Za Rome je karakteristično rano stupanje u brak, veliki broj djece te prevladavajuće mlado stanovništvo (Šlezak, 2010a). Jedan od uzroka tome je i loše obrazovanje Roma, a najveći je problem „nevidljive djece“ (Ionescu, 2012). Jedan od razloga lošijeg obrazovanja romske djece je i nejednaka polazišna točka kada je školovanje u pitanju jer većina romske djece ne govori hrvatski jezik (Novak, 2005). Također, veliki problem je i nezainteresiranost romskih roditelja za školovanje djece jer se tradicionalno kod Roma škola ne prikazuje kao nešto važno i značajno (Babić, 2004). Na velik natalitet utječe i činjenica da je tradicijski romska žena stvorena da bude majka i domaćica te je mnogo više žena koje ne završe osnovnu školu (Rebernak, 1985). Romi danas najčešće spadaju u ispodprosječnu kategoriju prema dohotku te su nerijetko primatelji socijalne pomoći. Tradicionalna romska zanimanja poput kovača,

koritara, trgovca konjima i zabavljača počela su izumirati pojavom industrijalizacije, a kako se Romi nisu obrazovali uskoro se raspon zanimanja kojima se mogu baviti znatno smanjio (Štambuk, 2000). Naravno, mnogi se Romi susreću s problemima stigmatizacije i diskriminacije zbog čega često ne dobivaju poslove te rade one manje plaćene. Romi njeguju poseban način života koji se manifestira u njihovu izgledu i ponašanju te ih razlikuje od neromskog stanovništva. Jasno je da su se Romi razvijali u neeuropskom kulturno-civilizacijskom krugu te da je njihov vrijednosni sustav u potpunosti drukčiji od europskog (Šućur, 2000). Oni nisu materijalisti, posao i školovanje nisu važni, a društvenu organizaciju temelje na obitelji. U svojim su zajednicama Romi međusobno jako povezani, a mnogi ih nazivaju „nepismenom kulturom“ jer mnogi ne znaju pisati romski jezik kojim se služe u međusobnoj komunikaciji (Štambuk, 2000). Danas je važno da se Romi ne prisiljavaju na asimilaciju već da se pokušaju integrirati u društvo na više razina - kulturnoj, strukturnoj i građanskoj. Za tu integraciju najvažnije je obrazovanje koje se treba prilagoditi Romima kako bi u njihovoj obrazovnoj strukturi došlo do poboljšanja (Šućur, 2000).

1.7. Prostorni raspored romske etničke manjine u Međimurskoj županiji

U Republici Hrvatskoj živi 16 975 pripadnika romske etničke manjine ili 0,4% stanovništva. Od toga nešto više od 30% živi u Međimurskoj županiji pretežno u zasebnim naseljima ili u ulicama koje se nalaze na periferiji hrvatskih naselja. I ako ne žive u zasebnim naseljima njihovi su dijelovi naselja odvojeni nekom fizičkom preprekom poput kanala, nasipa ili pruge. Položaj njihovih naselja korijene vuče još u 19. stoljeće kada su Romi doselili na područje Međimurja i nastanili se na rubovima naselja ili na nenaseljena područja udaljenija od naselja (Šlezak, 2009). U Međimurju postoji čak 13 naselja s većom koncentracijom romskog stanovništva, a najveća su Parag s 1 187 Roma, Kuršanec s 1 009 Roma i Piškorovec sa 672 Roma (Sl.5.) (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Kako je geograf H. Šlezak proveo mnogo demografskih analiza na temelju naselja Kuršanec, ovaj rad će se bazirati na druga dva romska naselja, Paragu i Piškorovcu. U Međimurskoj županiji nalaze se 22 općine, a najveći broj Roma nalazi se u općinama Nedelišće (1 239), Čakovec (1 039), Mala Subotica (694), Pribislavec (608), Orehovica (491), Kotoriba (320) i Mursko Središće (235) (Sl.5.). U ovih sedam općina nalazi se više od 90% romskog stanovništva Međimurske županije, a u najveća tri naselja, Paragu, Kuršancu i Piškorovcu živi 54,6% Roma Međimurske županije (Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.). Ovi postoci dokaz su da Romi nisu odvojeni samo u naseljima, nego su neravnomjerno raspoređeni po općinama Međimurske županije.

Jasno je da ne postoji homogenost ni na općinskoj, a ni na županijskoj razini kad je romsko stanovništvo u pitanju (Šlezak, 2009). Prostorna segregacija romskog stanovništva otežava njihovu integraciju u društvo jer su istraživanja pokazala da upravo kontakt s Romima smanjuje ksenofobne osjećaje kod neromskog stanovništva (Šakaja i Šlezak, 2012). Prostorna segregacija je formalizirana 2005. godine kada je došlo do odvajanja romskih naselja Parag i Piškorovec prema etničkoj osnovi, a u budućnosti se može očekivati još sličnih odvajanja naselja poput Kuršanca i Orehovice (Šlezak, 2010).

2. HIPOTEZE I CILJEVI RADA

2.1. Ciljevi rada

Osnovni cilj našeg rada je istražiti u kolikoj mjeri romska populacija na području određene općine utječe na prirodne odrednice kretanja stanovništva te općine. Također, cilj je ispitati utječe li i u kojoj mjeri dobno-spolna struktura kao i kulturno-antropološki te društveno-gospodarski sastav stanovništva romskog naselja na spomenute sastave stanovništva cijele općine unutar koje se nalazi istraživano romsko naselje. Zbog valjanosti dobivenih rezultata i mogućnosti donošenja zaključaka za širu romsku populaciju, u radu ćemo usporediti romska naselja Parag i Piškorovec koja se nalaze unutar općina Nedelišće i Mala Subotica te neromsko naselje Lopatinec u općini Sveti Juraj na Bregu. Spomenuta su naselja Parag i Piškorovec jedina samostalna romska naselja u Međimurskoj županiji te su za istraživanje ovog rada odabrana zbog brojnosti romske etničke manjine. Naselje Lopatinec je odabrano jer nema romske populacije, a svojom demografskom veličinom se nalazi između dva odabrana romska naselja.

2.2. Hipoteze

Vezano uz postavljene ciljeve rada, a povezano s prethodnim istraživanjima slične tematike definirane su sljedeće hipoteze.

1. Povišen natalitet romske populacije u naseljima Parag i Piškorovec utječe na pozitivno demografsko kretanje općina Nedelišće i Mala Subotica, što nije slučaj u naselju Lopatinec i pripadajućoj općini Sveti Juraj na Bregu.

2. Mortalitet romske populacije u naseljima Parag i Piškorovec utječe na povišenje mortaliteta općina Nedelišće i Mala Subotica, što nije slučaj u naselju Lopatinec i pripadajućoj općini Sveti Juraj na Bregu.
3. Romska populacija utječe na izgled dobno-spolne strukture općina Nedelišće i Mala Subotica.
4. Romska populacija negativno utječe na obrazovni sastav stanovništva općina Nedelišće i Mala Subotica.
5. Kulturno-antropološki sastav stanovništva prema jeziku u naseljima Parag i Piškorovec upućuje na slabije poznavanje i korištenje hrvatskog jezika unutar romske populacije.

3. MATERIJALI I METODE RADA

Istraživanje je provedeno koristeći metode statističke analize relevantnih demografskih podataka te metode anketnog istraživanja. U kartografskoj vizualizaciji podataka korišten je GIS Arc Info verzije 10.1.

3.1. Uzorak ispitanika

S obzirom na potrebe dobivanja podataka vezanih uz romsko stanovništvo, istraživanje je provođeno uz pomoć ispitanika iz Međimurske županije i to iz dva samostalna romska naselja Parag i Piškorovec koja su ujedno i naselja s najvećim brojem romske populacije u Međimurskoj županiji, ali i Republici Hrvatskoj izuzevši Grad Zagreb. Za potrebe dobivanja podataka o jezičnom sastavu stanovnika u spomenutim naseljima provedeno je anketno ispitivanje na uzorku od 72 ispitanika iz naselja Parag te 44 ispitanika iz naselja Piškorovec. Promatrajući uzorak ispitanika, prosječna dob je 16,1 godina i to 18,1 u Paragu i 12,9 u Piškorovcu.

Anketno istraživanje je provedeno koristeći ne-probabilistički prigodni uzorak. Dva su temeljna razloga za njegov odabir u odnosu na, za znanstveno istraživanje, poželjniji probabilistički uzorak (Milas, 2009). Prvi i najvažniji jest nepovjerljivost pripadnika romske populacije prema osobama van njihove zajednice što bi korištenje slučajnog uzorka izuzetno otežalo. Drugi razlog jest u tome što potpuni popis svih jedinica ukupne populacije nije bio dostupan istraživačima. S obzirom na specifičnu dobnu strukturu romske populacije, uzorak

ispitanika smo pokušali što više približiti stvarnoj dobno-spolnoj slici u spomenutim naseljima kako bi zatim i rezultati bili što vjerodostojniji. Ipak, s obzirom na poteškoće u pronalaženju ispitanika i iskazane nepovjerljivosti prema osobama van njihove zajednice, udio pojedinih dobnih skupina u spomenutim naseljima nije se mogao u potpunosti ostvariti i u uzorku. Tako uzorak ispitanih u Paragu čini 47,6% mladog (0-14 godina) i 59,4% zrelog stanovništva (15-65 godina), dok je u Piškorovcu anketirano 86% mladog i 14% zrelog stanovništva. U oba naselja uzorak sadrži podjednak udio ispitanika muškog i ženskog spola. S obzirom na neprobabilistički karakter uzorka, podrazumijeva se da se dobiveni nalazi ne mogu smatrati reprezentativnim za cjelokupnu populaciju i stoga ih se uzima samo kao indikativne za istraživane procese.

Tab. 3. Dobna struktura uzorka ispitanika u naseljima Parag i Piškorovec

	Ukupna populacija			Uzorak		
	0-14	15-59	60 i više	0-14	15-59	60 i više
Parag	599	573	15	28	41	0
Piškorovec	382	279	11	37	6	0

3.2. Metode prikupljanja podataka

Podaci su bili prikupljeni s obzirom na postavljene hipoteze tijekom veljače i ožujka 2016. godine. Podaci vezani uz natalitet i mortalitet po naseljima Republike Hrvatske dobiveni su u Središnjoj geografskoj knjižnici PMF-a na temelju zamolbe Državnom zavodu za statistiku. Statistički podaci o dobnoj i spolnoj strukturi stanovnika po naseljima Republike Hrvatske prikupljeni su na internetskim stranicama i objavljenim publikacijama Državnog zavoda za statistiku. Informacije i podatke o obrazovnoj strukturi stanovništva istraživanih naselja pronašli smo u Atlasu romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014). Anketna ispitivanja bila su provedena tijekom ožujka 2016. godine u samostalnim romskim naseljima Parag i Piškorovec. U Paragu je anketno ispitivanje provedeno po domaćinstvima u naselju uz pomoć predstavnika romskog naselja koji nam je omogućio ulazak u naselje i obavljanje anketiranja. Stanovnici Piškorovca anketirani su u Osnovnoj školi Tomaša Goričanca u Maloj Subotici koju oni pohađaju. Pritom su nam uvelike pomogle psihologinja i socijalna pedagoginja škole. Ispitanicima je bilo napomenuto kako je anketa anonimna te nije potrebno ostavljati nikakve osobne podatke koji bi omogućili identifikaciju ispitanika, a prilikom rješavanja ankete mogli

su po vlastitoj želji odabrati pitanja na koja će ponuditi odgovor. Također, anketnim je upitnikom bilo napomenuto kako će se rezultati prikazivati isključivo zbirno za potrebe izrade ovoga rada. Primjerak anketnog upitnika nalazi se u posljednjem poglavlju Prilozi (Prilog 1.).

3.3. Metode obrade podataka

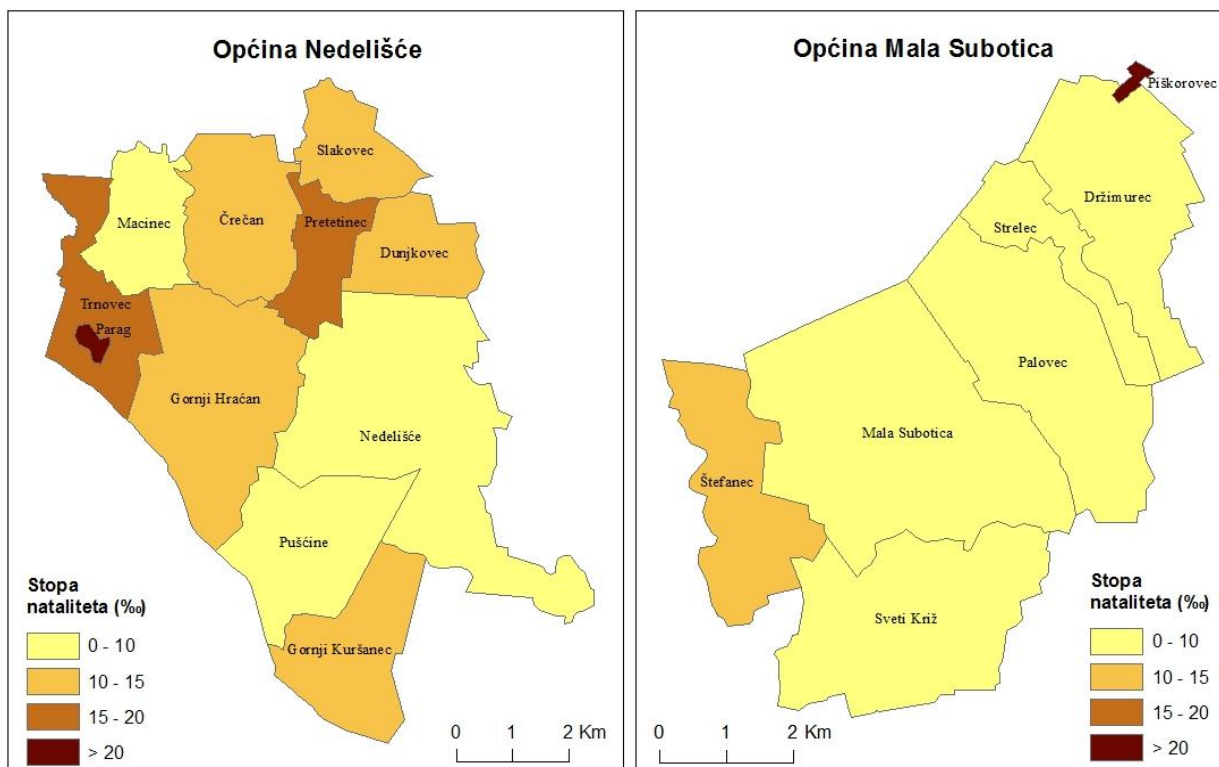
Statistički podaci bili su obrađivani i analizirani putem programa Microsoft Excel iz programskog paketa MS Office. U spomenutom su programu izrađeni grafički i tablični prilozi na temelju kojih je izvršena daljnja analiza. Kartografski prikazi izrađeni su u programu GIS Arc Info verzije 10.1.

4. REZULTATI

Rezultate dobivene analizom statističkih podataka i anketnim ispitivanjem prikazat ćemo za svaku postavljenu hipotezu posebno kako bi daljnja analiza i sinteza bila jednostavnije strukturirana.

4.1. Natalitet

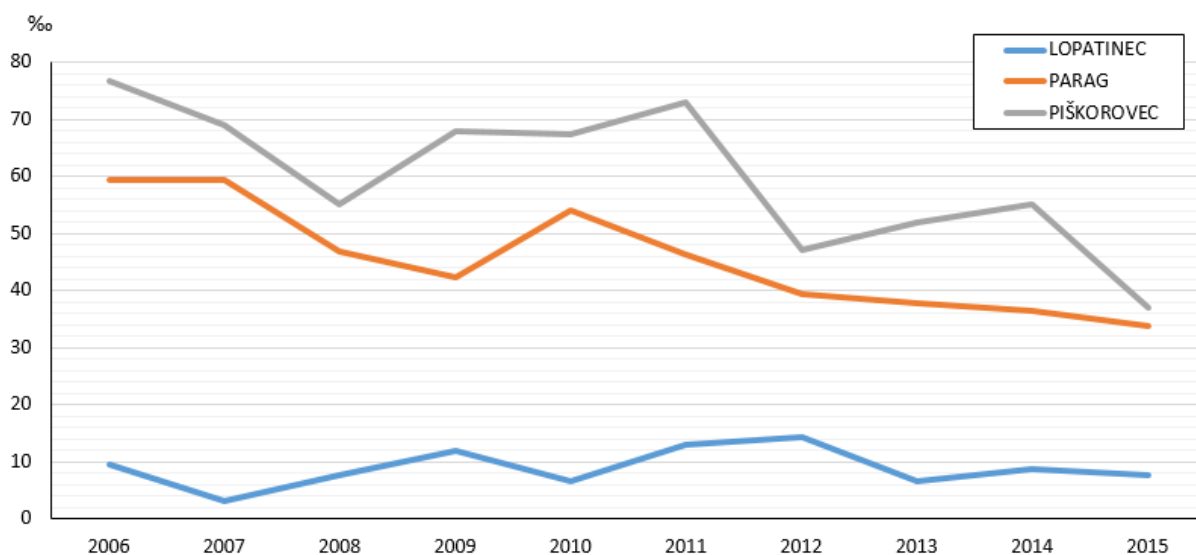
Jedno od najistaknutijih obilježja romske populacije je vrlo veliki broj djece to jest visoke stope rodnošći što proizlazi iz posebnosti društveno-gospodarskih, kulturoloških i psiholoških uvjeta života romske zajednice. Za razliku od romske populacije, domicilno stanovništvo koje se nalazi na višem stupnju razvoja ima znatno različitija demografska obilježja, to jest izašlo je iz demografske tranzicije te ga karakterizira niska stopa rodnošći i smrtnosti te vrlo mala pozitivna prirodna promjena ili pak pad broja stanovnika. Stoga možemo pretpostaviti da povišeni natalitet romske populacije u naseljima Parag i Piškorovec bitno utječe na demografska kretanja općina Nedelišće i Mala Subotica što jasno možemo vidjeti na temelju rezultata analize nataliteta za navedena naselja i općine u razdoblju od 2006. do 2015. godine.

Sl.6. Stope nataliteta (%) po naseljima u općinama Nedelišće i Mala Subotica 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

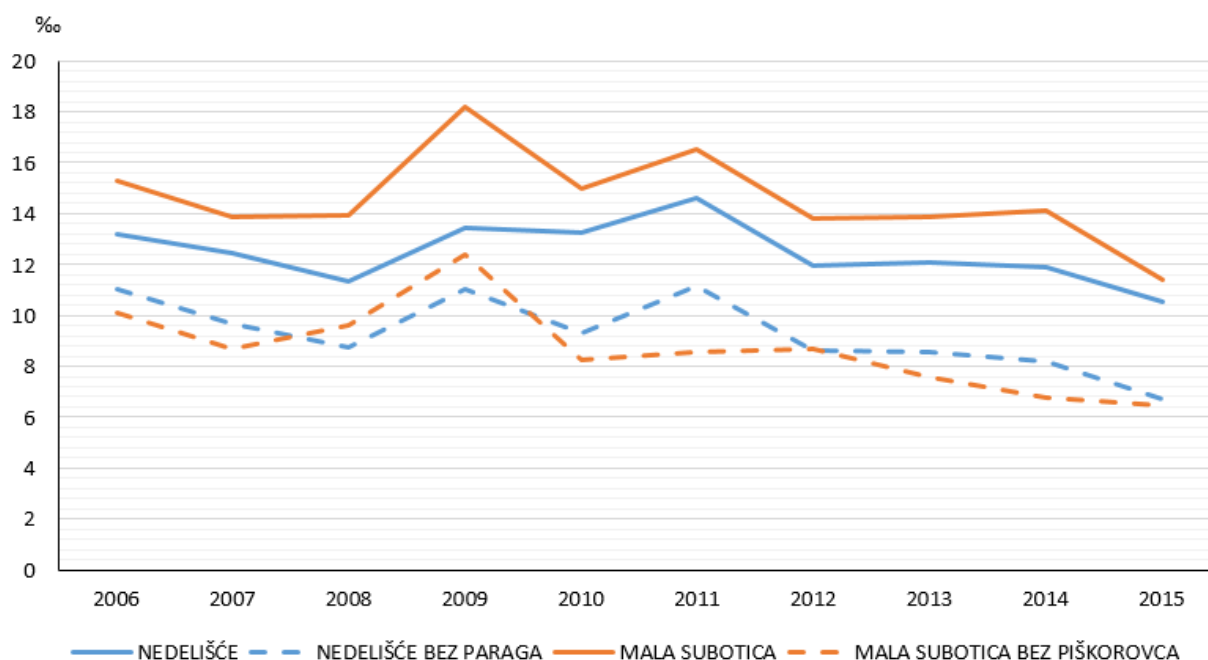
U usporedbi stopa nataliteta po naseljima unutar općina Nedelišće i Mala Subotica (Sl.6.) jasno se uočava odstupanje romskih naselja Paraga i Piškorovca od ostalih naselja u kojima prevladava etnički hrvatsko stanovništvo. Stopa nataliteta u Paragu 2011. godine iznosila je 46% dok su ostala naselja imala više nego dvostruko manje stope nataliteta. Tako je najveći natalitet poslije Paraga imalo naselje Trnovec sa 18%. Slična situacija prisutna je i u općini Mala Subotica no tu su razlike između romskih i etnički pretežito hrvatskih naselja još mnogo veće. U Piškorovcu je 2011. godine bila zabilježena stopa nataliteta od čak 73% dok je sljedeće naselje prema stopi nataliteta bilo Štefanec sa svega 14%.

Sl.7. Kretanje stopa nataliteta (‰) naselja Parag, Piškorovec i Lopatinec u razdoblju od 2006. do 2015. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

Iz prikaza kretanja stopa nataliteta u naseljima Parag, Piškorovec i Lopatinec u razdoblju od 2006. do 2015. godine (Sl.7.) ponovo se može uočiti velika razlika u natalitetu između romskih naselja Parag i Piškorovec te naselja Lopatinec u kojem prevladava etnički hrvatsko stanovništvo. Međutim, puno je važnije uočiti trendove u kretanju stopa nataliteta. Romska naselja u navedenom razdoblju bilježe postupno smanjenje stopa nataliteta, tako je naselje Parag 2006. godine imalo stopu nataliteta od 59,27‰, a 2015. se ona smanjila na 33,76‰. Nešto veće smanjenje stope nataliteta zabilježeno je u naselju Piškorovec gdje je ona pala sa 76,74‰ u 2006. na 36,95‰ u 2015. godini što odgovara prosječnom godišnjem smanjenju nataliteta od 3,8‰. Takav trend smanjenja stopa upućuje na određene promjene unutar romske zajednice koje rezultiraju ulaskom u fazu demografske tranzicije. Za razliku od romskih naselja, naselje Lopatinec ima, ukoliko zanemarimo godišnje varijacije koje su očekivane pri analiziranju malih populacija, stabilnu i nisku stopu nataliteta (prosječna stopa 9‰) koja ukazuje na posttranzicijsku etapu demografskog razvoja.

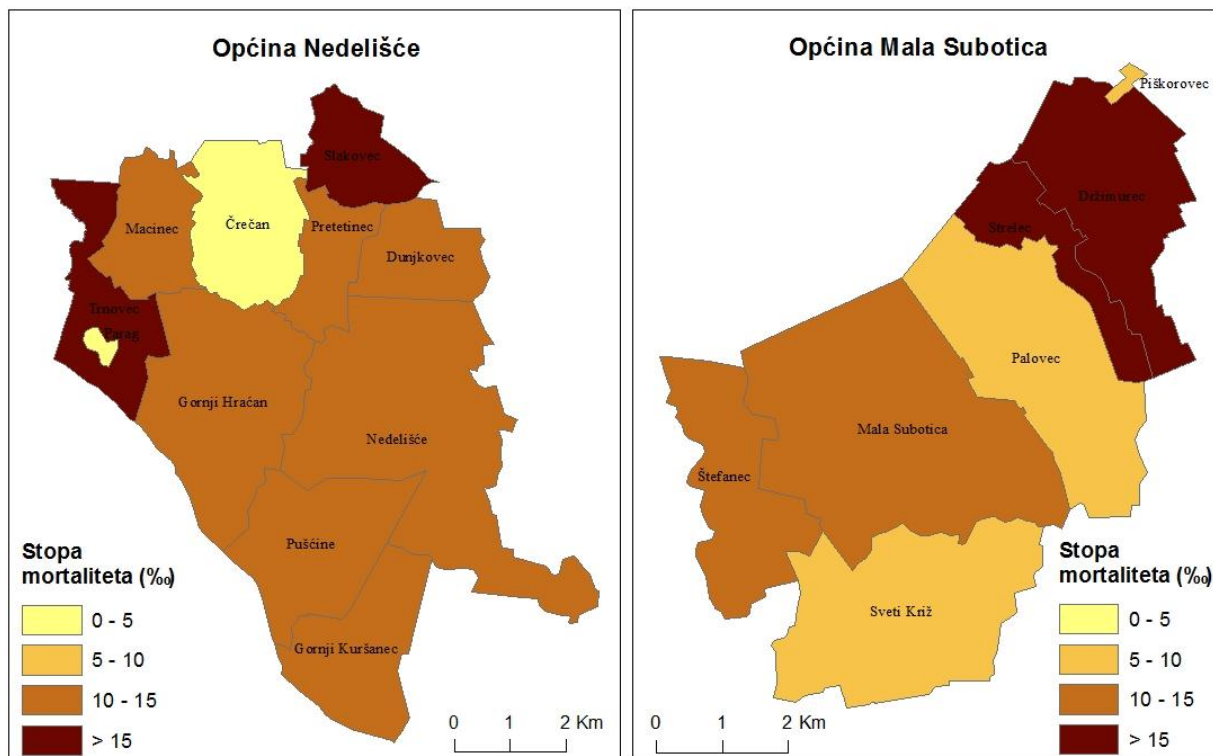
Sl.8. Kretanje stopa nataliteta (‰) u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stope nataliteta navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2015. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007. ; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr, Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

S obzirom na velika odstupanja stopa nataliteta romskih naselja od ostalih naselja u općinama Nedelišće i Mala Subotica ona znatno povećavaju prosječnu stopu nataliteta navedenih općina (Sl.8.). Općina Nedelišće je 2015. godine imala prosječnu stopu nataliteta 10,54‰, no ukoliko bi potpuno izuzeli romsku populaciju iz naselja Parag iz općine njezin prosječni natalitet te iste godine iznosio bi 6,71‰. Zbog relativno većeg broja Roma u općini Mala Subotica i razlike su veće. Tako je prosječni natalitet općine Mala Subotica 2015. godine iznosio 11,83‰, a bez romskog naselja Piškorovec stopa bi pala na 6,45‰. No međutim, ta razlika se postepeno sve više povećava pa je tako 2006. razlika u stopi nataliteta općine Nedelišće i projicirane stope nataliteta općine Nedelišće bez romskog naselja Parag iznosila 2,15‰ a 2015. godine 3,8‰.

4.2. Mortalitet

Opća stopa smrtnosti je dobar pokazatelj tendencije kretanja smrtnosti na nekom području u određenom razdoblju. Ona odražava stvarnost ako među podjednako brojnim stanovništvom ono koje ima veću stopu smrtnosti ima i stvarno veći broj umrlih (Nejašmić, 2005). Naselja Parag 1187, Piškorovec 672, Lopatinec 915, koja su u ovom radu analizirana upravo prema broju stanovnika pokazuju određenu homogenost to jest podjednak broj stanovnika.

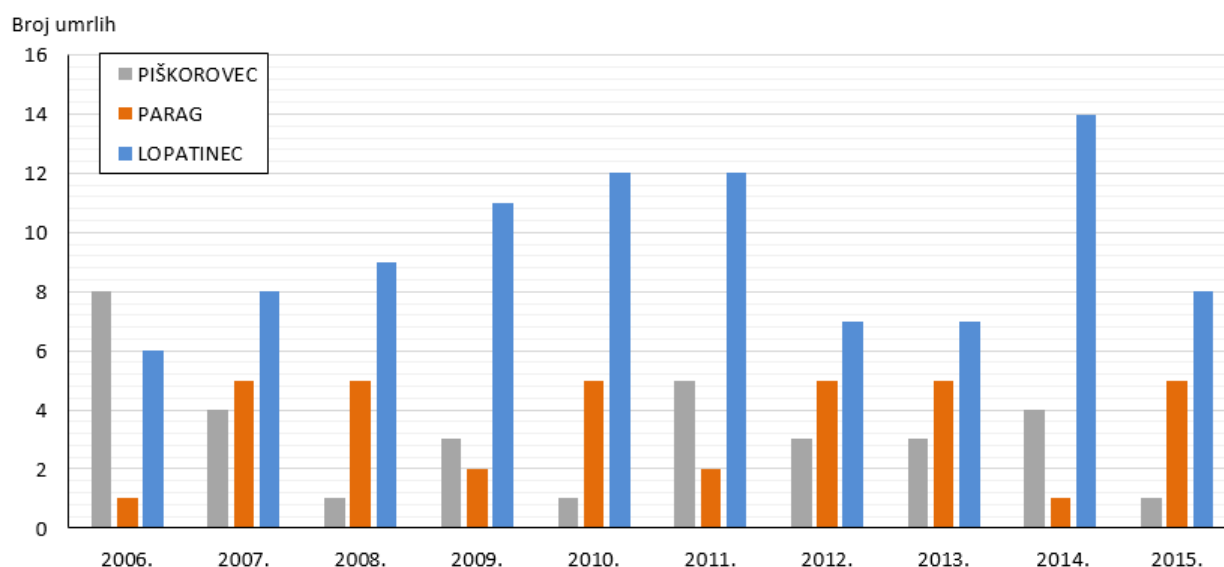

Sl.9. Stope mortaliteta (%) po naseljima u općinama Nedelišće i Mala Subotica 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

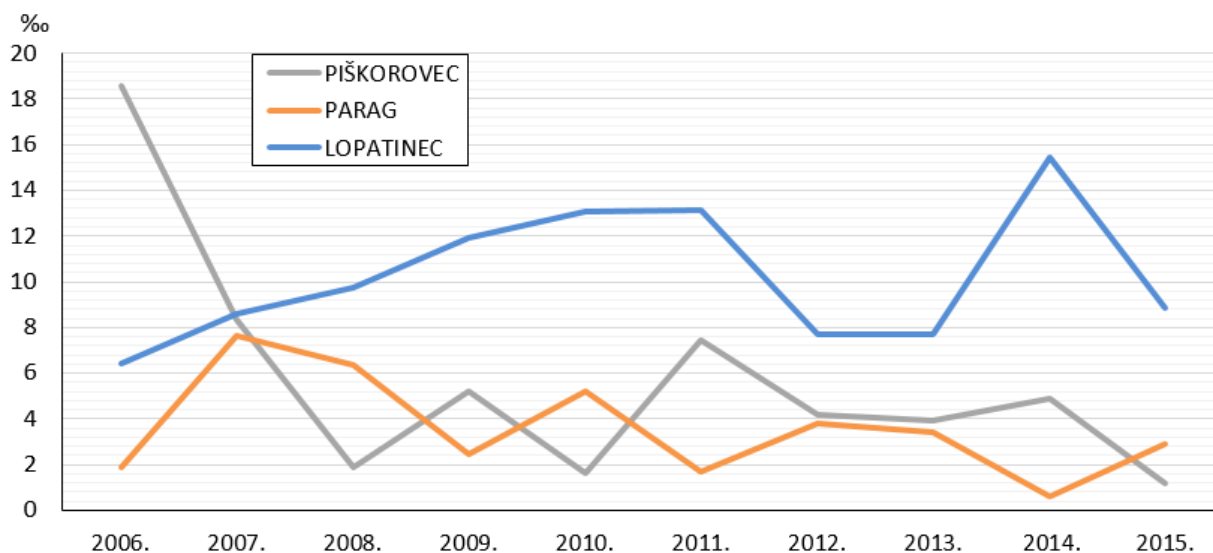
Kada se usporede stope mortaliteta dvaju promatranih romskih naselja Paraga i Piškorovca s ostalim naseljima pripadajućih općina mogu se uočiti značajne razlike (Sl.9.). Stopa mortaliteta naselja Parag 2011. godine iznosila je 1,68%, dok se u većini naselja, čak njih 7, ona kretala između 10-15% s izuzecima naselja Trnovec i Slakovec gdje ona iznosi iznad

15%. Općina Mala Subotica ima nešto bolje pokazatelje mortaliteta gdje samo dva naselja imaju stope mortaliteta između 10-15%, tri su naselja među kojima i Piškorovec sa stopama mortaliteta između 5-10% no kao i u prethodnoj općini dva naselja imaju stope iznad 15%, Držimurec i Strelec.

Sl.10. Ukupni broj umrlih u naseljima Lopatinec, Parag i Piškorovec u razdoblju od 2006. do 2015. godine

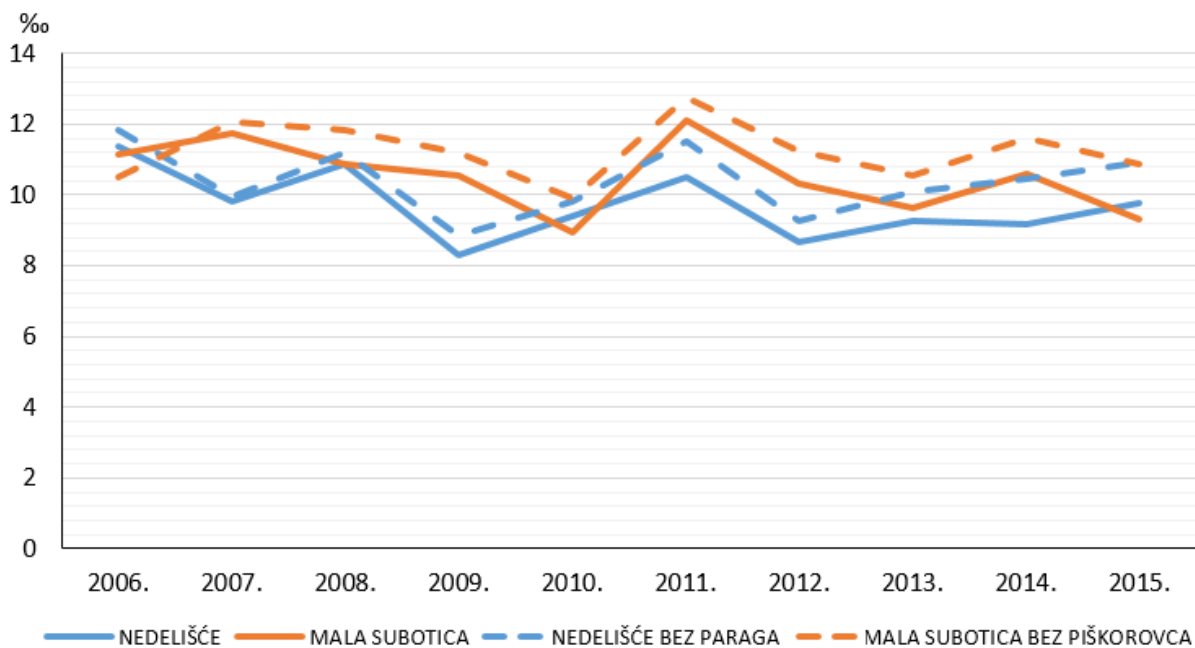
Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

Sl.11. Stope mortaliteta po naseljima Lopatinec, Parag i Piškorovec u razdoblju od 2006. do 2015. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

Zbog malog broja stanovnika promatranih naselja male promjene u apsolutnom broju umrlih imaju veliki odraz na relativnu stopu smrtnosti u tim naseljima (Sl.10.). Stope mortaliteta (Sl.11.) naselja Parag su najmanje te je prosječna stopa u promatranom razdoblju 3,59%. Najvišu stopu ovo naselje zabilježilo je 2007. godine kada je ona iznosila 7,62% dok je 2014. godine stopa mortaliteta iznosila svega 0,63%. Drugo romsko naselje Piškorovec ima nešto veće varijacije od godine do godine, no i u tom naselju stopa smrtnosti je niska te prosječno iznosi 5,72%. Početne godine ovog promatranog razdoblja Piškorovec je imao najveću stopu koja je iznosila 18,6%, a najmanju stopu ovo naselje imalo je 2010. godine kada ona iznosi 1,6%. Najveće stope smrtnosti ima naselje Lopatinec te prosječno iznose 10,25%. Godine 2006. Lopatinec ima najnižu stopu od 6,44% koja raste kroz cijeli promatrani period te je tako u ovom naselju zabilježena najviša stopa 2014. godine koja iznosi 15,46%. Uočljivo je da su stope mortaliteta u romskim naseljima Parag i Piškorovec u promatranom razdoblju niske te nemaju tendenciju rasta, dok isti trendovi ne obilježavaju Lopatinec koji ima više stope s tendencijom rasta.

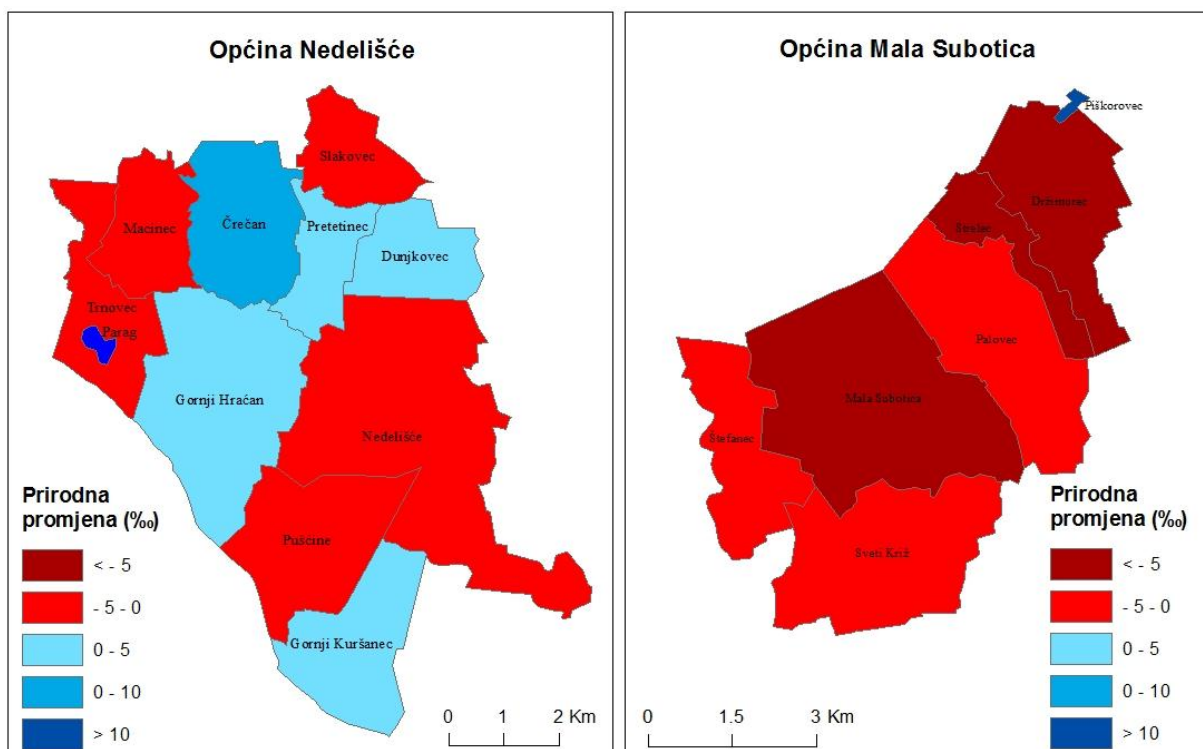
Sl.12. Kretanje stopa mortaliteta (‰) u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stope mortaliteta navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2015. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

Stope mortaliteta u općinama Nedelišće i Mala Subotica kroz razdoblje od 2006. do 2009. godine kreću se između 8 i 12‰ (Sl.11.). Prema dobivenim rezultatima uočljivo je da su stope mortaliteta ovih općina veće ako iz njihovih područja izuzmemo naselja Parag i Piškorovec (Sl.12.). Također, uočljiv je trend povećanja razlike između stopa mortaliteta općine i stopa projicirane općine bez spomenutih naselja (Sl.12.). U općini Nedelišće razlika između ovih stopa 2006. godine iznosi -0,44‰ dok 2015. godine ona iznosi -1,14‰. Isti pokazatelji obilježavaju i općinu Mala Subotica gdje se razlika koja je 2006. bila čak i pozitivna, što ukazuje da je velika stopa smrtnosti te godine u naselju Piškorovec (Sl.10.), odrazila na ukupnu stopu općine te iznosila 0,63‰ i postepeno se povećavala do 2015. godine kada je iznosila 1,57‰.

Rodnost i smrtnost kao dinamične sastavnice ukupnog i prirodnog kretanja stanovništva u stalnoj su interakciji, a rezultat njihovih međusobnih odnosa prikazuje se stopom prirodne

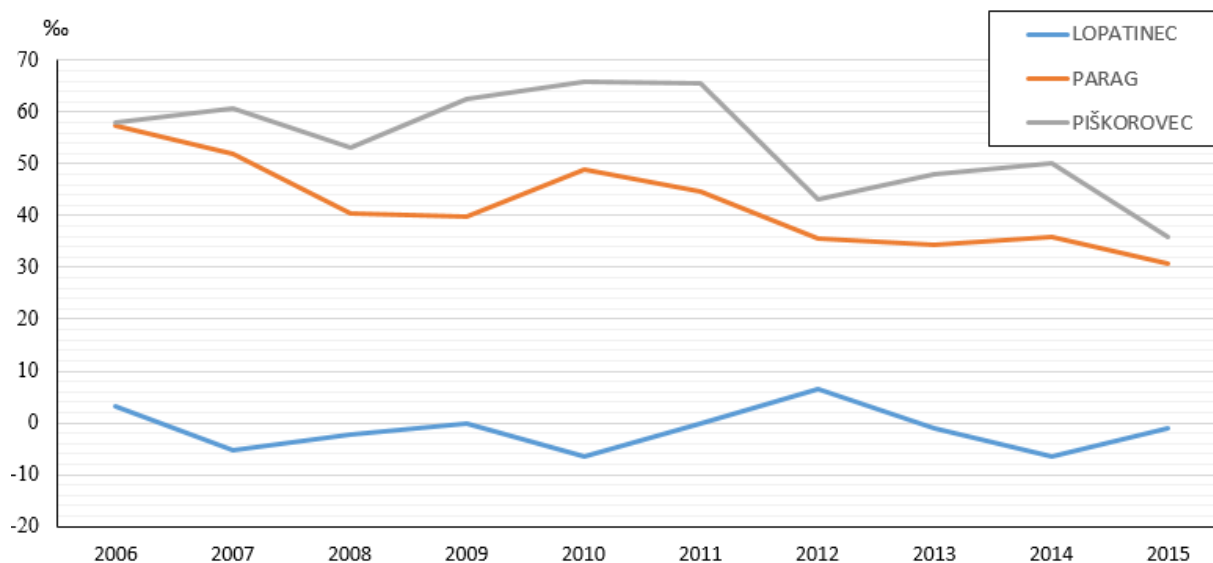
promjene. Iz prethodnih grafičkih prikaza distribucije nataliteta (Sl.6.) i mortaliteta (Sl.9.) po naseljima u općini Nedelišće i Mala Subotica uočeno je da romska naselja Parag i Piškorovec znatno odstupaju od ostalih naselja, to jest zabilježile su u 2011. godini mnogo veće stope nataliteta te nešto niže stope mortaliteta od ostalih naselja u općini. Kao rezultat toga i prirodna promjena (Sl.13.) ima istu distribuciju odnosno romska naselja Parag i Piškorovec imaju mnogo veće stope prirodne promjene od ostalih naselja. Tako je u većini naselja zabilježena čak i negativna prirodna promjena dok je samo nekoliko naselja imalo pozitivnu stopu prirodne promjene, no ona je bila vrlo niska. Najvišu prirodnu promjenu 2011. godine, izuzev romskih naselja, ima naselje Črečan u općini Nedelišće sa 9‰.

Sl.13. Prirodna promjena (‰) po naseljima u općinama Nedelišće i Mala Subotica 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

U kakvim su fazama demografske tranzicije ova tri naselja najbolje možemo uočiti iz kretanja stopa prirodne promjene u razdoblju od 2006. do 2015. godine (Sl.14.). Dok romska naselja Parag i Piškorovec obilježavaju visoke pozitivne stope prirodne promjene, iznad 30‰, naselje Lopatinec nema pozitivnu prirodnu promjenu dakle ima prirodni pad s prosječnim iznosom od 5‰. Jako je značajno da se javlja trend smanjenja pozitivne stope prirodne promjene kod romskih naselja. Za naselje Parag najveća zabilježena stopa u promatranom razdoblju je 2006. godine i iznosi 58‰ te postepeno opada, s izuzetkom razdoblja 2009.-2010. kada se prirodna promjena povećala, da bi 2015. došla na najmanji iznos od 30‰. Kretanje stope prirodne promjene za naselje Piškorovec ima nešto drastičnije padove. Najveći pad je zabilježen u razdoblju 2010.-2011. godine kada je stopa pala s najviših 76‰ na 42‰. No, i za ovo naselje u razdoblju istraživanja došlo je do snižavanja stopa s 58‰ na 36‰. Takav trend smanjenja nataliteta, uz već nizak mortalitet, što rezultira smanjenjem prirodne promjene, karakterizira središnju etapu demografske tranzicije koja je uzrokovana društveno-gospodarskim i zdravstvenim napretkom populacije. Za razliku od prethodna dva naselja, naselje Lopatinec je samo tijekom 2006. i 2012. godine zabilježilo pozitivnu prirodnu promjenu od svega 4 odnosno 8‰, a tijekom ostalog perioda ovo naselje zabilježilo je negativnu prirodnu promjenu koja je 2010. iznosila najviše, čak -8‰. To je rezultat vrlo niske stope nataliteta te isto tako niske stope mortaliteta koja se zbog sve veće ostarjelosti stanovništva polagano povećava te stoga rezultira negativnom prirodnom promjenom. Takva demografska kretanja upućuju na posttranzicijsku etapu demografskog razvoja.

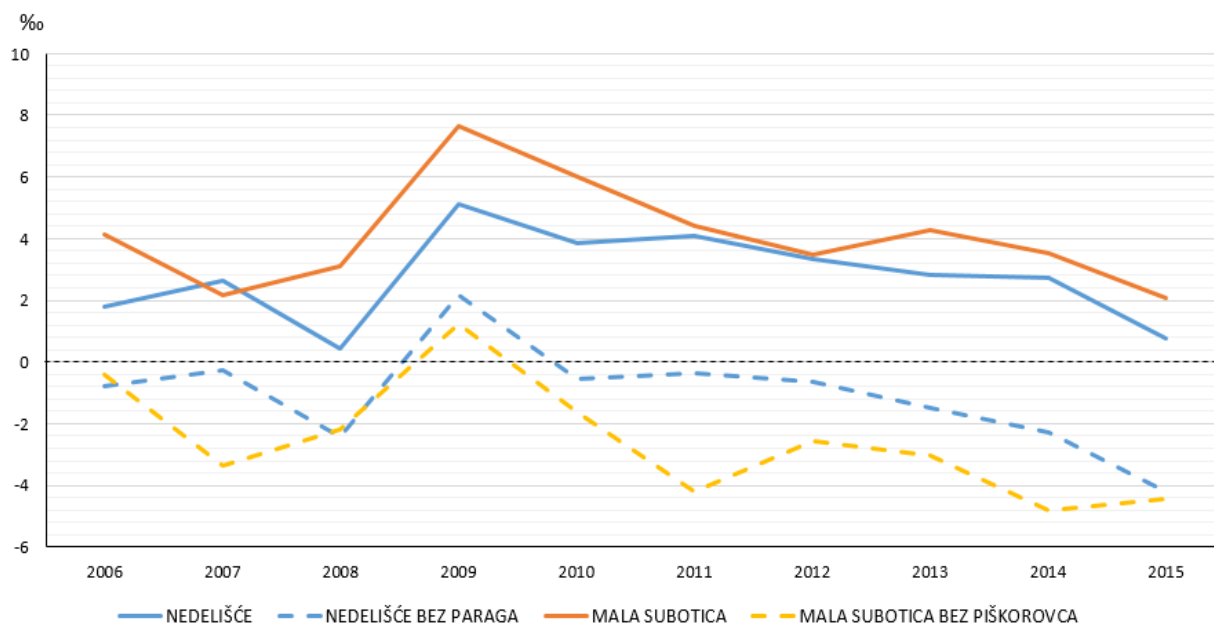

Sl.14. Prirodna promjena (%) za naselja Parag, Piškorovec i Lopatinec u razdoblju od 2006. do 2015. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

Nakon što smo analizirajući kretanja stopa nataliteta i mortaliteta te prirodne promjene više puta uvidjeli kako romska naselja pozitivno utječu na demografska kretanja, kao posljednji dokaz postavljene hipoteze možemo razmotriti usporedbu kretanja stopa prirodne promjene u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stopa prirodne promjene navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2015. godine (Sl.15.). Kao što je i pretpostavljeno, jasno možemo uočiti da, ukoliko bismo izuzeli romska naselja iz općina, njihovo prirodno kretanje postalo bi negativno. Tako je, primjerice, općina Nedelišće 2011. godine imala stopu prirodne promjene 4,09‰ dok bi bez romskog naselja ta stopa iznosila -0,37‰. Isto tako, općina Mala Subotica bi sa 4,40‰ pala na -4,1‰. Bitno je još primijetiti da se stopa prirodnog kretanja sve više smanjuje kako zbog ostarjelosti etnički hrvatskog stanovništva tako i zbog smanjenja nataliteta romske populacije. S obzirom da se 2015. godine stopa prirodne promjene u općini Nedelišće snizila na 0,74‰, a u općini Mala Subotica na 2,05‰ možemo pretpostaviti da će, unatoč visokom natalitetu romske populacije, općine u narednih

nekoliko godina prijeći iz pozitivnog u negativno prirodno kretanje, što znači da romska populacija neće više imati snage popravljati prirodnu promjenu cijelih općina.

Sl.15. Kretanje stopa prirodne promjene (%) u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stope prirodne promjene navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2015. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2001. godine: stanovništvo prema starosti i spolu, po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, www.dzs.hr (2.4.2015.); Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.; Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 2007.-2014., www.dzs.hr; Broj rođenih i umrlih po naseljima i spolu, Međimurska županija 2015., Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mati%C4%8Dnih+ureda&btnSearch>

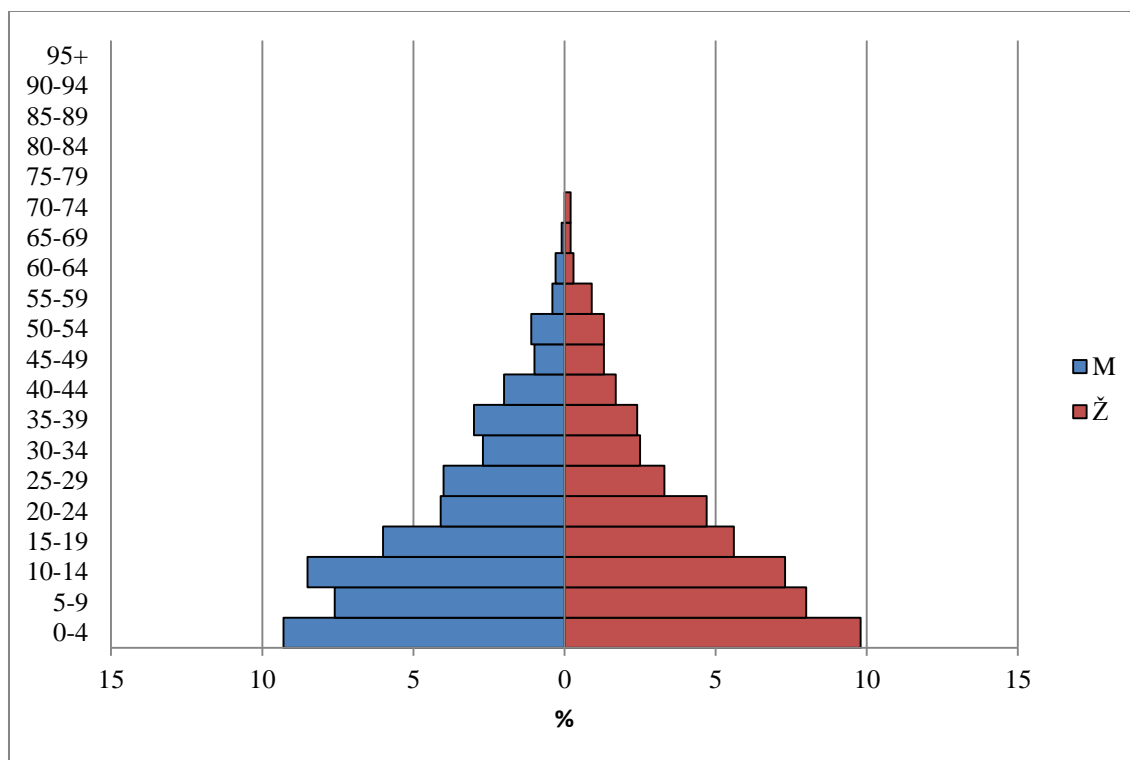
4.3. Dobno-spolna struktura

Rezultate dobno-spolne strukture stanovništva dobivene analizom statističkih pokazatelja pokazati ćemo po istraživanim romskim naseljima i njihovim pripadajućim općinama.

4.3.1. Općina Nedelišće

Naselje Parag u općini Nedelišće ukupno ima 1 187 stanovnika, od toga je 595 osoba muškog i 592 osobe ženskog spola. Time je njihov udio u ukupnom broju stanovnika podjednak, a to je vidljivo i u samoj dobno-spolnoj piramidi naselja koja je pravilnog oblika (Sl.16.). Naselje

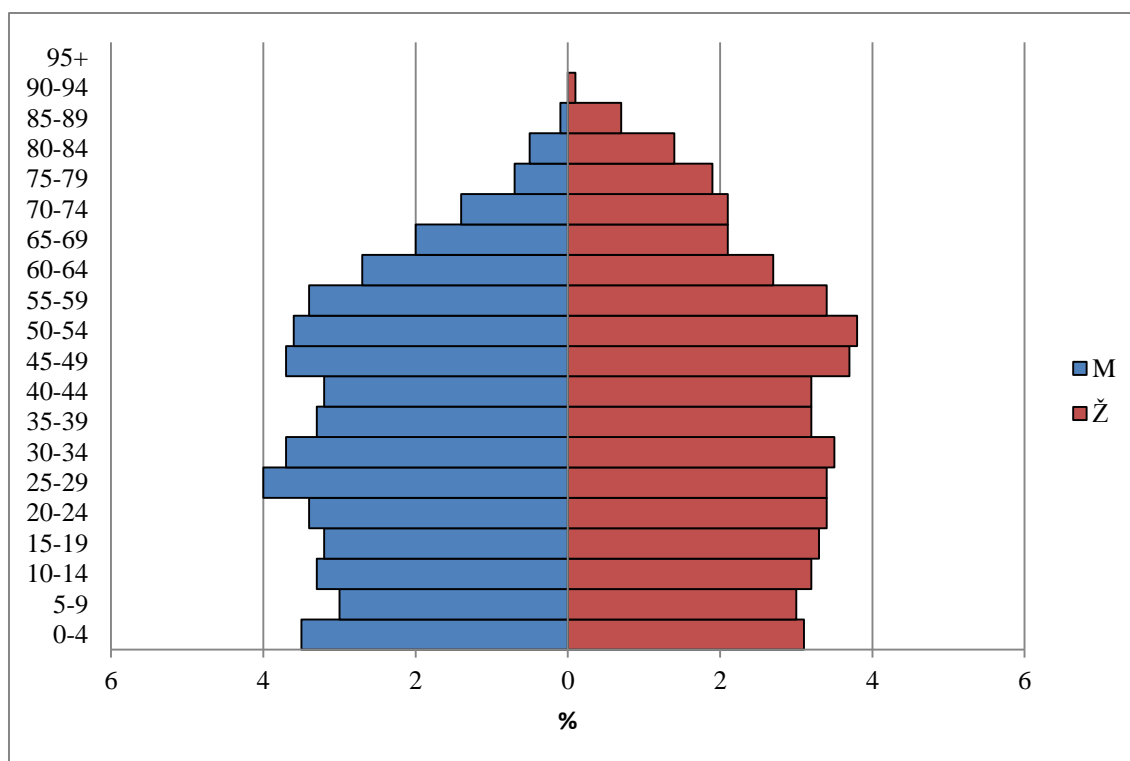
Parag ima progresivnu (ekspanzivnu) dobnu strukturu sa širokom bazom. Najveći udjel u ukupnom stanovništvu ima razred 0-4 godina, a nakon njega razredi 5-9 i 10-14 godina. Udio tih triju starosnih razreda u ukupnom zbroju iznosi preko 50% što ukazuje na natpolovični udio mladog stanovništva u ukupnom stanovništvu naselja Parag. Udjeli starosnih razreda se prema vrhu piramide pravilno smanjuju te je nešto veći udio žena u starijim dobnim skupinama. Naselje nema stanovnika pripadnika dobnih skupina od 75 godina na više.

Sl.16. Dobno-spolna struktura stanovništva naselja Parag 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

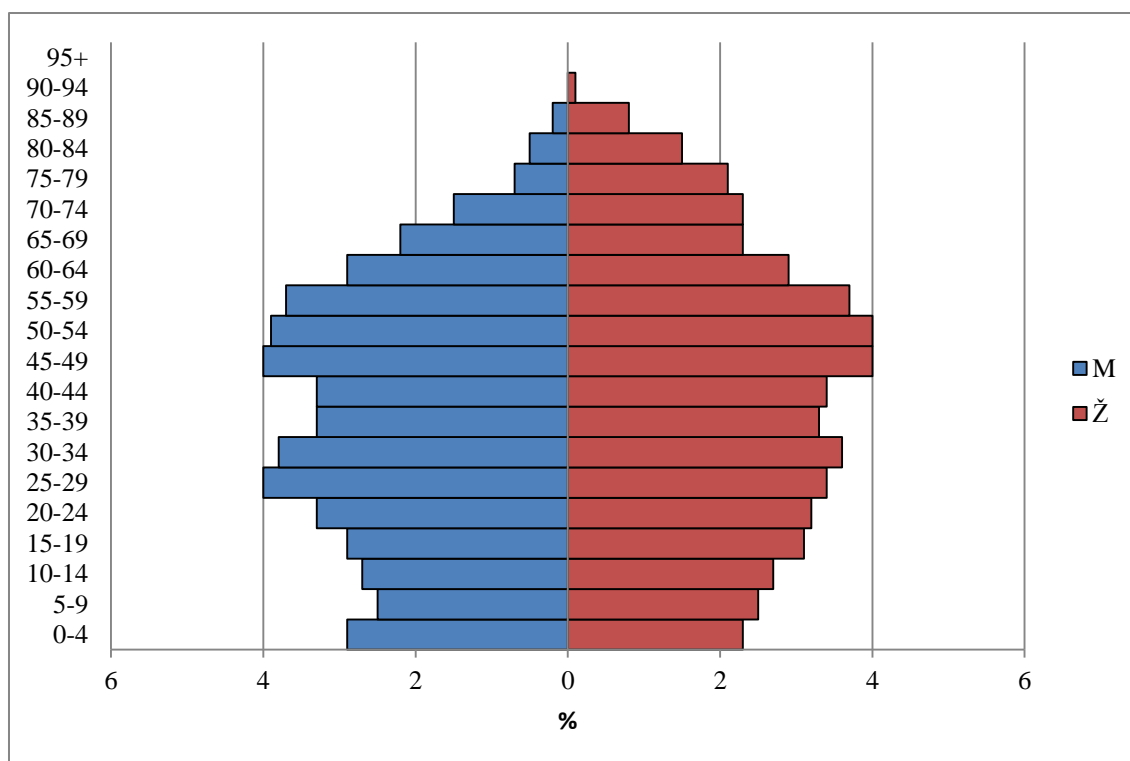
Općina Nedelišće ima 11 975 stanovnika, od toga 5 843 osobe muškog i 6 132 osobe ženskog spola što ukazuje na blagu prevlast žena s oko 51% u ukupnom broju. Piramida koja prikazuje dobno-spolnu strukturu na razini općine pripada blago regresivnom (kontraktivnom) tipu (Sl.17.). Udio mladog stanovništva (oko 20%) manji je od udjela stanovništva srednje dobi iako taj regresivni stadij još uvijek nije jako izražen što vidimo po obliku piramide, odnosno njenim relativno ujednačenim rasponima dobnih skupina. Udjeli muškaraca i žena u mlađim i srednjim starosnim skupinama su podjednaki, dok u starijim starosnim skupinama udjelom uvjerljivo prevladavaju žene.

Sl.17. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Nedelišće 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

Kad bi se iz općine Nedelišće izuzelo romsko naselje Parag, općina bi imala 10 788 stanovnika, osoba ženskog spola bilo bi 5 540, dok bi osoba muškog spola bilo 5 248. Dobno-spolna struktura prikazana je u pripadajućoj piramidi koja je također regresivnog tipa, ali sa znatno užom bazom to jest sa znatno manjim udjelom mladog u ukupnom stanovništvu (Sl.18.). Najveći udio u ukupnom stanovništvu imaju stanovnici u dobi 45-59 godina (preko 20%), odnosno stanovništvo srednjih godina koje uvelike prevladava. U starijim dobnim skupinama žene općenito imaju veći udio koji je u razredima najstarije dobi višestruko veći.

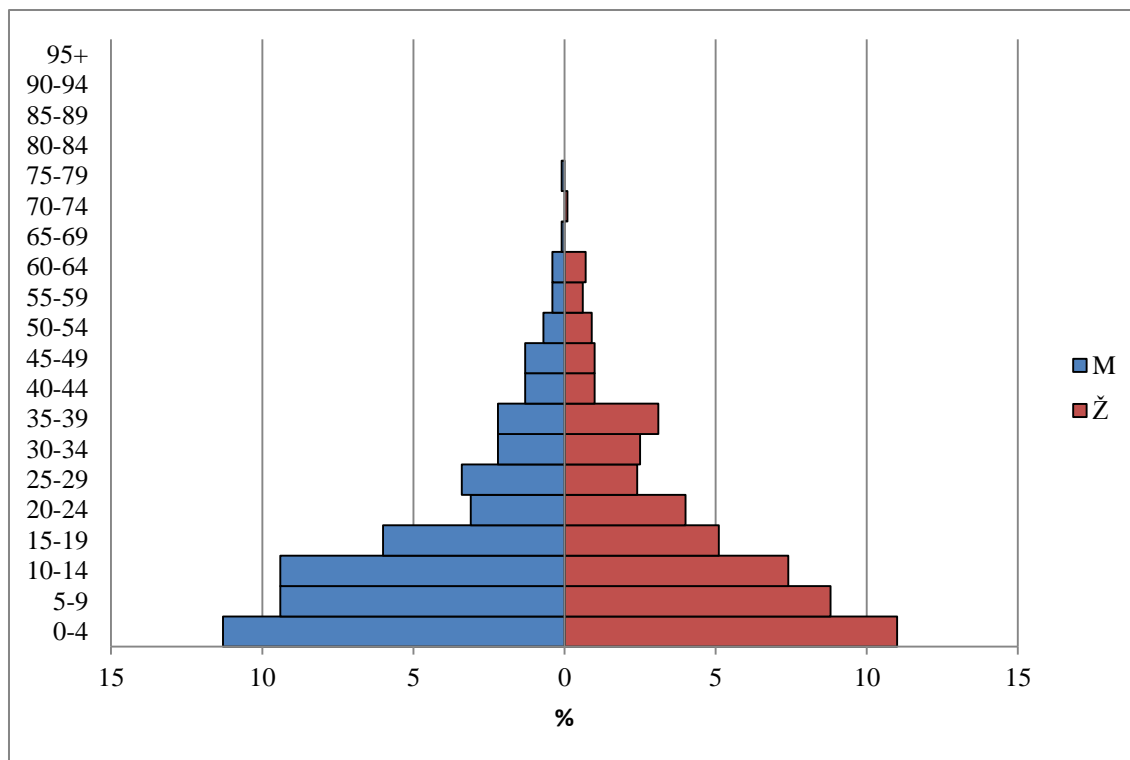

Sl.18. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Nedelišće s izuzetkom naselja Parag 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

4.3.2. Općina Mala Subotica

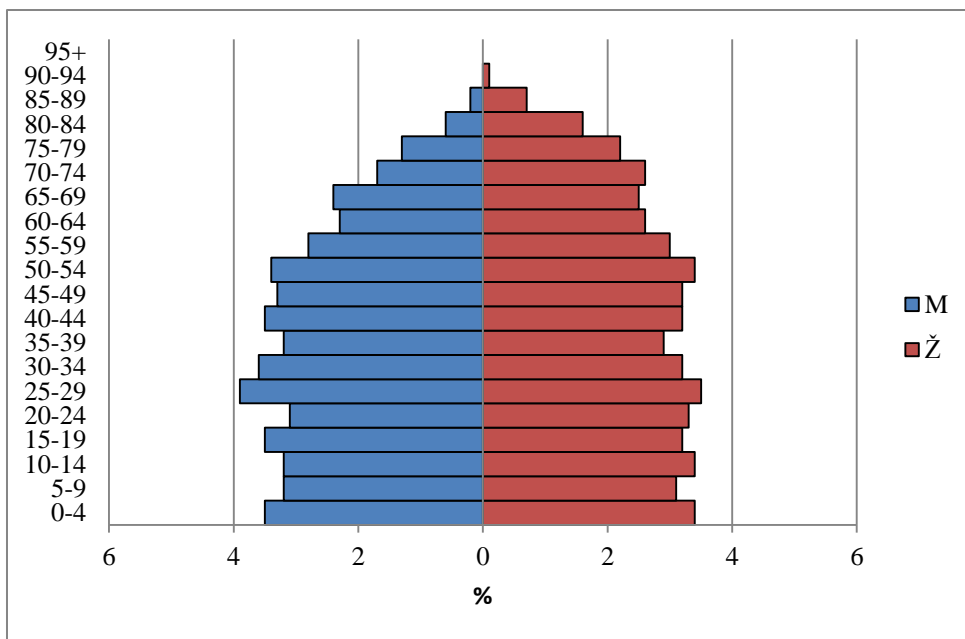
Romsko naselje Piškorovec ima još izraženiji ekspanzivni tip dobno-spolne strukture stanovništva od već prikazanog naselja Parag, s vrlo širokom bazom (Sl.19.). Od ukupno 672 stanovnika, naselje ima 347 muškaraca i 325 žena čime muškarci blago prevladavaju s udjelom od oko 51%. Najveći udio u ukupnom stanovništvu imaju pripadnici dobne skupine 0-4, a iznosi čak preko 20% dok udio mladog stanovništva (0-14 godina) u ukupnom iznosi gotovo 60%. Već od 50. godine nadalje broj pripadnika pojedinih dobni skupina po spolu pada ispod 1%, dok stanovništva starijeg od 65 godina, izuzev par iznimki, uopće nema.

Sl.19. Dobno-spolna struktura stanovništva naselja Piškorovec 2011. godine

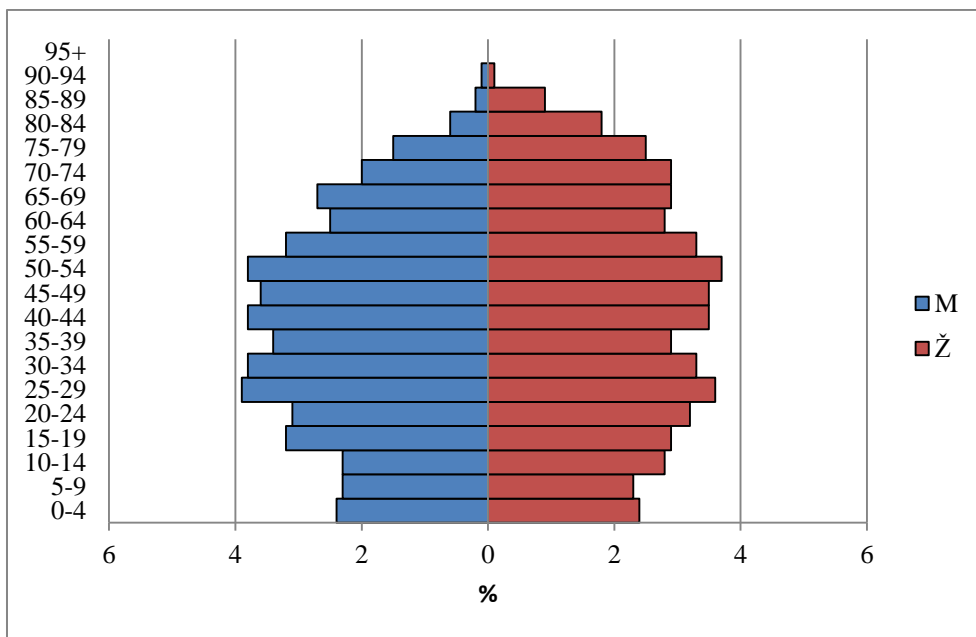
Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

Općina Mala Subotica u kojoj se nalazi naselje Piškorovec ima 5 452 stanovnika, od toga 2 662 muškarca i 2 790 žena. Prevlast žena vidljiva je samo u starijim dobnim skupinama dok je u ostalima broj muškaraca i žena prilično ujednačen. Piramida koja prikazuje dobno-spolnu strukturu općine pripada stacionarnom (stagnantnom) tipu zbog podjednakih udjela dobnih skupina mladog i zrelog stanovništva u ukupnom broju stanovnika, uz minimalna odstupanja u pojedinim razredima (Sl.20.). Tek od starosnog razreda 55-59 godina prema starijoj dobi udjeli u ukupnom stanovništvu se počinjju ujednačeno smanjivati.

Sl.20. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Mala Subotica 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

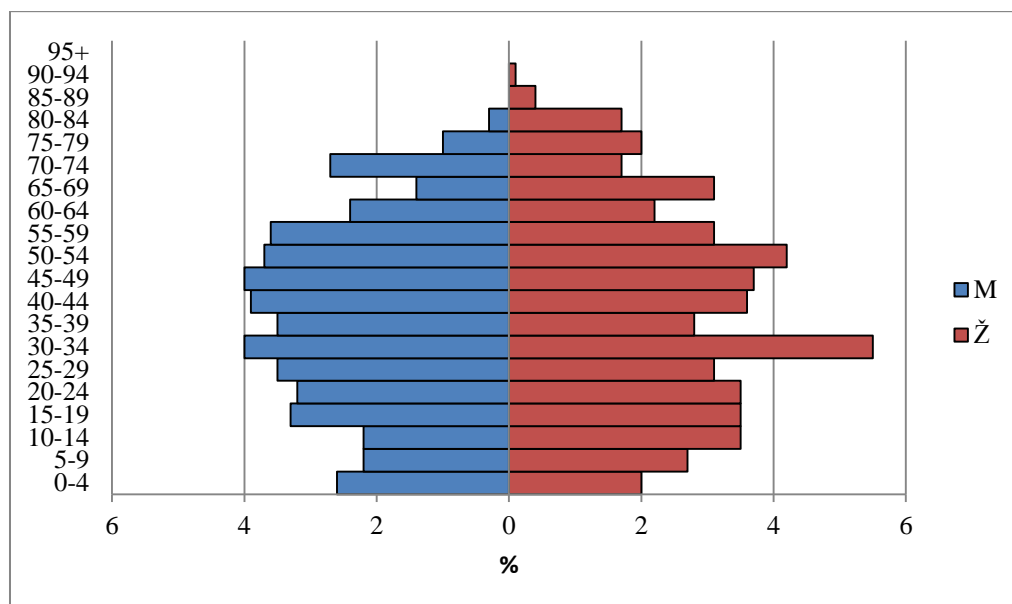
Sl.21. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Mala Subotica s izuzetkom naselja Piškorovec 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

Općina Mala Subotica bez naselja Piškorovec imala bi 4 780 stanovnika, od toga bi bilo 2 315 pripadnika muškog spola te uz neznatnu prevlast 2 465 pripadnica ženskog spola. Grafički prikaz dobno-spolne strukture općine u tom slučaju pripada, kao u slučaju općine Nedelišće, regresivnom tipu s dosta suženom bazom (Sl.21.). To ukazuje na znatno manji udio mladog stanovništva nego što je to u pravom prikazu strukture općine (Sl.20.) s uključenim naseljem Piškorovec. Najveće udjele u ukupnom stanovništvu imaju dobne skupine zrelog stanovništva s nešto većim brojem muškaraca dok su udjeli žena u starijim dobnim skupinama standardno veći od udjela muškaraca.

4.3.3. Općina Sveti Juraj na Bregu

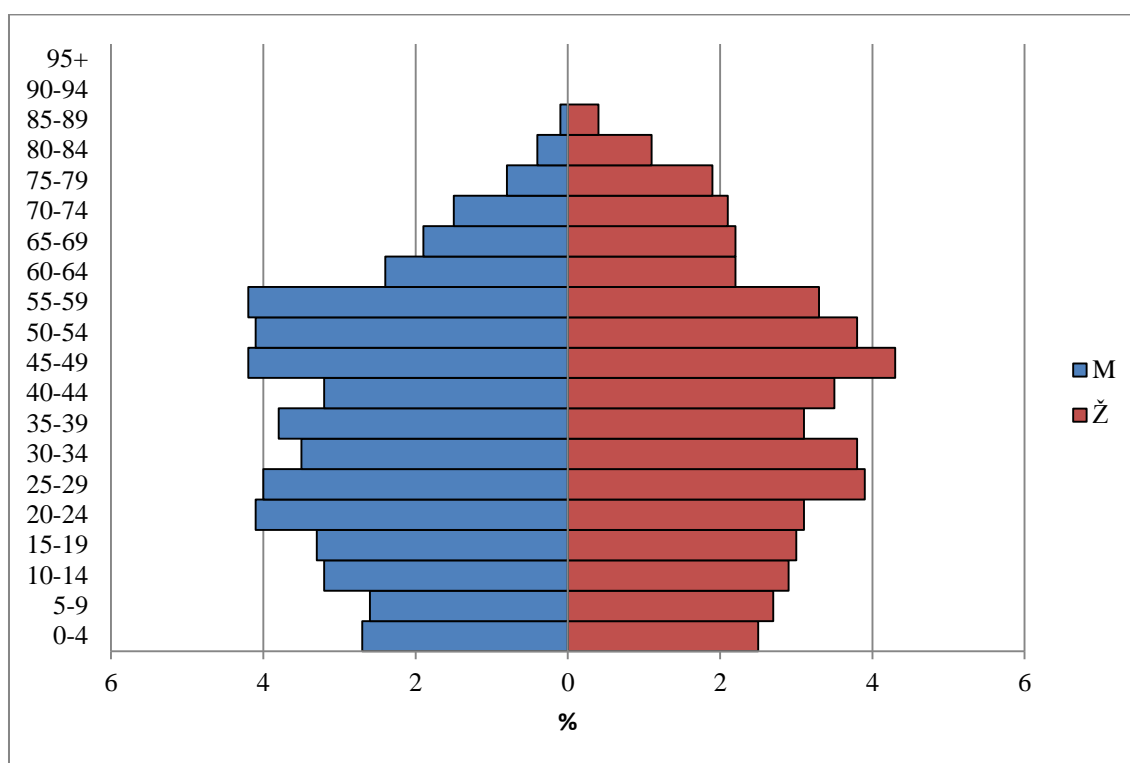
Neromsko naselje Lopatinec nalazi se u općini Sveti Juraj na Bregu i ima 915 stanovnika, od toga 436 osoba muškog i 479 osoba ženskog spola. Piramida koja prikazuje dobno-spolnu strukturu stanovništva naselja regresivnog je tipa i vrlo nepravilnog oblika (Sl.22.). Ima užu bazu te za razliku od romskih naselja Paraga i Piškorovca, u naselju Lopatinec prevladava zrelo stanovništvo. Piramida je stoga najšira u srednjem dijelu s većim brojem muškaraca dok se prema starijim dobnim skupinama ponovno sužava sa sve većim udjelom ženskog stanovništva uz iznimku starosne skupine 70-74 gdje ima znatno više muškaraca. Isto tako, u starosnoj skupini 30-34 godine broj žena je iznadprosječno velik i iznosi 5,5%.

Sl.22. Dobno-spolna struktura stanovništva naselja Lopatinec 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

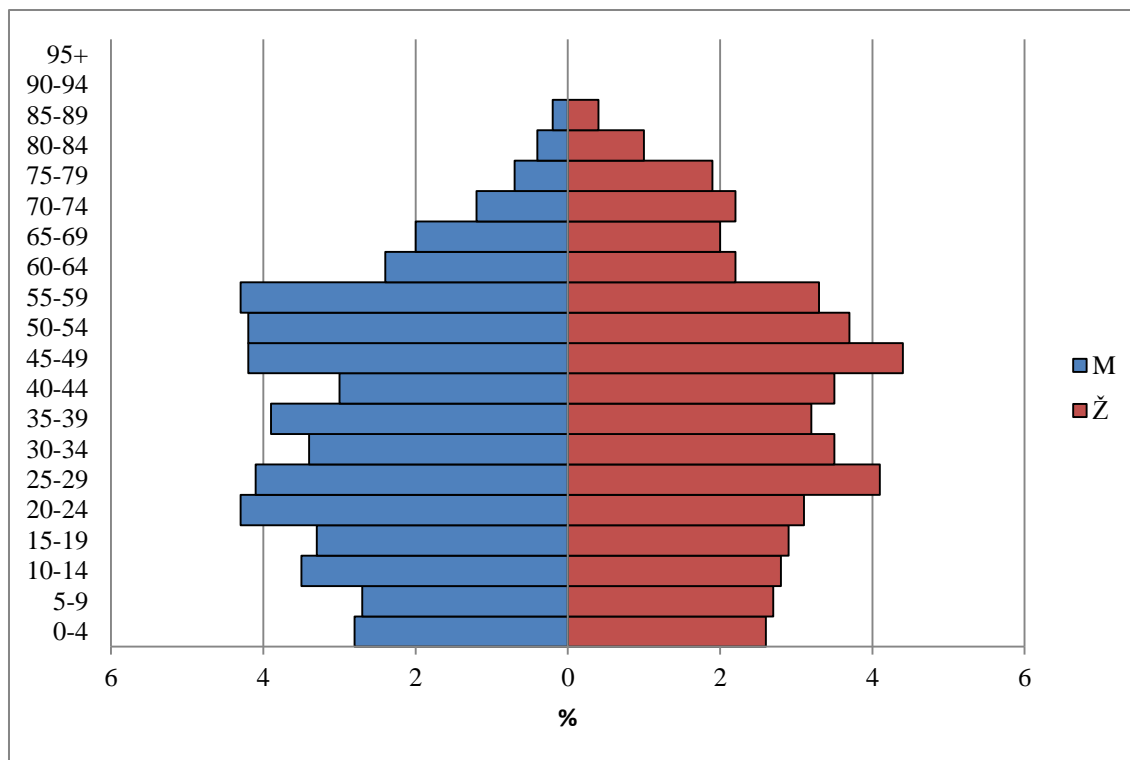
Općina Sveti Juraj na Bregu ukupno ima 5 090 stanovnika, a broj muškaraca i žena je potpuno jednak te iznosi 2 545 stanovnika u obje skupine. Dobno-spolna struktura općine, kao i ona naselja Lopatinec, spada u regresivni tip prema obliku piramide, a udjeli pripadnika muškog i ženskog spola su po dobnim skupinama neravnomjerno raspoređeni (Sl.23.). Najviše muškaraca ima u razredima stanovništva zrele dobi, posebice 20-29 i 45-59 godina starosti, dok žene prevladavaju u starijim dobnim skupinama, od 65 godina nadalje. Odnos udjela muškaraca i žena u mladom stanovništvu je podjednak, uz neznatnu prevlast muškaraca. Općenito, najveći dio stanovništva općine srednjih je godina.

Sl.23. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Sveti Juraj na Bregu 2011. godine

Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

U slučaju izuzimanja naselja Lopatinec iz općine Sveti Juraj na Bregu, općina bi ukupno brojila 4 175 stanovnika, pri čemu bi bilo 2 109 muškaraca i 2 066 žena. Pa ipak, struktura dobno-spolne piramide gotovo se uopće ne mijenja, odnosno postoje tek mala odstupanja u odnosu na stvarnu strukturu općine s uključenim naseljem Lopatinec. Piramida je također regresivnog tipa s potpuno jednakom raspodjelom muškog i ženskog stanovništva po dobnim skupinama što ukazuje na to da naselje Lopatinec ne utječe u velikoj mjeri na dobno-spolnu strukturu pripadajuće općine Sveti Juraj na Bregu (Sl.24.).

Sl.24. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Sveti Juraj na Bregu uz izuzetak naselja Lopatinec

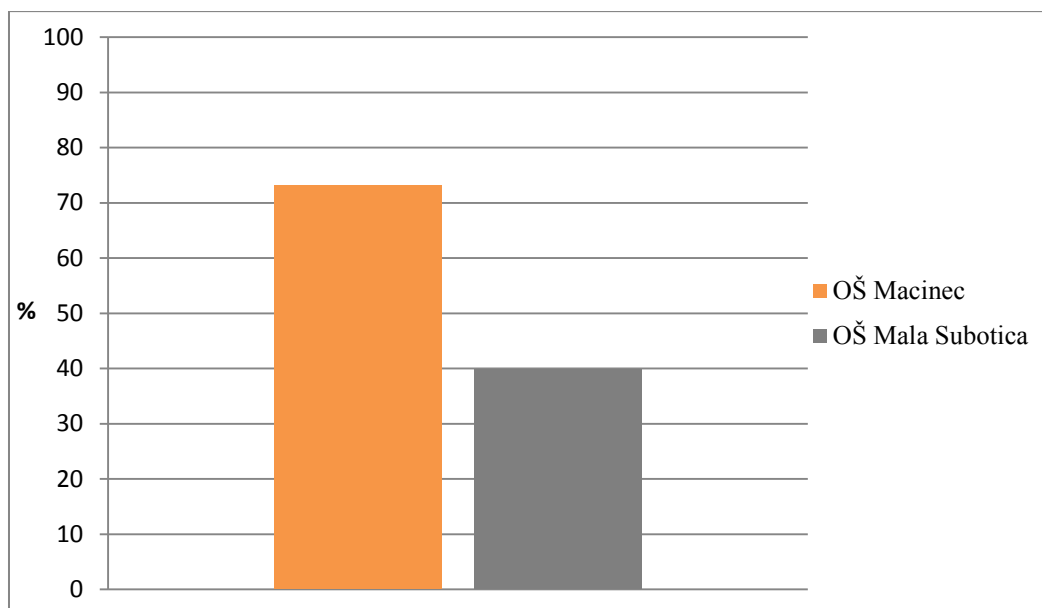
Izvor: izrada autora prema Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

4.4. Obrazovna struktura

Obrazovna struktura pokazuje razinu obrazovanja stanovništva kroz podatke o završenoj i nezavršenoj osnovnoj školi, te o najvišoj završenoj školi. U općini Nedelišće, osnovnu školu su završile 1 962 osobe, a osnovnu školu nije završila 1 661 osoba dok je u općini Mala Subotica osnovnu školu završilo 990 osoba, a nije završila 981 osoba. U općini Sveti Juraj na Bregu osnovnu školu završilo je 1 040 osoba, dok osnovnu školu nisu završile 633 osobe. U općini Nedelišće srednju školu završila je 5 211 osoba, u općini Mala Subotica 2 141 osoba, a u općini Sveti Juraj na Bregu 2 258 osoba. Visoko obrazovanje u općini Nedelišće ima 855 osoba, u općini Mala Subotica 255 osoba, a u općini Sveti Juraj na Bregu visoko obrazovanje ima 312 osoba.

U ovom radu obrazovna struktura romske etničke manjine u naseljima Parag i Piškorovec analizira se kroz podatke iz dvije osnovne škole, OŠ Macinec i OŠ Tomaša Goričanca Mala

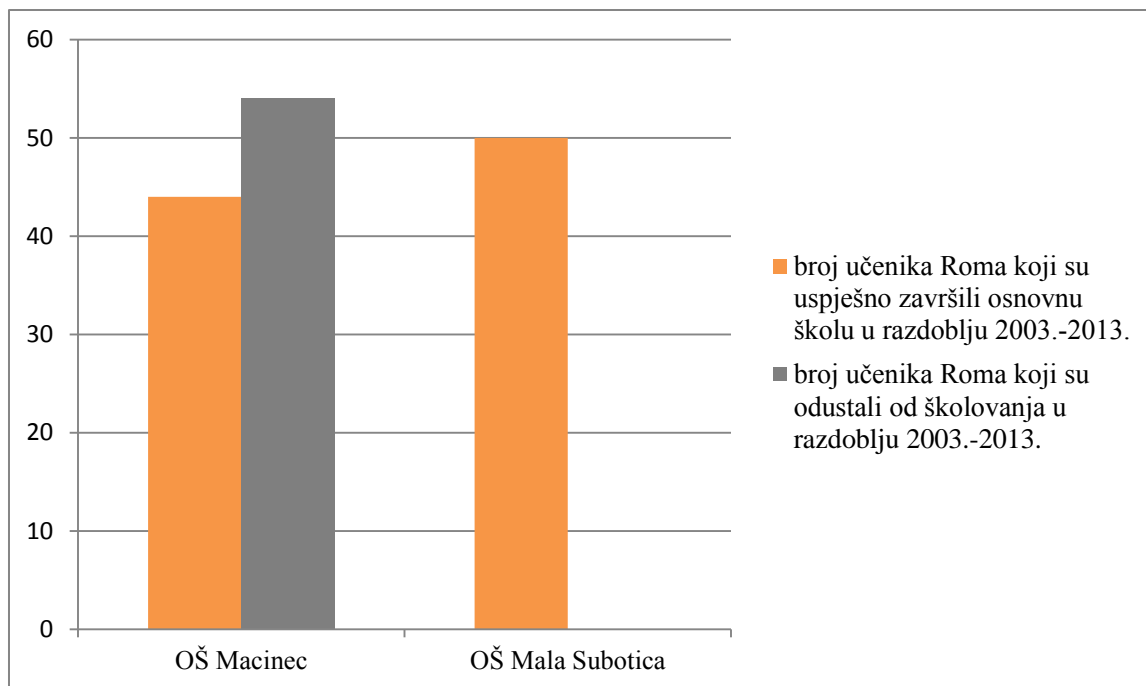
Subotica, o odustajanju od školovanja, broju romske djece u školama i po razredima te broju osoba sa završenom, odnosno nezavršenom osnovnom školom.

Sl.25. Udio učenika (%) Roma u osnovnim školama Macinec i Mala Subotica u šk.godini 2013./2014.

Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

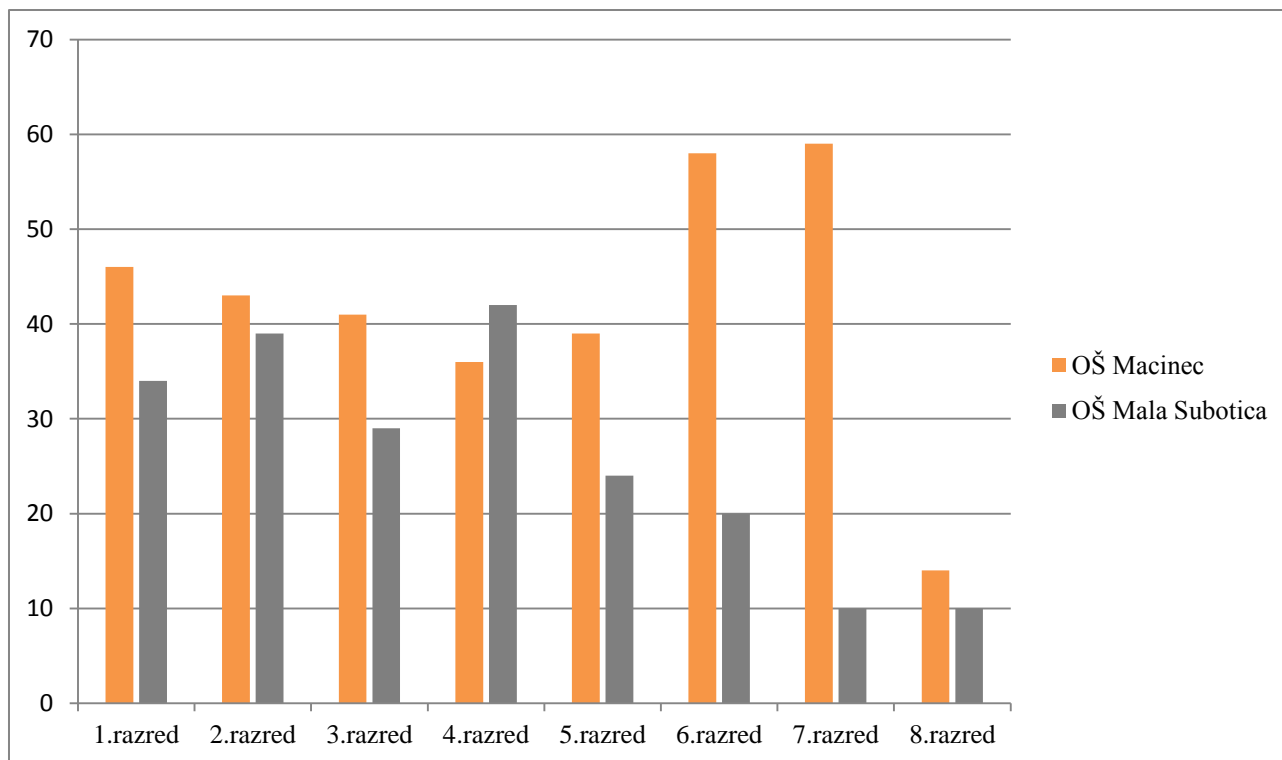
Na sl. 25 prikazani su udjeli učenika Roma u dvije promatrane osnovne škole, Osnovna škola Macinec i Osnovna škola Mala Subotica, šk.godine 2013./2014. U OŠ Macinec od ukupno 459 učenika, 73.5% učenika čine Romi, odnosno 336 učenika. U Osnovnoj školi Mala Subotica od ukupno 522 učenika, 39.85% učenika čine Romi, odnosno 208 učenika.

Sl.26. Učenici Romi u osnovnim školama šk.godine 2013./2014. koji su uspješno završili školovanje ili odustali od školovanja u razdoblju 2003.-2013.

Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

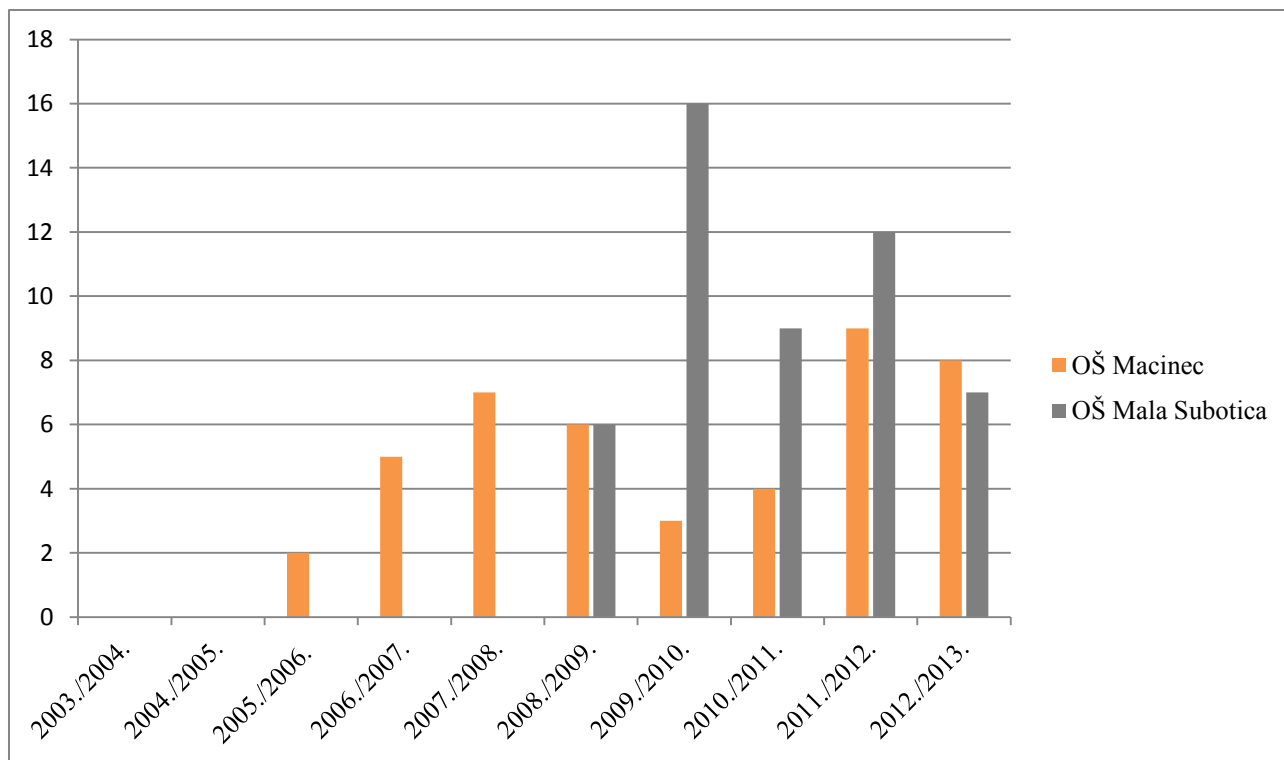
U OŠ Macinec, osnovnu školu u razdoblju od 2003. do 2013. godine uspješno je završilo 44 učenika Roma, dok je od školovanja odustalo 54 učenika Roma. U OŠ Mala Subotica, osnovnu školu u tom razdoblju uspješno je završilo 50 učenika Roma, dok za broj učenika Roma koji su odustali od školovanja podataka nema (Sl. 26).

SI.27. Broj učenika Roma po razredima OŠ Macinec i OŠ Mala Subotica šk.godine 2013./2014.

Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

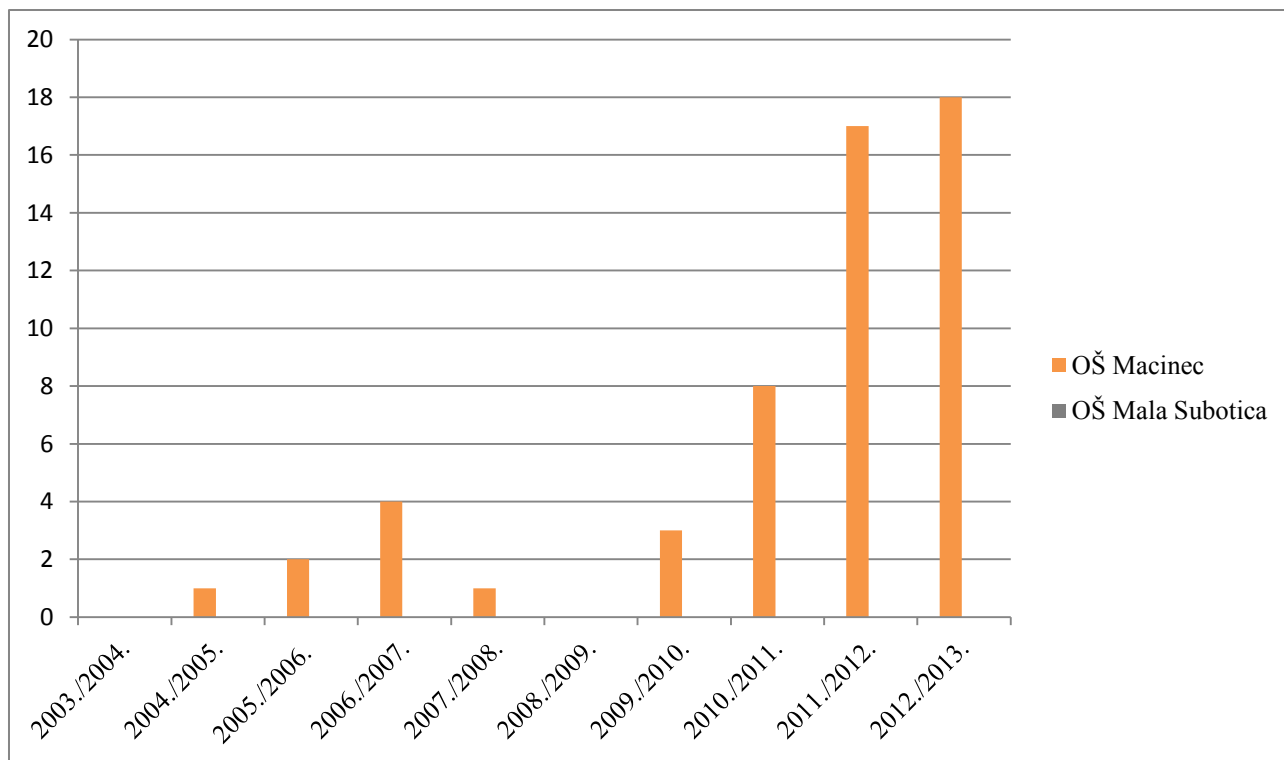
Grafički prikaz (SI.27.) pokazuje broj učenika Roma po razredima šk.godine 2013./2014. u promatranim školama. U OŠ Macinec, u 1. razredu bilo je 46 učenika. U 2. razredu njihov broj je neznatno manji i iznosi 43 učenika te je sličan broj i u 3. razredima, odnosno 41 učenik. U 5. razredima broj učenika Roma iznosi 39, dok u 6. i 7. razredima taj broj naglo raste, odnosno iznosi 58 i 59. Broj učenika Roma u 8. razredima zatim naglo pada i iznosi 14 učenika. U OŠ Mala Subotica, broj učenika u 1. razredu iznosi 34 učenika. U 2. razredima taj broj raste na 39 učenika, dok u 3. razredima ponovo pada, i iznosi 29 učenika. U 4. razredima broj ponovo raste na 42 učenika, dok u 5. razredima ponovo pada na 24 učenika. Trend smanjivanja se nastavlja te je tako u 6. razredima bilo 20 učenika Roma, a u 7. i 8. razredima po 10 učenika Roma.

Sl.28. Broj učenika Roma koji su uspješno završili osnovne škole u Macincu i Maloj Subotici od 2003.-2013. Godine

Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

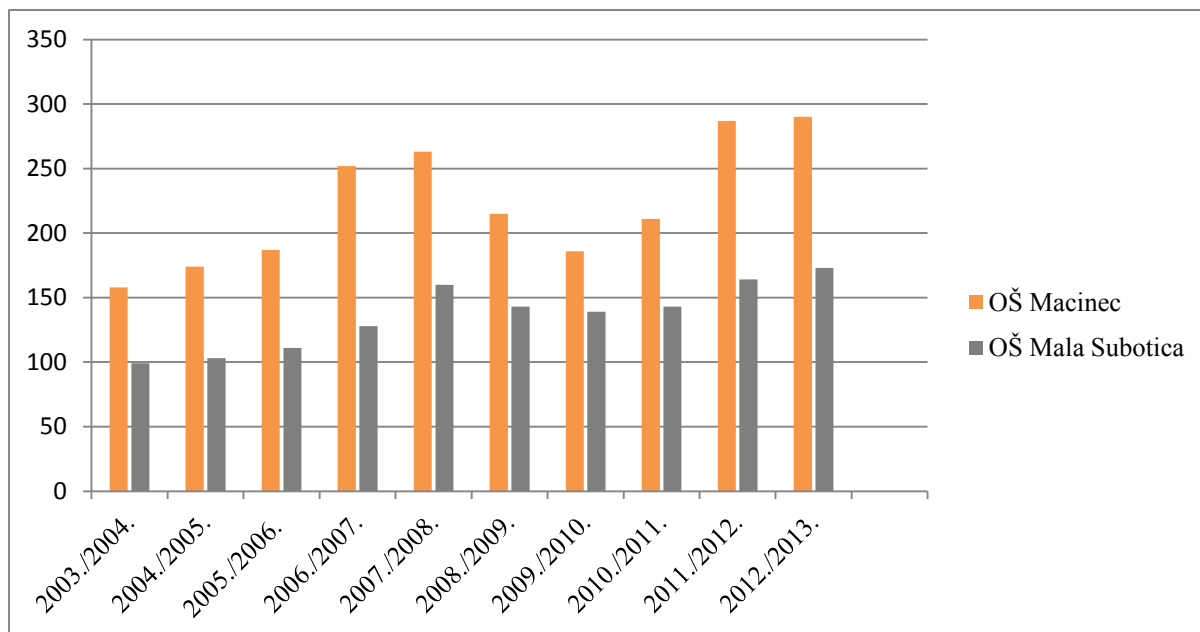
Na prikazu (Sl.28.) vidljiv je broj učenika Roma koji su uspješno završili osnovnu školu u vremenskom periodu od 2003. do 2013. godine. U OŠ Macinec, u šk.godinama 2003./2004. i 2004./2005. niti jedan učenik Rom nije završio osnovnu školu. U šk.godini 2005./2006. osnovnu školu završila su 2 učenika Roma, šk.godine 2006./2007. završilo je 5 učenika, a 2007./2008. 7 učenika. Šk.godine 2008./2009. broj neznatno pada na 6 učenika, dok iduće šk.godine 2009./2010. broj se dvostruko smanjuje na 3 učenika. Šk.godine 2010./2011. broj ponovo raste na 4 učenika, te 2011./2012. na 9 učenika. Šk.godine 2012./2013. broj opet neznatno pada na 8 učenika Roma koji su uspješno završili osnovnu školu. Za OŠ Mala Subotica do šk.godine 2008./2009. podataka nema. Prve godine za koje postoje podaci, šk.godine 2008./2009. osnovnu školu je uspješno završilo 6 učenika, kao i u OŠ Macinec. Šk.godine 2009./2010. taj broj naglo raste na 16 učenika, dok šk.godine 2010./2011. opada na 9 učenika. Šk.godine 2011./2012. broj ponovo raste na 12 učenika, dok šk.godine 2012./2013. ponovo opada i iznosi 7 učenika Roma koji su uspješno završili osnovnu školu.

SI.29. Učenici Romi odustali od školovanja u osnovnim školama Macinec i Mala Subotica od 2003.-2013. Godine

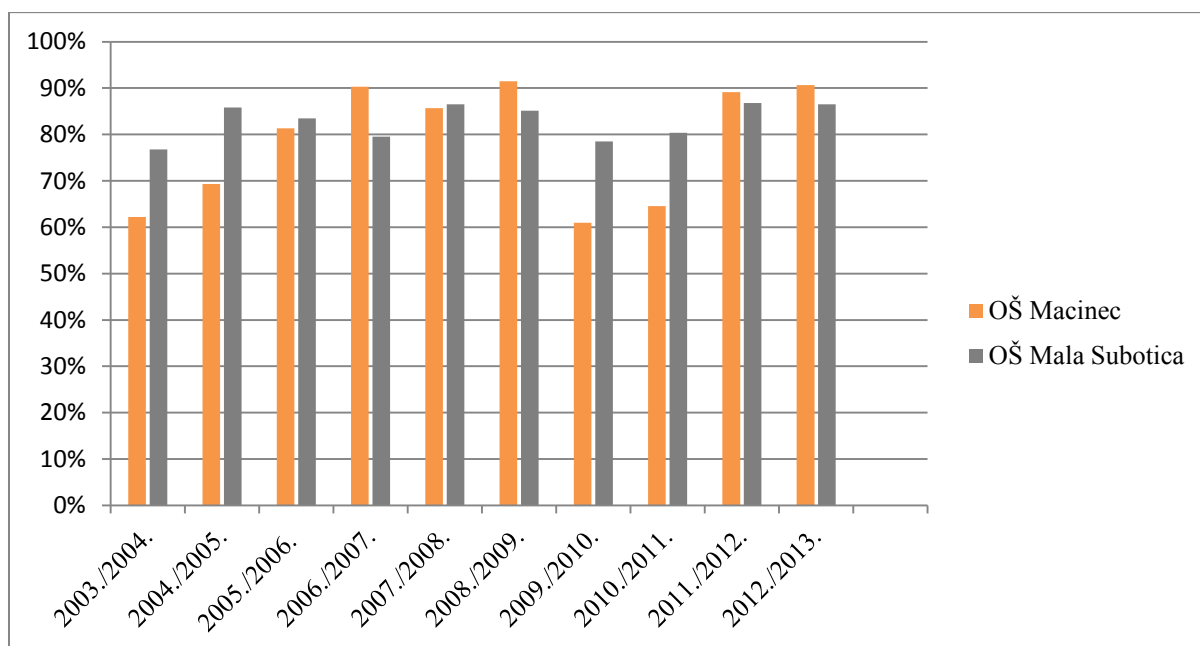
Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

U OŠ Macinec šk.godine 2003./2004. niti jedan učenik nije odustao od školovanja (SI.29.). Šk.godine 2004./2005. samo je 1 učenik odustao od školovanja, a šk.godine 2005./2006. odustala su 2 učenika. Šk.godine 2006./2007. broj se udvostručio na 4 učenika, a već iduće šk.godine 2007./2008. pao na samo 1 učenika. Šk.godine 2008./2009. ponovo niti jedan učenik nije odustao od školovanja, te nakon te šk.godine broj naglo raste. Šk.godine 2009./2010. od školovanja su odustala 3 učenika, a 2010./2011. čak 8 učenika. Šk.godine 2011./2012. odustalo je 17 učenika, a šk.godine 2012./2013. od školovanja je odustalo čak 18 učenika Roma. Navedeni podaci za OŠ Mala Subotica nisu dostupni.

SI.30. Učenci Romi koji su uspješno završili školsku godinu u osnovnim školama u Macincu i Maloj Subotici od 2003.-2013. godine

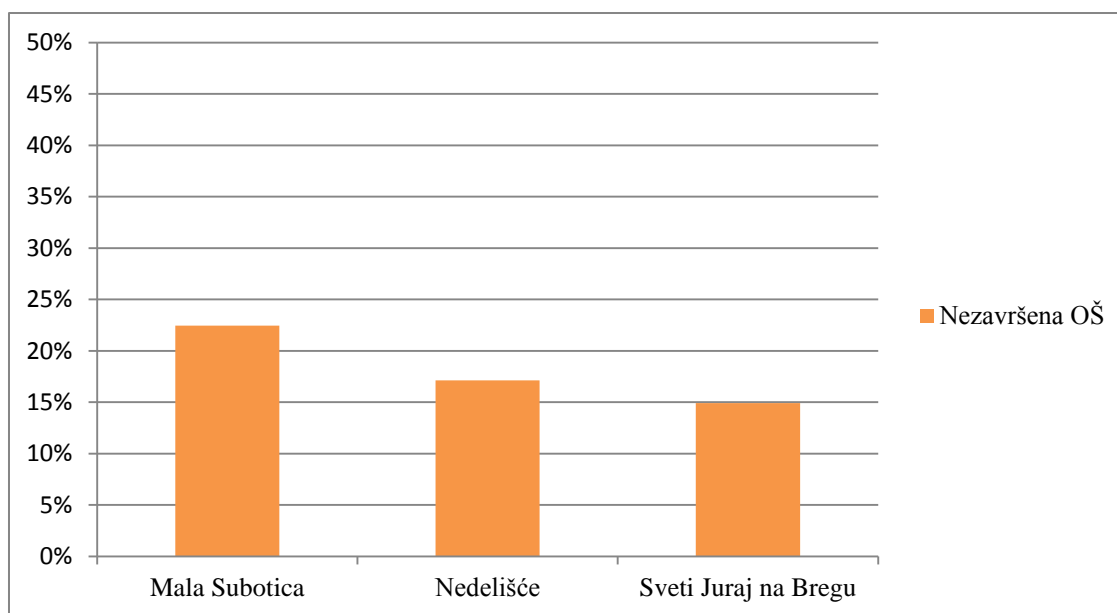
Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

SI.31. Učenci Romi koji su uspješno završili školsku godinu (%) u osnovnim školama u Macincu i Maloj Subotici od 2003.-2013. godine

Izvor: izrada autora prema podacima iz Atlasa romskih naselja Međimurske županije (Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, 2014)

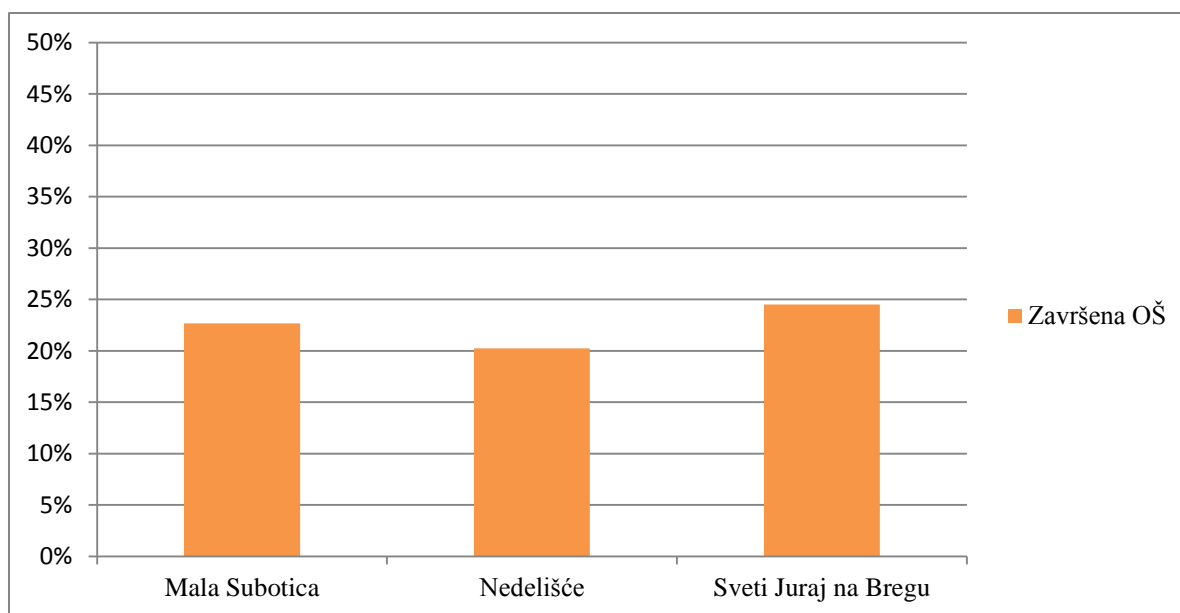
Prethodno navedeni grafički prikazi pokazuju broj učenika Roma koji su uspješno završili školsku godinu u apsolutnim brojkama (Sl.30.) i postocima (Sl.31.). U OŠ Macinec, šk.godine 2003./2004. školsku godinu završilo je 158 učenika Roma, odnosno 62.2% učenika. Šk.godine 2004./2005. školsku godinu završilo je 174 učenika, odnosno 69.32% učenika. Šk.godine 2005./2006. broj se uvelike povećao, te je te godine školsku godinu završilo 252 učenika, odnosno 81.3% učenika. Šk.godine 2006./2007. taj broj iznosio je 252 učenika, odnosno čak 90.32% učenika. Šk.godine 2007./2008. broj učenika raste na 263 učenika, ali se udio smanjuje na 85.67%. Šk.godine 2008./2009. broj učenika se smanjuje na 215, a postotak raste na maksimalnih 91.49% učenika. U šk.godini 2009./2010., broj učenika znatno se smanjio na 186, odnosno 60.98% učenika. Šk.godine 2010./2011. neznatno je porastao broj na 211, odnosno 64.53%. Šk.godine 2011./2012. broj raste na 287, odnosno 89.13%, a šk.godine 2012./2013. raste na 290, odnosno 90.63% učenika koji su uspješno završili školsku godinu. U OŠ Mala Subotica podaci su slični. U šk.godini 2003./2004., godinu je uspješno završilo 99 učenika, odnosno 76.74% učenika. Šk.godine 2004./2005. broj neznatno raste na 103 učenika, ali postotak raste više, na 85,83% učenika. Šk.godine 2005./2006. broj učenika iznosi 111, odnosno 83.46%, a 2006./2007. 128 učenika, odnosno 79.5% učenika. U šk.godini 2007./2008. broj raste na 263 učenika, a postotak raste na 86.49%. U šk.godini 2008./2009., broj učenika se smanjuje na 143, a postotak iznosi 85.12%. Šk.godine 2009./2010., broj neznatno pada na 139 učenika, odnosno 78.53%, a šk.godine 2010./2011. neznatno raste na 143 učenika, odnosno 80.34%. Šk.godine 2011./2012. broj se povećava na 164 učenika, odnosno maksimalni postotak od 86.77%, a 2012./2013. broj iznosi maksimalnih 173 učenika, odnosno 86.5% učenika koji su uspješno završili školsku godinu.

Sl.32. Broj osoba (%) sa nezavršenom osnovnom školom 2011.godine u općinama Mala Subotica, Nedelišće i Sveti Juraj na Bregu

Izvor: izrada autora prema Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (14.04.2016.)

Postotak osoba sa nezavršenom osnovnom školom u odabranim općinama 2011.godine vidljiv je na priloženom prikazu (Sl.32.). U općini Mala Subotica, 22.46% stanovnika, odnosno 981 osoba nije završilo osnovnu školu. U općini Nedelišće taj postotak iznosio je 17.14%, odnosno 1661 osoba. U općini Sveti Juraj na Bregu osnovnu školu nije završilo 14.92% stanovništva, odnosno 633 osobe.

Sl.33. Broj osoba (%) sa završenom osnovnom školom 2011.godine u općinama Mala Subotica, Nedelišće i Sveti Juraj na Bregu

Izvor: izrada autora prema Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (14.04.2016.)

U općini Mala Subotica, 22.67% stanovništva, odnosno 990 osoba završilo je samo osnovnu školu. U općini Nedelišće taj je postotak iznosio 20.25%, odnosno 1 962 osobe. U općini Sveti Juraj na Bregu samo osnovnu školu završilo je 24.51% stanovništva, odnosno 1 040 osoba (Sl. 33).

Proučavajući strukturu učenika prema etničkoj pripadnosti u osnovnim školama u Macincu i Maloj Subotici nailazimo na prevladavajući udio učenika Roma u OŠ Macinec te njihov značajan udio u OŠ Mala Subotica (Sl.25.). Navedeni podaci pokazuju kako postoji vrlo velik udio učenika Roma u oba istraživana naselja koji nisu završili osnovnoškolsko obrazovanje u desetogodišnjem razdoblju 2003.-2013. godine. U Paragu je to 54 učenika, a u Piškorovcu ih je osnovnu školu završilo samo 50 (Sl.26.). Negativni utjecaj romske etničke manjine na obrazovnu strukturu općinske populacije očituje se i u neuspješnom završavanju školske godine gdje broj učenika Roma koji su uspješno završili školsku godinu varira i u apsolutnom i u relativnom smislu iz godine u godinu. Gledajući u relativnim udjelima, maksimalnih 91,5% romske djece 2008./2009. završilo je školsku godinu u OŠ Macinec, a u OŠ Mala Subotica školsku godinu 2011./2012. završilo je maksimalnih 86,8% (Sl.31.) Kada promatramo općine u cjelini, u najgoroj situaciji nalazi se općina Mala Subotica gdje 2011.

godine 22,5% osoba nije imalo završenu osnovnu školu (Sl.32.), a čak 22,7% stanovnika općine završilo je samo osnovnoškolsko obrazovanje.

4.5. Sastav stanovnika prema jeziku

Zbog nepostojanja podataka o jezičnom sastavu stanovnika iz naselja Parag i Piškorovec provedeno je anketno ispitivanje s ciljem dobivanja informacija o jezicima koje stanovnici ovih naselja govore i kojima se služe, razlozima učenja tih jezika te o njihovoj upotrebi računala kao pomagala za čije je korištenje potrebno znanje nekog jezika.

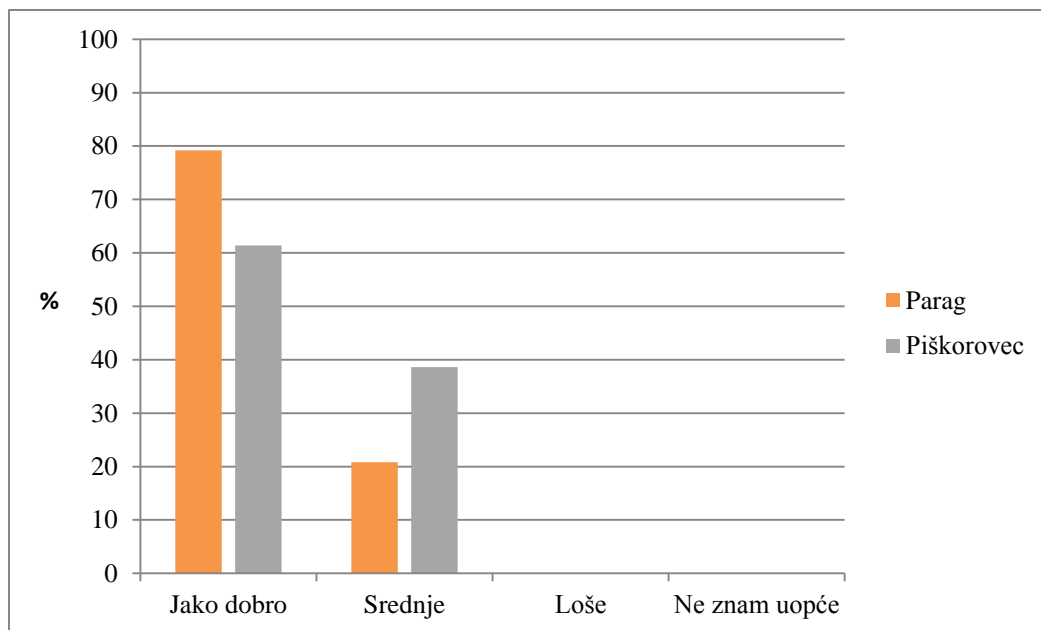
4.5.1. Pouzdanost ispitanika

Podatke dobivene anketnim ispitivanjem potrebno je uzeti s rezervom zbog mogućeg neiskustva ispitanika u rješavanju anketa i nedovoljnom saznanju na koji ih je način potrebno rješavati. Također, u anketama su ispitanici iznosili svoja vlastita mišljenja i stavove koji ne moraju pokazivati mišljenje cijele populacije te se ona ne mogu u potpunosti primijeniti na čitavu populaciju naselja ili čak cijele romske zajednice. Osim navedenog, i obrazovna razina ispitanika mogući je faktor koji utječe na različito razumijevanje pitanja kod ispitanika te na temelju toga i davanje neistinitih ili neiskrenih odgovora.

4.5.2. Rezultati ankete i njihova interpretacija

Kako bi se dobiveni rezultati prilikom anketiranja što bolje razumjeli potrebno ih je interpretirati pomoću grafičkih priloga koji nam daju jasan uvid u stavove i mišljenja ispitanika.

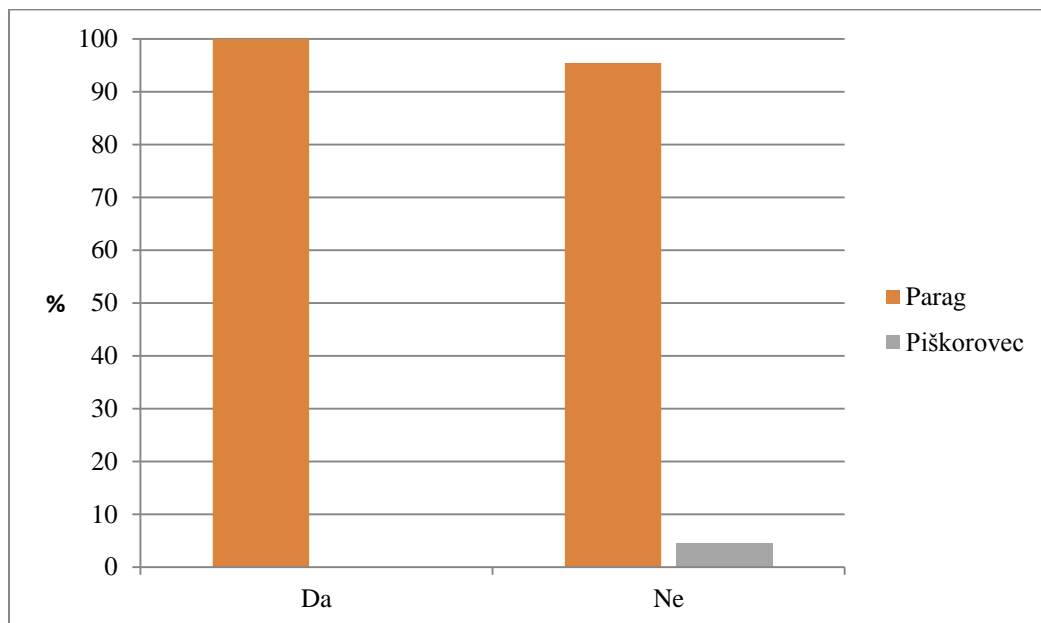
Na prvo postavljeno pitanje prema priloženom grafičkom prikazu (Sl.34.) uočljivo je kako gotovo 80% ispitanika iz Paraga za sebe procjenjuje da jako dobro zna hrvatski jezik dok je nešto manji postotak (61%) ispitanika iz Piškorovca zaokružio taj odgovor. Preostalih 21% ispitanika iz Paraga i 39% iz Piškorovca za sebe procjenjuje da srednje dobro zna hrvatski jezik. Niti jedan od ispitanika iz oba naselja nije odgovorio na postavljeno pitanje da loše govori hrvatski ili da taj jezik ne zna uopće.

Sl.34. Po vašoj procjeni, kako dobro znate hrvatski jezik?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

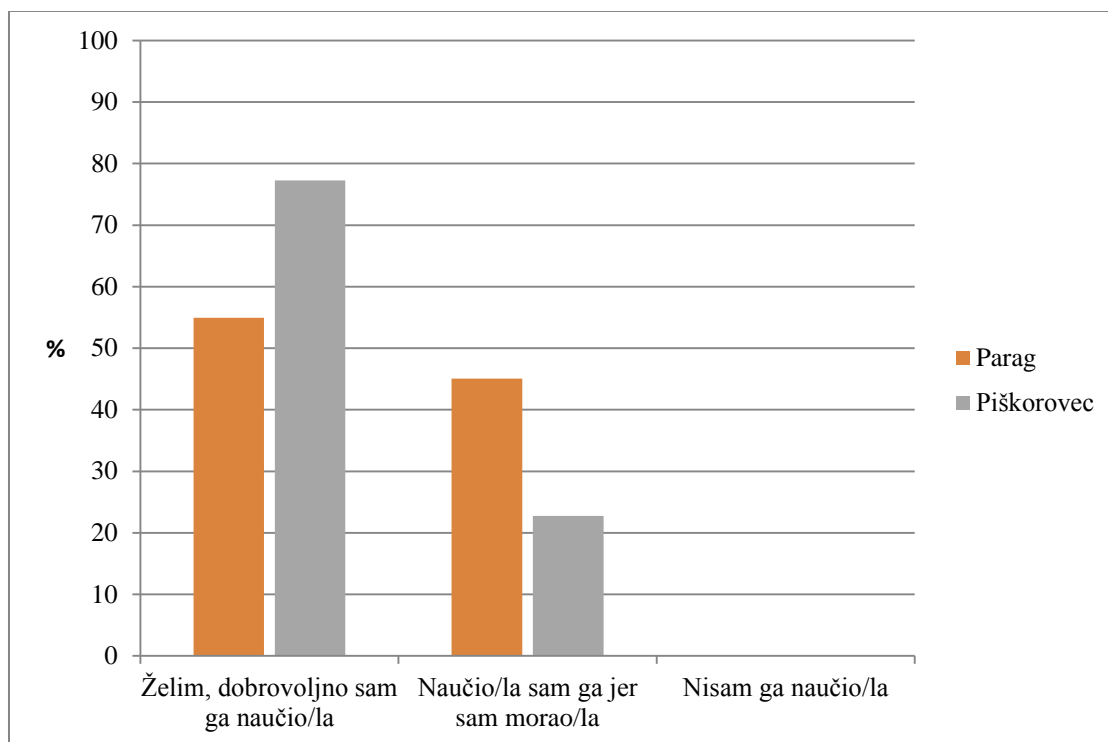
Odgovor na sljedeće postavljeno pitanje za sve ispitanike iz Paraga i gotovo sve (95%) iz Piškorovca glasi da se od Roma očekuje da moraju znati hrvatski jezik. Poprilično malen i zanemariv postotak (5%) ispitanih iz Piškorovca izrazio je mišljenje da se od Roma ne očekuje da moraju znati hrvatski jezik (Sl.35.).

Sl.35. Mislite li da se od Roma očekuje da moraju znati hrvatski jezik?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

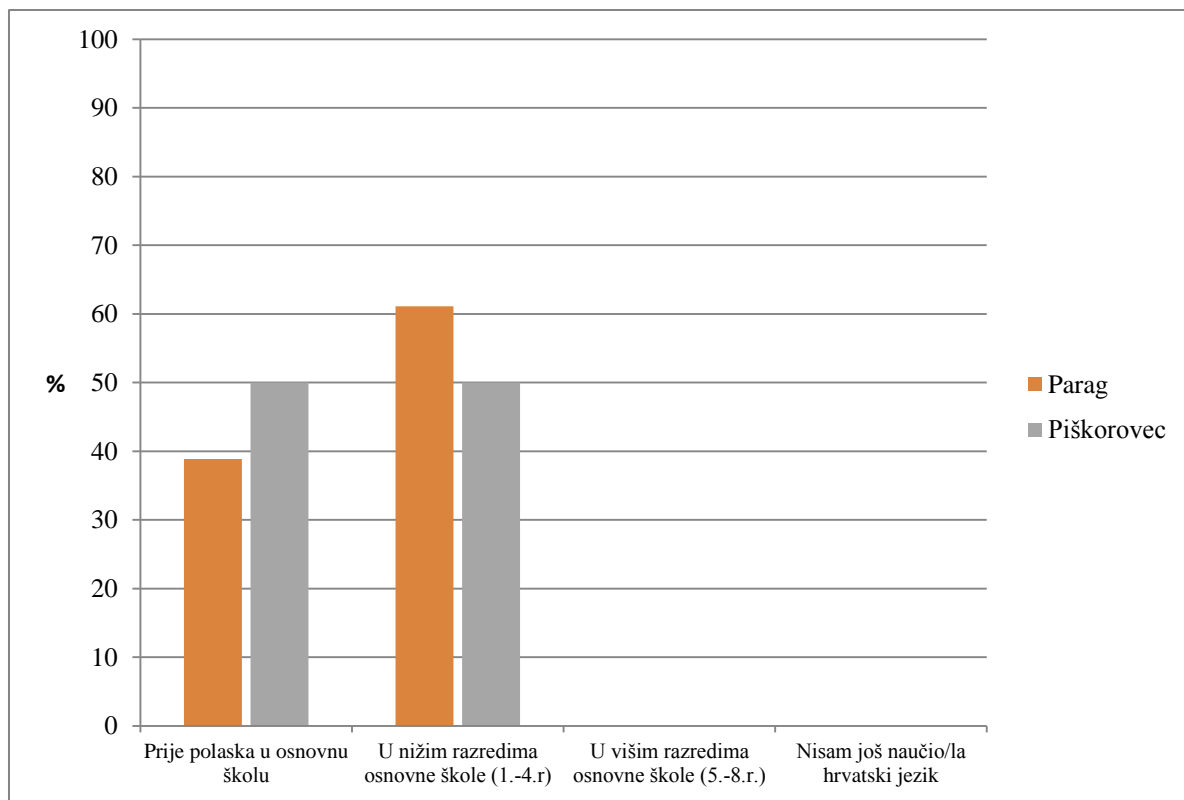
Kada smo ispitanicima iz Paraga i Piškorovca postavili pitanje jesu li hrvatski jezik naučili svojevrijedno ili su ga morali naučiti, dobili smo različite rezultate u spomenuta dva naselja (Sl.36.). U naselju Parag 55% ispitanika odgovorilo je da je hrvatski jezik naučilo dobrovoljno, a 45% ih je naučilo jer su morali. Puno je veća razlika u odgovorima kod ispitanika koji dolaze iz naselja Piškorovec gdje ih je čak 77% odgovorilo da su hrvatski naučili dobrovoljno dok ih je 23% naučilo taj jezik jer su morali.

Sl.36. Da li želite znati hrvatski jezik ili ste ga naučili jer ste morali?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

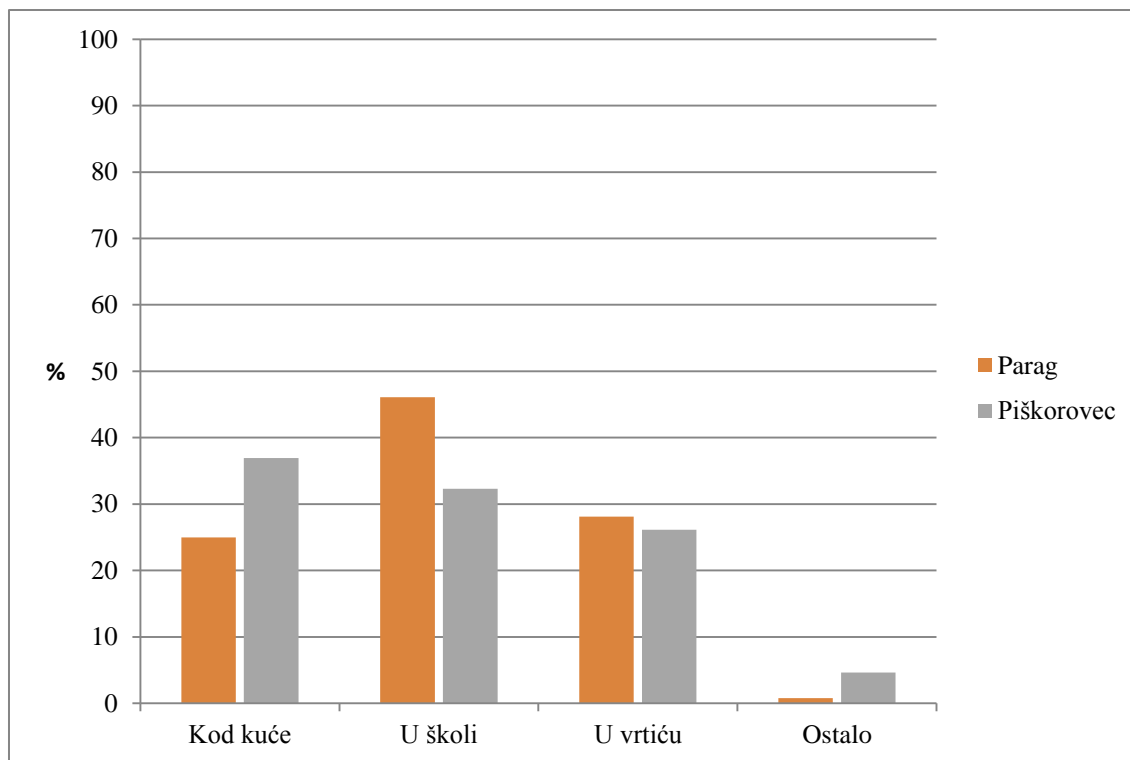
Kada smo ispitanima postavili pitanje u kojem su razdoblju života naučili hrvatski jezik (Sl.37.), 39% njih iz Paraga i 50% iz Piškorovca taj je jezik naučilo prije polaska u osnovnu školu. Isti postotak ispitanih iz Piškorovca (50%) odgovorio je da su hrvatski naučili u nižim razredima osnovne škole dok ih je tada iz Paraga naučilo nešto više, 61%. Sljedeće ponuđene odgovore „U višim razredima osnovne škole (5.-8.r.)“ i „Nisam još naučio/la hrvatski jezik“ ni jedan ispitanik nije zaokružio.

Sl.37. Kada ste naučili hrvatski jezik?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

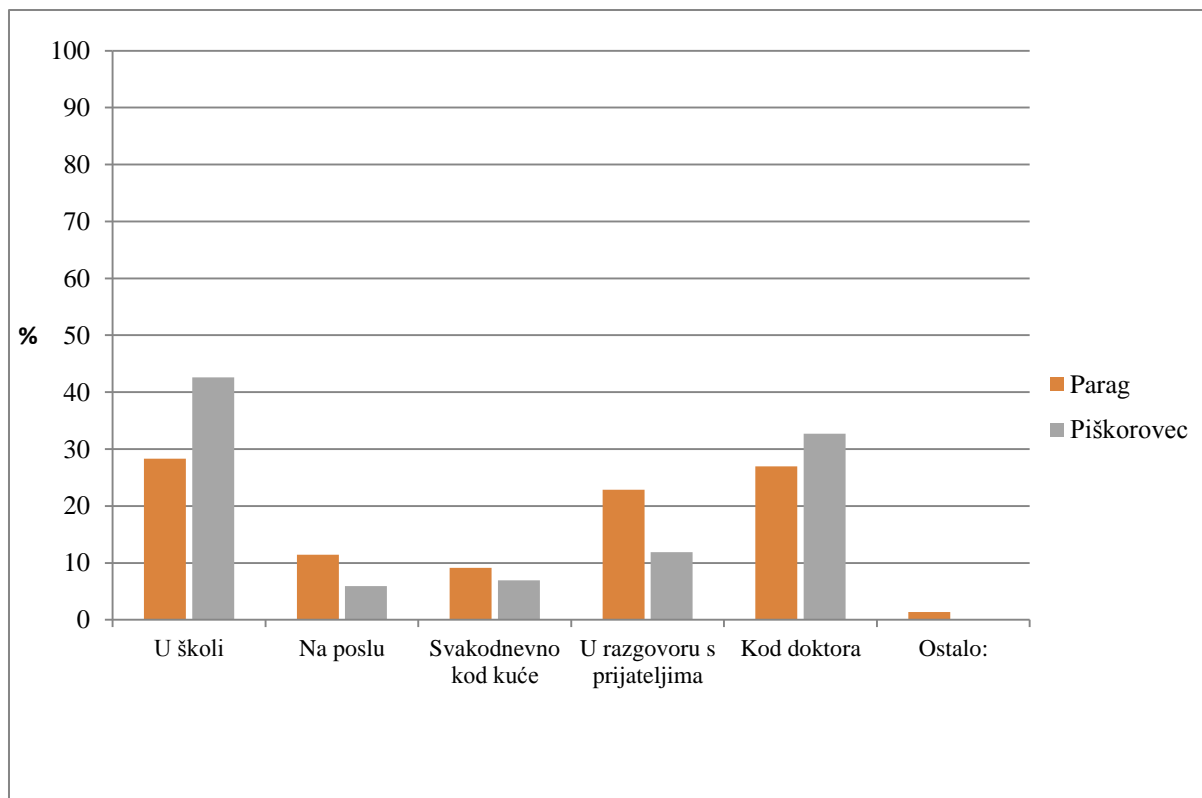
Na sljedeće postavljeno pitanje o mjestu gdje su naučili hrvatski jezik (Sl.38.), ispitanici iz Paraga u udjelu od 25% taj je jezik naučilo kod kuće, a isto vrijedi i za 37% ispitanika iz Piškorovca. U školi je hrvatski jezik naučilo 46% ispitanika iz Paraga i 32% iz Piškorovca dok je taj jezik u vrtiću naučilo gotovo podjednako ispitanih iz Paraga (28%) i Piškorovca (26%). U ponuđeni odgovor „Ostalo“ ispitanici su upisivali da još uvijek uče hrvatski jezik što je upisalo njih 5% iz Piškorovca ili da hrvatski uče kroz razgovor s prijateljima što je upisalo 1% ispitanih iz Paraga.

Sl.38. Gdje ste naučili hrvatski jezik? (moguće zaokružiti više odgovora)

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

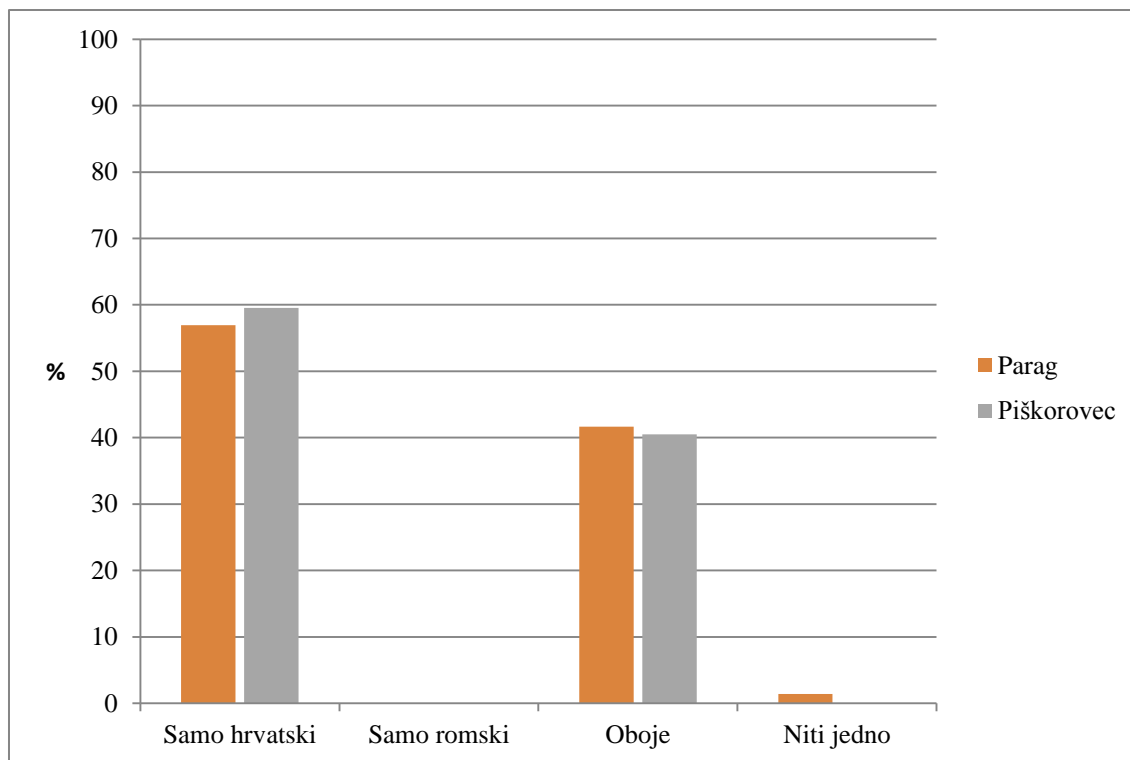
Prema provedenoj anketi 28% ispitanika iz Paraga i čak 43% iz Piškorovca odgovorilo je da hrvatski jezik koriste u školi i to je ujedno i odgovor koji je zaokružio najveći udio ispitanika (Sl. 39.). Odgovori pokazuju da anketirani Romi hrvatski jezik nakon škole najčešće koriste kod doktora i to 27% njih iz Paraga te 33% iz Piškorovca. Sljedeća situacija u kojoj ispitanici romske populacije koriste hrvatski jezik je u razgovoru s prijateljima te u tom odgovoru ispitanici iz Paraga sa 23% gotovo dva puta više koriste hrvatski jezik od ispitanika iz Piškorovca (12%). Hrvatskim se jezikom na poslu odnosno radnom mjestu služi 11% ispitanika iz Paraga i 6% ispitanika iz Piškorovca, a situacija u kojoj se hrvatski jezik najmanje koristi kod ispitanika romske populacije je u svakodnevnom razgovoru kod kuće. Za taj se odgovor odlučio podjednak udio ispitanika, 9% iz Paraga i 7% iz Piškorovca.

Sl.39. U kojim situacijama koristite hrvatski jezik? (moguće zaokružiti više odgovora)

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

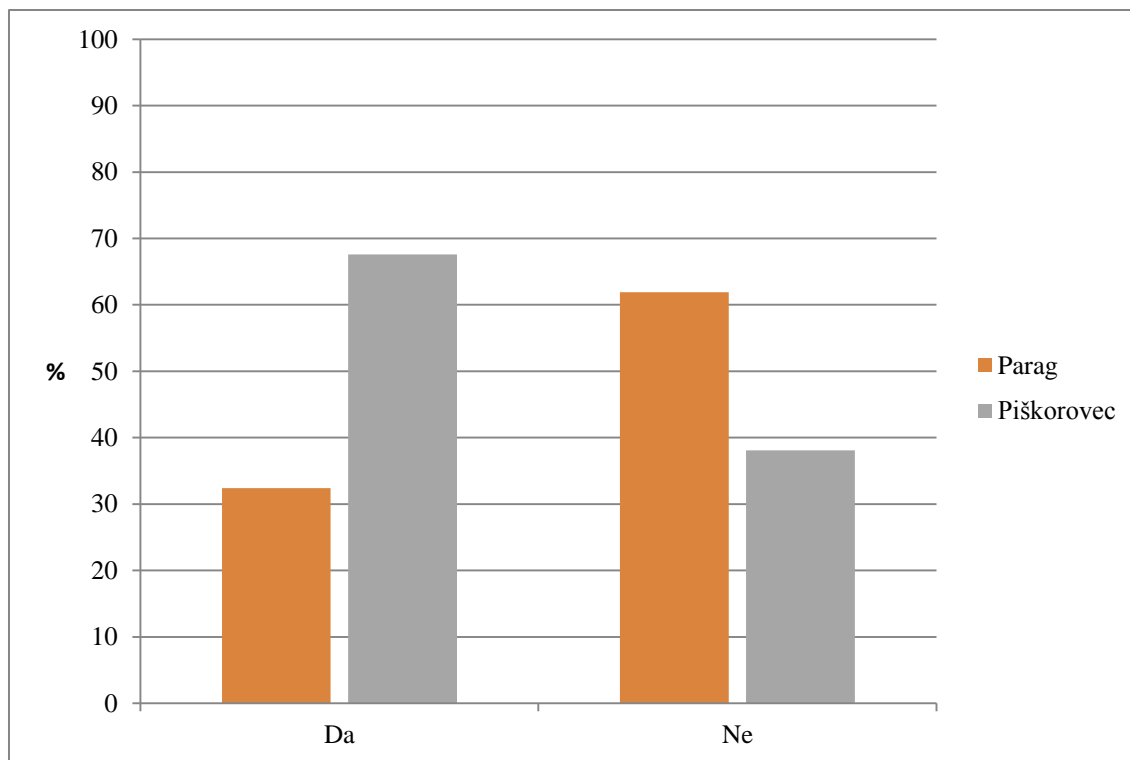
Najsličniji odgovori sa najvećim podudaranjem ispitanika bili su u pitanju kojim se jezikom služe pripadnici romske populacije pri čitanju i pisanju (Sl.40.). Nešto više, 59% ispitanih iz Piškorovca odgovorilo je da koriste samo hrvatski jezik, a isti odgovor zaokružilo je i 57% ispitanika iz Paraga. Odgovor da za čitanje i pisanje koriste samo romski jezik nije odgovorio niti jedan ispitanik, a za korištenje oba jezika odlučilo se 42% ispitanih iz Paraga i 40% iz Piškorovca. Samo se 1% ispitanika izjasnilo da za čitanje i pisanje ne koriste ni hrvatski ni romski jezik.

S1.40. Koristite li za čitanje i pisanje samo hrvatski jezik ili koristite i romski jezik?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

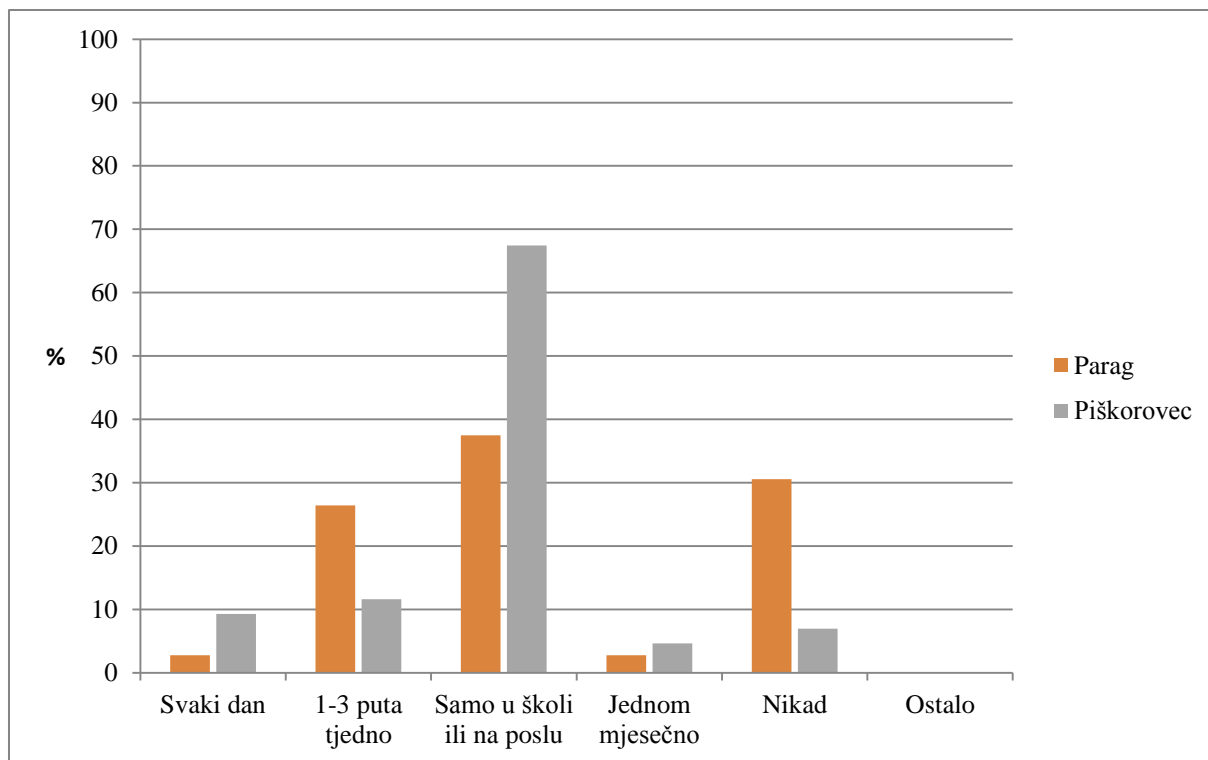
Gotovo suprotne odgovore dobili smo na sljedećem pitanju vezano uz pristup računalu (S1.41.). Kod ispitanih iz Paraga 32% njih odgovorilo je da ima pristup računalu, a dvostruko više (68%) zaokružilo je odgovor koji se odnosio na nemogućnost pristupa računalu. Sličan postotak (62%) kod ispitanika iz Piškorovca odnosio se na suprotan odgovor kojim su označili da imaju pristup računalu dok ih 38% to nema.

Sl.41. Imate li pristup računalu?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

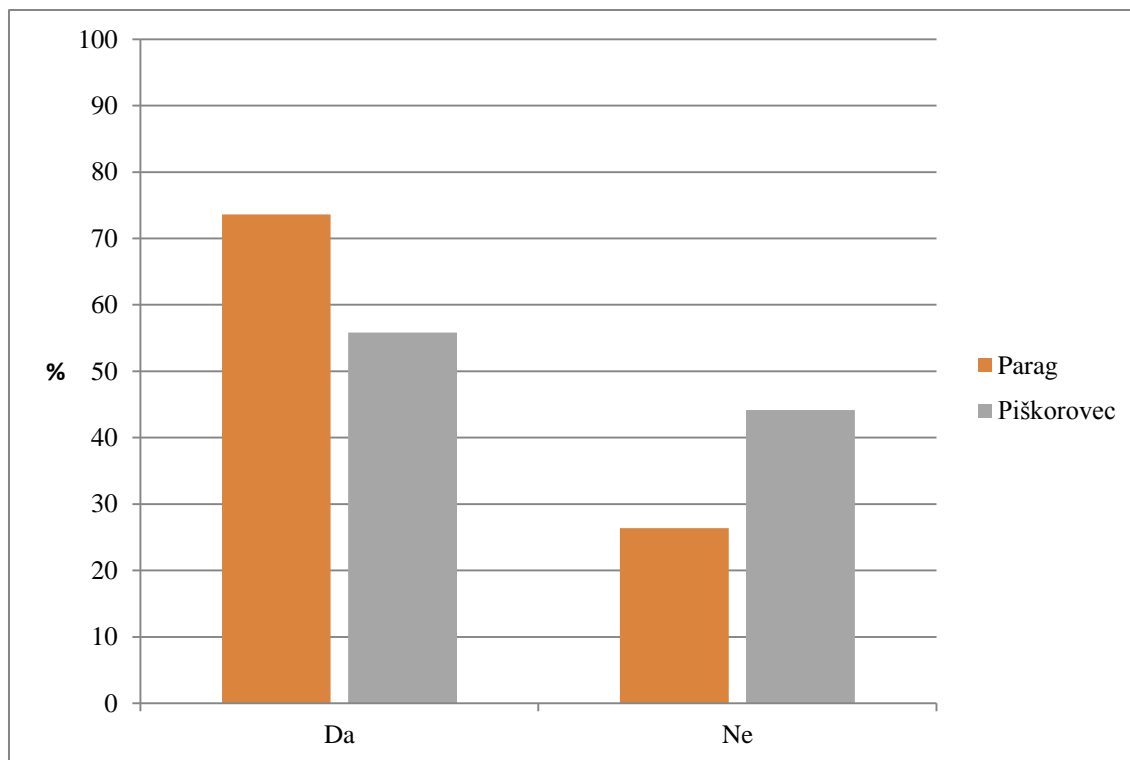
Najveći udio ispitanika iz oba naselja odgovorio je da računalo u najvećoj mjeri koriste u školi ili na poslu i za taj se odgovor odlučilo 37,5% njih iz Paraga i 67% iz Piškorovca (Sl.42.). Veliki udio ispitanika iz Paraga (31%) odgovorio je da nikad ne koriste računalo dok se za isti odgovor iz Piškorovca odlučilo samo 7% anketiranih. Nešto veći udio ispitanika (9%) iz Piškorovca odgovorilo je da računalo koriste svaki dan dok je vrlo mali postotak (3%) ispitanika iz Paraga zaokružio taj odgovor. Oni su se u većoj mjeri (26%) odlučili za odgovor o korištenju računala jednom do tri puta tjedno, a taj je isti odgovor zaokružilo dvostruko manje (12%) ispitanika iz Piškorovca. Anketirani iz oba naselja u sličnom su se udjelu odlučili za odgovor „Jednom mjesečno“, njih 3% iz Paraga i 5% iz Piškorovca. Ni jedan ispitanik nije ponudio neki drugi odgovor.

SI.42. Koliko često koristite računalo?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

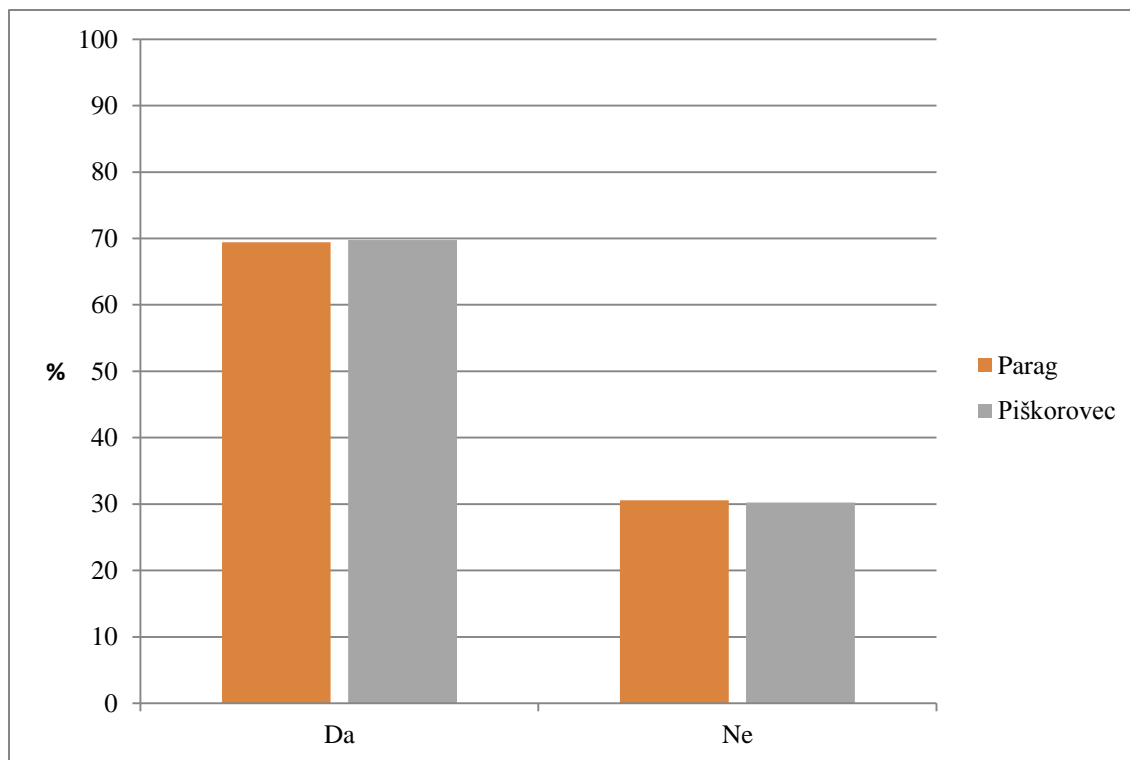
Na pitanje vezano uz postojanje škole u mjestu ispitanika dobili smo slična mišljenja, ali u različitim omjerima vezano uz mjesto iz kojeg dolaze (SI.43.). Anketirani u Paragu u većini, 74% ima mišljenje da bi u njihovom naselja trebala postojati vlastita škola, a isto to misle i ispitanici iz Piškorovca za svoje naselje samo u nešto manjem postotnom udjelu, njih 56%. Suprotno mišljenje, da škola u njihovom naselju nije potrebna, ima 26% ispitanika iz Paraga i 44% ispitanika iz Piškorovca.

SI.43. Smatrate li da bi trebala postojati škola u Paragu/Piškorovcu?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

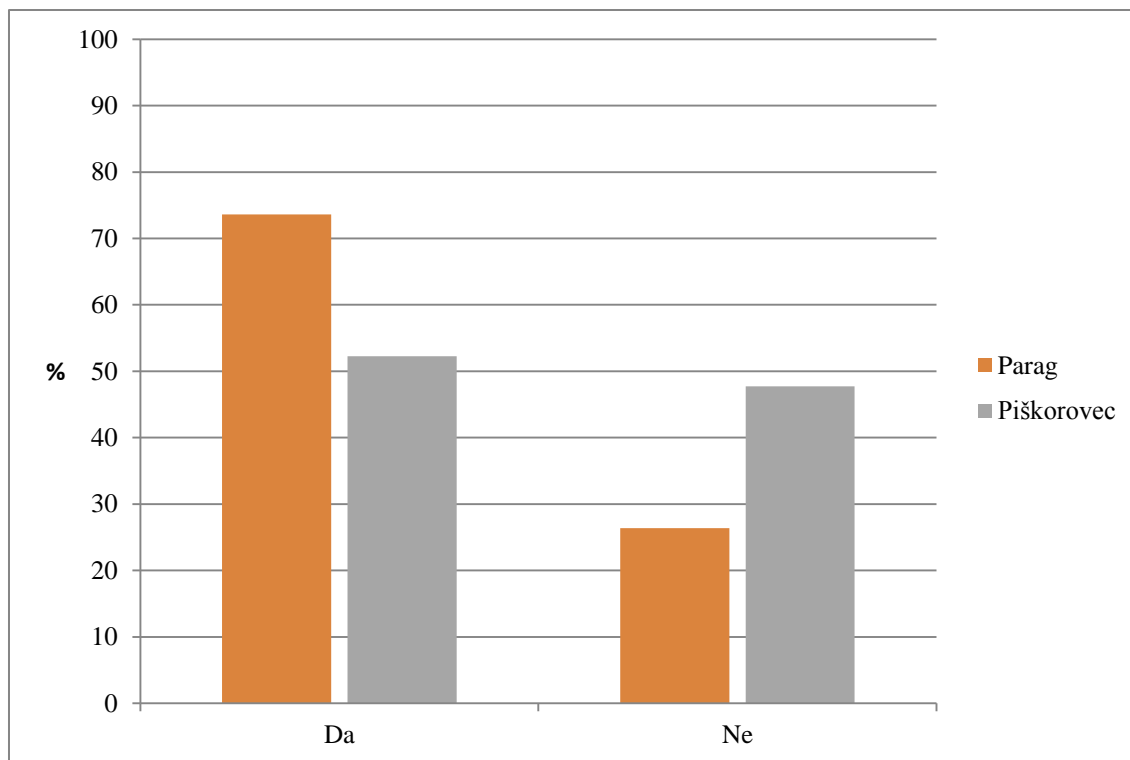
Kada smo ispitanike iz oba naselja upitali o njihovom mišljenju u vezi postojanja izbornog predmeta za učenje romskog jezika u školama dobili smo podjednake odgovore (SI.44.). Čak 70% ispitanika iz Piškorovca i 69% iz Paraga mišljenja je da bi u školama trebao postojati izborni predmet namijenjen učenju vlastitog romskog jezika dok je protiv tog izbornog predmeta 31% anketiranih iz Paraga i 30% iz Piškorovca.

Sl.44. Mislite li da bi Romi u školi trebali imati izborni predmet za učenje svog jezika?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

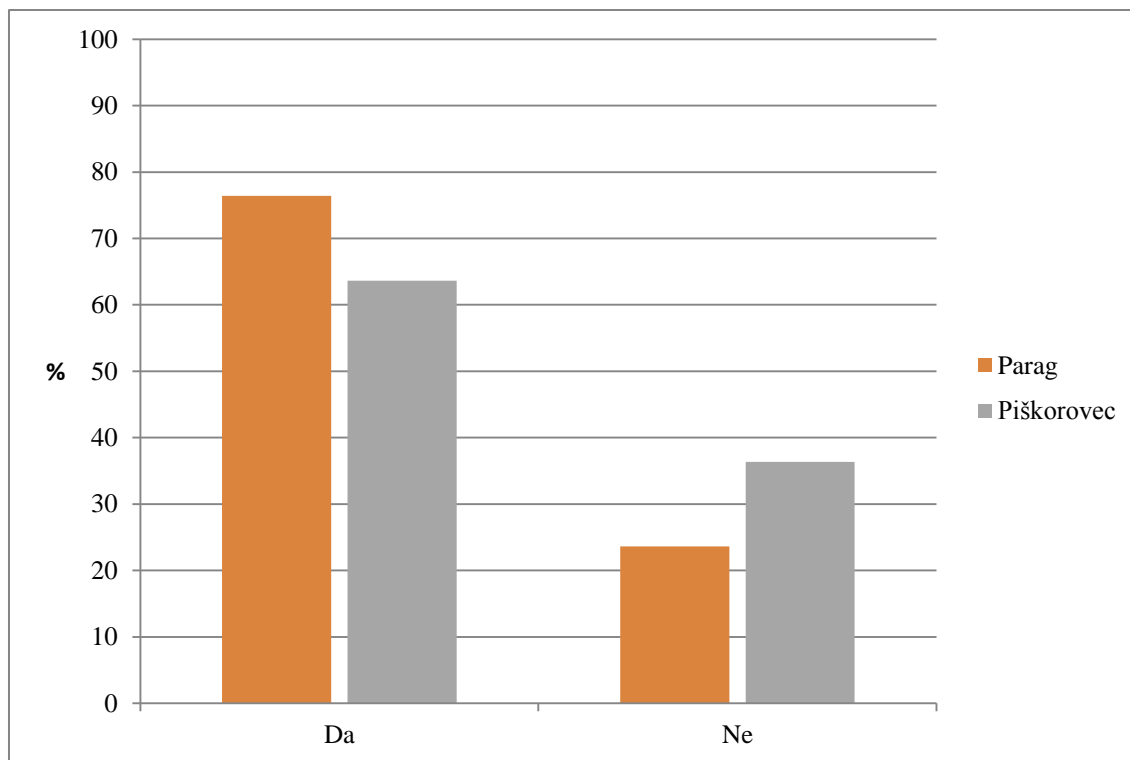
U sljedećem pitanju vezano uz postojanje dječjeg vrtića u naseljima ispitanika dobili smo slične odgovore kao i na pitanje vezano uz potrebe postojanja škole u tim mjestima (Sl.45.). Potvrdan odgovor za potrebu postojanja vrtića u Paragu dalo je 74% anketiranih dok se za taj isti odgovor odlučilo i 52% anketiranih iz Piškorovca. Suprotno, 26% ispitanika iz Paraga i čak 48% ispitanika iz Piškorovca stava je da u njihovom mjestu nema potrebe za postojanjem dječjeg vrtića.

SI.45. Smatrate li da bi trebao postojati vrtić u Paragu/Piškorovcu?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

Povezano s prijašnjim pitanjima, prethodno se odnosilo na želju odlaska romske djece u školu te bi li ona bila veća ukoliko bi se romskoj populaciji omogućila nastava u skladu s njihovom kulturom, jezikom i običajima (SI.46.). Na ovo je pitanje potvrdno odgovorilo 76% anketiranih iz Paraga i nešto manje, 64% anketiranih iz Piškorovca. Ostatak ispitanika, 24% iz Paraga i 36% iz Piškorovca, mišljenja je da sadržaj i koncept nastave koji nije u skladu s romskom kulturom i jezikom ne utječe na želju odlaska romske djece u školu.

SI.46. Bi li djeca imala veću želju odlaziti u školu i vrtić kada bi nastava bila više u skladu s romskom kulturom i jezikom?

Izvor: izrada autora, anketno ispitivanje 2016.

Posljednje pitanje u anketi bilo je otvorenog tipa te je svaki ispitanik imao prilike odgovoriti kako bi po njihovom mišljenju izgledala idealna škola za romsku djecu. Većina odgovora ispitanika iz Paraga (57%) bilo je vrlo kratko, ali s pozitivnim predznakom samog postojanja romske škole. Najčešći takvi odgovori bili su „Jako dobro“, „Super“, „Vrlo dobro“, „Odlično“. Ostatak ispitanika iz Paraga izrazio je želju za korištenjem i učenjem svog jezika u romskoj školi (6%), postojanjem većeg broja izbornih predmeta (1%), izbjegavanjem segregacije romske populacije od većinskog stanovništva (7%) te nastavnim kadrom romske populacije (3%). Iako su pozitivni stavovi prevladavali kod ispitanika iz Paraga (17%), njih 4% imalo je i negativno mišljenje o postojanju romske škole jer bi tada još više djece pričalo samo romskim jezikom (1%) ili bi došlo do segregacije hrvatskog stanovništva koji ne bi razumjeli romski jezik (1%). Neutralan stav ima 5% ispitanika iz Paraga koji smatraju da bi romska škola izgledala kao i svaka druga škola.

Na isto pitanje ispitanici iz Piškorovca imali su drugačija mišljenja. Pozitivan stav prema postojanju romske škole izrazilo je 32% anketiranih uz mišljenja da bi učenici trebali biti poštteni i pristojni prema nastavnicima koji bi bili Romi (16%), učitelji bi bili dobri te bi se

djevojke družile i sa dječacima, ali i obrnuto (2%), škola bi se nalazila u središtu naselja kako bi svima bila na podjednakoj udaljenosti (5%), učenici i nastavnici bi pričali romskim jezikom (9%). Također je i kod ispitanika iz Piškorovca bilo mnogo kratkih odgovora (43%) poput „Odlično“, „Da imamo bilo bi lijepo“, „Da se nauče drugi koji ne znaju“ te „Zanimljivo“. U odnosu na ispitanike iz Paraga, veći je udio ispitanika iz Piškorovca (12%) koji su izrazili negativno mišljenje prema postojanju romske škole jer djeca ne bi htjela dolaziti u školu te bi odlazila kući (7%), a njih 5% smatra da postojanje romske škole ne bi bilo lijepo jer bi se škola uništila, bilo bi tučnjave, razbijanja i problema. Iz oba naselja bilo je ispitanika koji na ovo pitanje nisu ponudili odgovor, njih 17% iz Paraga i 13% iz Piškorovca.

5. RASPRAVA

Postojeća istraživanja ukazuju da su se uvjeti demografskog razvoja Roma u Međimurju razlikovali od onih većinskog stanovništva. „Razloge demografskih posebnosti kako cijele županije tako i promatranih općina ponajprije valja tražiti u zatvorenosti te etničke zajednice. Socijalna i prostorna odvojenost romske manjine od većinskog hrvatskog stanovništva uzrokovale su međusobno različit demografski razvoj. Iako formalno dio hrvatskog društva, Romi su zajednica koja živi u posebnim društveno-gospodarskim, kulturnim i psihološkim uvjetima“ (Šlezak, 2010, 82). Prema Nejašmiću (2005) upravo ti uvjeti imaju presudnu ulogu u prirodnom kretanju stanovništva. Pozitivna sastavnica prirodnog kretanja odnosno stope nataliteta koje su za romsko stanovništvo izrazito visoke su poznata činjenica. Ovakve konstatacije potvrdili su i rezultati našeg istraživanja, gdje smo utvrdili da romsko stanovništvo ima visoke stope nataliteta. Prema Šlezaku (2010) na stopu nataliteta romske zajednice u Međimurskoj županiji, a prema tome i u promatranim općinama ovog istraživanja najvažniji čimbenici utjecaja su društveno-gospodarski, a slijede ih biološki i psihološki. Nerazvijenost romskog društva može se smatrati glavnim uzrokom visoke rodosti.

Među drugim čimbenicima koji su odrednica visoke stope nataliteta treba istaknuti gospodarsku ulogu djece u današnjem romskom društvu, ističe Šlezak (2010). Djeca su danas važan izvor prihoda za vlastite obitelji zbog socijalne politike države koja za svako dijete daje dječji dohodak, a čiji se iznos povećava s većim brojem djece. Također i s povećanjem ukupnog broja članova kućanstva dolazi i do povećanja iznosa socijalne pomoći. „Gospodarska korist koju roditelji ostvaruju mnogo im je važnija od kvalitetnog života djece, zbog čega dolazi do nedostatka prostornih i higijenskih uvjeta. No nepostojanje kvalitetnih

uvjeta za osnivanje obitelji nema gotovo nikakvo značenje u definiranju rodosti romske zajednice“ (Šlezak, 2010, 83). Jedan od čimbenika koji također ima značajnu ulogu u stopi nataliteta je položaj žene u romskom društvu. Žena u takvom društvu i dalje ima podređenu ulogu u kojoj muškarac ima glavnu riječ, a samim time i bez velike mogućnosti planiranja obitelji. Čimbenik koji ima značajnu ulogu u natalitetu ove zajednice je i tradicijsko nasljeđe Roma, gdje je prije svega riječ o vrlo ranom stupanju u brak i osnivanju obitelji. Vrlo nizak stupanj općeg obrazovanja sljedeći je čimbenik koji utječe na ostvarenje visoke rodosti. „Nedostatak osnovnih spoznaja o postojanju različitih mogućnosti kontrole začeca i planiranja obitelji zasigurno utječe na visoku rodnost“ (Šlezak, 2010, 83). Zbog svih navedenih čimbenika i na temelju rezultata istraživanja potvrđeno je kako natalitet romske populacije pozitivno utječe na prirodnu promjenu cijelih općina. Kako je utvrđeno da tijekom promatranog razdoblja dolazi do trenda smanjenja stopa nataliteta pokušali smo pronaći uzroke takvih trendova. Prema Šlezaku (2010a), koji je takve trendove dokazao na romskom naselju Kuršanec u Međimurskoj županiji, razlozi su podijeljeni u dvije skupine. S jedne strane postoji skupina čimbenika koja na romsku zajednicu djeluje izvana. S druge je strane skupina čimbenika generiranih unutar same romske zajednice unazad nekoliko godina. U prvu egzogenu skupinu razloga valja ubrojiti kvalitetniji nadzor Centra za socijalnu skrb i pravosudnog sustava koji ne toleriraju stupanje u brak djevojčica u dobi od 14 i 15 godina. „U drugoj skupini čimbenika na prvom mjestu valja spomenuti povišenje stupnja obrazovanja romske zajednice“ (Šlezak, 2010, 89) Uzrok tome treba tražiti u činjenici da sve više romske djece ostaje u školi što odgađa vrijeme njihovog stupanja u brak i rađanja djece.

„Negativna sastavnica prirodnog kretanja je smrtnost. Dvije osnovne skupine čimbenika koji utječu na razinu smrtnosti nekog stanovništva jesu biološki i društveno-gospodarski“ (Šlezak, 2010, 90 prema Wertheimer-Baletić, 1999). Među biološkim čimbenicima ističe se dobni sastav stanovništva. Kako je dobna struktura romskog stanovništva takva da prevladava izrazito mlado stanovništvo, možemo zaključiti da na stope smrtnosti stanovništva također utječu društveno-gospodarski čimbenici. Romsko stanovništvo ima izrazito niske stope mortaliteta u promatranom razdoblju, no također ima dosta velikih oscilacija u stopama mortaliteta. Razlozi takvim oscilacijama mogu se pronaći u činjenici da promatrana naselja imaju mali broj stanovnika na čijem broju mali broj apsolutnih promjena ima veliki odraz na relativnim pokazateljima. Iako bi se moglo zaključiti da slabi higijenski uvjeti znatno utječu na povećanje stopa mortaliteta, to možemo odbaciti jer se dostupnost zdravstvene zaštite sve više povećava. „Kako je opća stopa smrtnosti pod izrazitim utjecajem dobno-spolnog sastava

stanovništva, njene niske vrijednosti lako mogu zavarati i uputiti na pogrešan zaključak o čimbenicima koji ponajviše utječu na pojavu smrtnosti“ (Šlezak, 2010, 92). Zbog niže razine životnog standarda i lošijih zdravstvenih uvjeta u prostorima gdje živi romsko stanovništvo, upravo je smrtnost dojenčadi dobar pokazatelj njihove smrtnosti. (Nejašmić, 2005). Unatoč sve većoj dostupnosti zdravstvene zaštite, smrtnost dojenčadi romskog stanovništva je i dalje viša od hrvatskog prosjeka te za naselje Parag iznosi 9.88‰ dok za naselje Piškorovec iznosi još više, čak 24.88‰. Razloge takvih rezultata možemo pronaći u slabijim higijenskim uvjetima i općenito životnim uvjetima u naselju Piškorovec u odnosu na Parag i druga naselja županije. Prilikom ovog istraživanja dokazano je da niski mortalitet naselja Parag i Piškorovec utječe na smanjenje stopa mortaliteta općina Nedelišće i Mala Subotica što je suprotno postavljenoj hipotezi da njihova stopa utječe na povišenje stopa mortaliteta. Rezultati stopa mortaliteta naselja Lopatinec također su u suprotnosti sa postavljenom hipotezom da to naselje smanjuje stope mortaliteta općine Sveti Juraj na Bregu. Rezultati u ovom istraživanju ukazuju na to da više stope mortaliteta naselja Lopatinec povisuju stope mortaliteta cjelokupne općine što je odraz dobne strukture stanovništva u kojoj prevladava zrelo, a povećava se staro stanovništvo.

Romska naselja Parag i Piškorovec imaju mnogo sličnosti po pitanju obilježja njihove dobno-spolne strukture koja je već prethodno prikazana i opisana (Sl.16. i Sl. 19.). Ta obilježja zapravo su karakteristična upravo za romska naselja te se uvelike razlikuju od obilježja strukture neromskih naselja. Kada je riječ o spolu, u sastavu romskih naselja situacija je općenito obrnuta od one kakvu imamo u većini ostalih naselja Republike Hrvatske te u njima po spolu prevladavaju muškarci s otprilike 50,5%, dok žene čine 49.5% (Pokos, 2005). Sličnu situaciju imamo i kod naselja Parag i Piškorovec, ali je ona puno izraženija u naselju Piškorovec (Sl.19.). Žene prevladavaju samo u pojedinim dobnim skupinama, najčešće onim starijim koje kreću od 55 godina nadalje (Pokos, 2005). Uz iznimku u ponekim dobnim skupinama, tu su tvrdnju potvrdile i naše analize, ali ono što je još važnije za naglasiti je da je broj pripadnika tih starijih dobnih skupina u cijelosti vrlo malen u odnosu na ostale razrede. U skupinama najstarije dobi često nema niti jednog pripadnika. "To samo potvrđuje općepoznatu činjenicu da Romi rijetko dožive duboku starost te da je njihov životni vijek znatno kraći od pripadnika ostalih nacionalnih skupina" (Pokos, 2005, 43). Obilježje dobno-spolne strukture naselja Parag i Piškorovec koje je usko povezano s natalitetom je prevladavajući broj stanovnika mlađe dobi, a najviše ih se nalazi upravo u najmlađoj dobnj skupini (0-4) što ukazuje na činjenicu kako apsolutni broj rođenih u ova dva slučaja iz godine u godinu sve

više raste (Sl.16. i Sl.19.). Ta činjenica ne podudara se u potpunosti s istraživanjem koje je proveo Šlezak na primjeru romskog naselja Kuršanec. On je, naime, još 2008. godine zamijetio smanjenje udjela najmlađe dobne skupine djece do četvrte godine starosti u naselju Kuršanec i iznio zaključak kako posljednjih godina dolazi do određenih promjena u reproduktivnom ponašanju romskog stanovništva (Šlezak, 2010a). Iako se sva tri naselja nalaze u istom promatranom prostoru, području Međimurja, naselja Parag i Piškorovec 2011. godine još uvijek nisu bila dostigla tu razinu demografskog razvoja te kod prikaza njihovih dobno-spolnih struktura nije došlo do sužavanja baze. Od najmlađe dobne skupine udjeli stanovništva se ravnomjerno smanjuju prema starijim skupinama te takav sastav stanovništva, prema tipizaciji dobne strukture, odgovara progresivnom (ekspanzivnom) tipu. Njega obilježava visok udio djece i već pojašnjen dinamičan razvoj. Štoviše, kod Roma je riječ o izrazito ekspanzivnom tipu dobne strukture na što ukazuje i udio od preko 50% mladog u ukupnom stanovništvu (Pokos, 2005). To potvrđuju i dobno-spolne strukture proučavanih romskih naselja Parag i Piškorovec (Sl.16. i Sl.19.). Ono što ponajviše utječe na objašnjenu dobno-spolnu strukturu romskih naselja je već spomenuta visoka stopa nataliteta, visoka stopa fertiliteta i sporije padajuće stope mortaliteta. Na te odrednice demografskog kretanja utječu brojni faktori, između ostalog i način života. Jedna od značajki života Roma koja uvelike utječe na visoku stopu fertiliteta je i podređeni položaj žene u romskom društvu te pojava prisilnih, dogovorenih i maloljetničkih brakova što se odražava na nemogućnost planiranja obitelji (Vlada Republike Hrvatske, Nacionalna strategija, 2012). Prosječno romsko kućanstvo prema istraživanju koje je proveo Šlezak najčešće ima pet članova, dok odmah iza tog slijedi kućanstvo sa šest članova obitelji što je logična posljedica visoke stope nataliteta (Šlezak, 2010a). Mladost stanovništva u romskim naseljima, uključujući i istraživane primjere, daje naslutiti prisutnost takvih stopa i u budućnosti (Šlezak, 2010).

Uz romska naselja Parag i Piškorovec, analizirana je i dobno-spolna struktura neromskog naselja Lopatinec koje ima potpuno drugačija obilježja. Kao što je već prethodno opisano, piramida naselja Lopatinec regresivnog je tipa što znači da naselje bilježi konstantan pad stope nataliteta, odnosno sve manji udio mladog stanovništva posljednjih godina što se potom odražava i na njen oblik te prevlast zrelog stanovništva (Sl.22.). Ovakva obilježja dobno-spolne strukture tipična su za većinu naselja, ali i općina u Republici Hrvatskoj te je kroz usporedbu ovog s romskim naseljima vrlo jednostavno uočiti kako su razlike znatne. Uzevši u obzir prvotnu hipotezu kako romska populacija utječe na izgled dobno-spolne strukture općina Nedelišće i Mala Subotica, u analizu je logičnim slijedom uključena i provjera dobno-

spolne strukture općine Sveti Juraj na Bregu uz pretpostavku kako neromsko naselje Lopatinec neće na nju uvelike utjecati. Na primjeru naselja Parag i njemu pripadajuće općine Nedelišće objašnjeno je kako dobno-spolna struktura općine pripada regresivnom tipu, ali je taj tip vrlo blagog intenziteta uz još uvijek vrlo velik udio mladog stanovništva te je očita razlika između te i strukture koju bi općina imala bez naselja Parag (Sl.17. i Sl.18.). Na prikazu Sl.18. baza piramide je više sužena što upućuje na znatno manji broj mladog stanovništva na razini općine izuzev naselja Parag dok bi udjeli zrelog i starog stanovništva u tom slučaju bili nešto veći. Utjecaj romskog naselja Piškorovec na dobno-spolnu strukturu općine Mala Subotica još je izraženiji zbog toga što su u tom naselju sva spomenuta obilježja romskih naselja jačeg intenziteta nego u naselju Parag. To se jasno odrazilo i na grafički prikaz dobno-spolne strukture općine Mala Subotica koja pripada stacionarnom (stagnantnom) tipu kao što je prethodno objašnjeno u rezultatima istraživanja (Sl.20.). Nadalje, stanje vezano za neromsko naselje Lopatinec se uvelike razlikuje od opisanih jer naselje kao takvo ne utječe na sami oblik i tip dobno-spolne strukture općine Sveti Juraj na Bregu što je lako iščitati uspoređujući prikaze Sl.23. i Sl.24. koji prikazuju gotovo identičnu dobno-spolnu strukturu općine sa i bez naselja Lopatinec.

Zaključno, izostavljanjem spomenutih naselja iz dobno-spolne strukture pripadajućih općina utvrđeno je kako bi sve tri općine u tom slučaju imale otprilike ista obilježja to jest isti tip dobno-spolne strukture, a to je regresivni (kontraktivni) tip što je vidljivo i u obliku njima pripadajućih piramida (Sl.18.,Sl.21. i Sl.24.). To nas dovodi do konačne potvrde hipoteze da demografska obilježja romskih naselja itekako utječu na dobno-spolnu strukturu općina u kojima se promatrana naselja nalaze. U primjeru općine Mala Subotica to je izraženo do te mjere da ona, isključivo zahvaljujući postojanju naselja Piškorovec ima potpuno drugi tip dobno-spolne strukture nego što bi imala bez njega.

Nadalje, slabo obrazovanje jedno je od glavnih problema romske etničke manjine. Prema Štambuk (2005) u predindustrijsko vrijeme Romi se nisu mnogo razlikovali od ostalog stanovništva s obzirom na naobrazbu te su tako mogli biti konkurentni i traženi na svojim tradicionalnim zanatima. Međutim, modernizacija društva stvarala je sve veći jaz između Roma i većinskih naroda (Štambuk, 2005). Do problema dolazi iz više razloga, a prednjače kulturološki razlozi, te kako tvrdi Babić (2004), veliki problem stvara stigmatizacija same manjine zbog "drugačijeg fizičkog izgleda, supkulturnog načina življenja (nomadizam) te različitih legendi" (Babić, 2004, 318), ali i životnih navika koje se već dugi niz godina pa i stoljeća ne mijenjaju, poput ranog ulaska u brak (Šlezak 2010) i slabog održavanja osobne

higijene. Zbog tog su razloga u OŠ Macinec romska djeca od 2000. godine ulazila na poseban ulaz (Horvat, 2009). U promatranim osnovnim školama, OŠ Macinec i OŠ Mala Subotica, učenici romske etničke manjine čine relativno veliki udio; u OŠ Mala Subotica njihov postotak iznosi 39.85% učenika, odnosno 208 učenika od ukupno 522 učenika, dok u OŠ Macinec čak 73.5% učenika čine djeca romske etničke manjine, odnosno 336 učenika od ukupno 459 učenika (Sl.25.). Razlog tako velikim postotcima za razliku od ostalih škola ne samo u Međimurju, već i u školama u Zagrebu (Babić, 2004) je taj da se sva djeca iz romskih naselja Parag, odnosno Piškorovec, koncentriraju u školi OŠ Macinec, odnosno OŠ Mala Subotica, s obzirom da u njihovim naseljima ne postoje škole. To dovodi i do određene vrste nadmoći romske djece koja nisu toliko stigmatizirana, te u tim školama postoje i segregirani razredi; u OŠ Mala Subotica 9, a u OŠ Macinec čak 14 segregiranih razreda (Horvat, 2009). Babić (2004) tvrdi u svom istraživanju da početni problem predstavlja slabo poznavanje hrvatskog jezika, ali i pisanje romskih dijalekata (Hrvatić, 2005). Socioekonomske prilike poput niskog životnog standarda i obiteljskih prilika (Babić, 2004) uvelike utječu na slabo poznavanje hrvatskog jezika, a time i na interes za nastavu i samo obrazovanje općenito. Kako piše Babić (2004 prema Šućur, 2000), "rad, obaveze, odgovornost, znanje, napredovanje, socijalna sigurnost, svakako nisu dominantne pa i očekivane vrijednosti u socijalnom ambijentu i vrijednosnom korpusu romske etničke skupine" (Babić, 2004, 332 prema Šućur, 2000). Nezainteresiranost i nepoštivanje od strane učenika Roma, ali i od strane njihovih roditelja koji ne vide pozitivnu stranu školovanja osim primanja socijalne pomoći i dječjeg doplatka (Šlezak, 2010), dovodi do velikog broja neopravdanih sati i do velikog broja učenika koji ponavljaju razrede. Roditelji ne dolaze u školu, ne prisustvuju roditeljskim sastancima, a kada dođu imaju vrlo agresivan pristup (Babić, 2004). U podacima koji su navedeni u poglavlju Rezultati možemo vidjeti da u osnovnim školama Macinec i Mala Subotica koje pohađaju romska djeca iz naselja Parag i Piškorovec broj učenika koji su uspješno završili školsku godinu varira od 60 do 90% (Sl.31). Ostalih 10 do 30% učenika ili pada razred, ili odustaje od školovanja. Činjenica da su romska djeca i do 4 godine starija od svojih kolega u razredu, ne samo radi ponavljanja razreda nego i radi kasnijeg upisa u školu, samo doprinosi segregaciji i stigmatizaciji romske djece u školama (Babić, 2004). Prema istraživanju Rebernak, više će učenika Roma završiti osnovnu školu u urbanijim centrima (Rebernak, 1985). Njena se hipoteza može potvrditi i podacima iz poglavlja Rezultati, koji pokazuju da je veći broj učenika Roma završio osnovnu školu u općini Nedelišće nego u općini Mala Subotica (Sl.26 i Sl.28), koja je manja i manje urbanizirana. Prema već navedenim podacima, u Osnovnoj školi Macinec nažalost je veći broj romske djece koja su

odustala od školovanja u desetogodišnjem razdoblju 2003.-2013., nego djece koja su uspješno završila osnovnu školu u istom razdoblju (Sl.26). Taj broj varira iz godine u godinu, no u zadnje dvije promatrane školske godine, 2011./2012. i 2012./2013. taj broj naglo raste (Sl.29). Do odustajanja od školovanja dolazi uglavnom iz već spomenutih kulturoloških razloga, navika te načina života romske etničke manjine. Uglavnom djevojčice ranije odustaju od škole (Babić, 2004) jer je rano stupanje u brak i zasnivanje obitelji "dio tradicije duboko ukorijenjen u romskoj kulturi" (Šlezak, 2010, 78). Tu činjenicu potvrđuje i istraživanje Rebernak čiji su rezultati pokazali kako je više muškaraca (8.1%) završilo osnovnu školu nego žena (3.9%) te da je čak duplo više pismenih muškaraca (60.3%) nego žena (39.7%) (Rebernak, 1985). Tome pridonosi i činjenica da je žena u romskom društvu marginalizirana (Hrvatić, 2005) i ima dvije uloge: roditi i brinuti o djeci te biti domaćica (Štambuk, 2005). Ako Romkinja nema djecu, ne smatra se odraslom ženom (Šikić-Mićanović, 2005). Dječaci odustaju kako bi počeli raditi sa roditeljima na tržnicama (Babić, 2004) ili kako bi počeli prositi. U podacima u poglavlju Rezultati može se vidjeti kako broj učenika u osnovnim školama Macinec i Mala Subotica varira od 1. do 6.razreda, dok naglo pada pri prijelazu iz 6. i 7. razreda u 8.razred (Sl.27). Tada su romska djeca u očima svojih roditelja i romskog društva već odrasli ljudi spremni za obiteljske obaveze i ne treba im daljnje školovanje te njihov broj u školama naglo pada.

Prema podacima iz poglavlja Rezultati, možemo usporediti postotak osoba sa nezavršenom i završenom osnovnom školom po općinama u kojima se nalaze promatrana naselja. U općini Mala Subotica u kojoj se nalazi naselje Piškorovec najveći je postotak osoba sa nezavršenom školom 22.46%, dok je postotak osoba koji su završili osnovnu školu neznatno veći, 22.67%. (Sl. 32. i Sl.33.) Kada te podatke usporedimo sa većom općinom Nedelišće u kojoj se nalazi naselje Parag, oba su postotka manja, odnosno osnovnu školu nije završilo 17.14%, a završilo je 20.25% stanovništva (Sl.32. i Sl.33.). U općini Sveti Juraj na Bregu u kojoj se nalazi promatrano neromsko naselje Lopatinec, zanimljiv je podatak da je postotak za nezavršenu osnovnu školu manji nego u općinama sa romskim stanovništvom, odnosno iznosi 14.92%, dok je postotak za završenu osnovnu školu veći nego u općinama sa romskim stanovništvom, odnosno iznosi 24.51% (Sl.32. i Sl.33.). Iz tih podataka možemo zaključiti da romska etnička manjina utječe na obrazovnu strukturu općine, ali ne u prevelikim brojkama, odnosno brojke variraju do 8% te smo time i potvrdili našu prvotnu hipotezu.

Odgoj i obrazovanje neosporivo su važna područja u funkcioniranju romskih obitelji i naselja s obzirom da su djeca predškolskog i školskog uzrasta najbrojnija dobna skupina (Hrvatić,

2005). Prema Babićevim istraživanjima, romsku djecu ne bi trebalo odvajati od ostale djece, već im omogućiti dodatno učenje hrvatskog te produženi boravak u kojem bi se ostvarile ne samo radne navike, već i neke kulturne navike, poput ophođenja u svakodnevnoj komunikaciji, pisanja zadaća i prisustvovanja nastavi, ali i održavanja higijene (Babić, 2004). Šućur (2005) smatra kako je potrebno romsku djecu uključiti i u predškolske aktivnosti i ohrabrivati ih da uđu i ostanu u obrazovnom procesu, ali i da treba neromsku javnost upoznati sa problemima koji se stvaraju kod edukacije Roma kroz multikulturalnu edukaciju. Hrvatić (2011 prema Hrvatić, 2005) piše kako su potrebne inovacije i postupno utemeljenje cjelovitoga i specifičnoga sustava odgoja i obrazovanja za Rome. Prema Šlezakovom istraživanju, sve više romske djece uspješno završava osnovnu školu pa i srednjoškolsko obrazovanje, što dovodi do smanjenja fertiliteta i nataliteta (Šlezak, 2010) ne samo promatranih općina Parag i Piškorovec, već cijele romske etničke manjine.

Poznavanje jezika većinskog stanovništva faktor je koji u velikoj mjeri utječe na postizanje kvalitetne razine integracije Roma u dominantni socijalni sustav (Babić, 2004). Jedan od važnih preduvjeta bolje integracije romske populacije u hrvatsko društvo jest obrazovanje, a koje zahtjeva poznavanje hrvatskog jezika (Šlezak, 2010). Sa tvrdnjom da se od Roma očekuje da znaju hrvatski jezik slaže se velika većina ispitanika (Sl.35.). Ipak, većina ispitanika iz oba istraživana naselja navodi da su hrvatski jezik naučili dobrovoljno, a ne pod prisilom i očekivanjima većinskog stanovništva (Sl.36.). Prema istraživanju provedenom 2002. godine utvrđeno je da na području Međimurske županije boravi najveća koncentracija Roma koji vrlo slabo ili nikako ne govore hrvatski jezik (Horvat, 2008). Našim anketnim upitnikom utvrđeno je kako većina stanovnika Paraga i Piškorovca zna hrvatski jezik i to po njihovom mišljenju jako dobro (Sl.34.) te bi se na temelju toga vrlo dobro trebali uklopiti u suradnju i socijalnu interakciju sa većinskim stanovništvom, posebno kroz obrazovanje. Ipak, nedostatak primjene tog podatka na cijelu populaciju jest u tome što su svi ispitanici znali hrvatski jezik te oni koji uopće ne znaju jezik anketni upitnik nisu ni rješavali. I Pokos (2005) navodi kako gotovo svi Romi u Hrvatskoj izjavljuju da govore hrvatski jezik pritom ne ulazeći u kakvoću kojom govore taj jezik. Također, u romskim je zajednicama poznavanje hrvatskog jezika dobro, ali je pisanje vrlo slabo (Pokos, 2005). To dokazuje i posljednje pitanje u anketnom upitniku gdje su ispitanici trebali upisati odgovor svojim riječima. Prilikom toga utvrđeno je kako velik broj ispitanika ima problema sa pravilnim pisanjem na hrvatskom jeziku kao i sastavljanjem smislenih rečenica. Poznavanje standardnog hrvatskog jezika često onemogućava njihov niski životni standard i niska kvaliteta života kao i teški

životni uvjeti te tradicionalni način života (Babić, 2004; Šlezak, 2010). Također, poznato je da se u romskim obiteljima ne govori hrvatskim jezikom zbog čega djeca u školu dolaze sa slabim predznanjem ili čak nepoznavanjem hrvatskog jezika čime im je praćenje nastave jako otežano, teško drže korak sa svojim suučenicima hrvatske nacionalnosti te samim time i gube interes za učenje (Babić, 2004; Šlezak, 2010). Ipak, rezultati provedene ankete pokazuju da je čak 25% ispitanika iz Paraga i 37% iz Piškorovca hrvatski jezik naučilo kod kuće, prije odlaska u osnovnu školu (Sl.37.) što može značiti da su roditelji prepoznali važnost toga jezika i potrebe njegovog učenja. To je veliki kvalitativni napredak s obzirom na to da je prema Babić (2004) nestimulativna sredina, odnosno roditelji, ključan problem u obrazovanju romske djece koji im ne pružaju adekvatnu podršku i ne vide pozitivnu stranu školovanja. Uz prethodno navedeno, najveći je udio ispitanika hrvatski jezik naučio u školi gdje ga i najviše koriste. Nakon škole, najviše se koriste hrvatskim jezikom kod doktora i u razgovoru s prijateljima gdje zapravo razgovaraju sa hrvatskim stanovništvom, a ne sa ostalim pripadnicima romske populacije. U puno manjoj mjeri hrvatski jezik koriste u svakodnevnom životu, kod kuće i na poslu (Sl.38.) gdje uglavnom pričaju jezikom l'jimba d' bjaš po kojemu se razlikuju od većine ostalih Roma u Hrvatskoj čiji je jezik komuniciranja romani chib (Šlezak, 2010). Većina Roma radi na slabo plaćenim poslovima zbog niske razine obrazovanja i kvalifikacije pa je češći oblik njihovog zaposlenja u poslovima sive ekonomije (Šlezak, 2010) gdje im ni nije potrebno poznavanje hrvatskog jezika ili njegovo korištenje.

S obzirom na znanje i korištenje hrvatskog jezika te težinu savladavanja nastavnog sadržaja, većina ispitanika iz oba naselja složila se s idejom postojanja romske škole i dječjeg vrtića u njihovom naselju. Na anketiranju provedenom 2004. godine u Međimurskoj županiji, škola i vrtić kao obrazovne institucije odabrane su kao najpoželjnije lokalne ustanove u romskim naseljima (Pokos, 2005). Međutim, prema Šlezaku (2010) teško je očekivati obrazovnu funkciju unutar romskih naselja zbog malog broja stanovnika. Pošto rad s romskom djecom donosi mnoge izazove za učitelje i edukatore, a što uključuje i znanje romskog jezika te romske kulture (Škiljan i Babić, 2014), prema Rumbaku (2007) ponekad samo romski učitelji mogu adekvatno odgovoriti na specifične potrebe romske djece što bi u romskoj školi bilo omogućeno. Unatoč željama pripadnika romske populacije, u Hrvatskoj škole na romskom jeziku i pismu nisu utemeljene te nema učitelja Roma ili onih koji bi se znali služiti romskim jezikom u obrazovne svrhe. Zbog toga su potrebne inovacije cjelovitog sustava odgoja i obrazovanja za Rome jer postojeći nije dovoljno fleksibilan za potrebe romskih učenika (Štambuk, 2005). Tako primjerice Finska u svojim smjernicama za obrazovanje Roma navodi

da je romskoj djeci potrebno omogućiti nastavu na njihovom jeziku uz upoznavanje vlastite povijesti i kulture (Horvat, 2008). Prema Horvat (2008) Hrvatska bi se trebala voditi primjerom Rumunjske koja je u svoj opći obrazovni okvir uvela poučavanje romskog jezika čime bi se brzorastućoj etničkoj manjini omogućilo adekvatno obrazovanje i integracija u širi društveni okvir. Problem koji se javlja kod izgradnje obrazovnih ili drugih ustanova u nekom romskom naselju u Hrvatskoj i Međimurskoj županiji jest razjedinjenost romskog korpusa i nepostojanje institucionalne suradnje romskih udruga (Šlezak, 2010) koje bi se zajedničkim snagama zalagale za izgradnju potrebnih institucija. Ispitanici su se složili i s tezom da bi Romi u školama trebali imati izborni predmet za učenje svog materinjeg jezika te da bi im svakodnevni odlazak u školu bio privlačniji ukoliko bi nastava bila više u skladu s romskom kulturom, jezikom i tradicijom. Uvođenje dodatnih nastavnih sadržaja koji bi obuhvatili specifične povijesno-kulturne elemente romske zajednice je potrebno kako se nebi izgubila etnička identifikacija romske populacije. Usprkos potrebi, Šlezak (2010) navodi da je problem romski, bajaški jezik koji u Hrvatskoj nije standardiziran zbog čega nema mogućnosti učenja tog jezika u školama ili pohađanja nastave na njihovom jeziku. Također, znanje o vlastitom jeziku kod Roma je vrlo skromno te nisu svjesni posebnosti i različitosti njihovog jezika u odnosu na standardni romski jezik, romani chib (Šlezak, 2010; Rebernak, 1986). Prema svemu navedenome možemo zaključiti da nismo potvrdili našu prvotnu hipotezu pod brojem 5 prema kojoj romska populacija u naseljima Parag i Piškorovec u slabijoj mjeri zna i koristi hrvatski jezik. Rezultati anketnog upitnika pokazali su da većinsko stanovništvo stvara krivo mišljenje o romskoj populaciji u globalu vodeći se iskustvom i poznatim primjerima manjih skupina romske etničke manjine. Također, stvara se mišljenje o romskoj populaciji koja koristi hrvatski jezik samo u situacijama kada je to potrebno, a prevladava razgovor na vlastitom romskom jeziku.

6. ZAKLJUČCI

Brzorastući trendovi kretanja romske populacije u Republici Hrvatskoj, a ponajprije u Međimurskoj županiji, potakli su nas da se u svom istraživačkom radu usredotočimo na općine u kojima romska populacija čini značajan udio u ukupnom stanovništvu. Povezano s prethodnim istraživanjima o sličnoj tematici sastavljene su određene hipoteze koje su bile istraživane u našem radu.

Prva hipoteza, da povišen natalitet romske populacije u naseljima Parag i Piškorovec utječe na pozitivno demografsko kretanje općina Nedelišće i Mala Subotica, što nije slučaj u naselju Lopatinec i pripadajućoj općini Sveti Juraj na Bregu, našim je istraživačkim radom potvrđena. Kako je i očekivano, istraživanjem je dokazano da je stopa nataliteta kod romske populacije viša nego kod većinskog hrvatskog stanovništva. Također, izostavljanjem podataka o natalitetu istraživanih naselja Paraga i Piškorovca iz ukupnog nataliteta općine dokazano je da stope nataliteta promatranih naselja utječu na povećanje navedene stope čitavih općina u kojima se istraživana naselja nalaze.

Druga prethodno postavljena hipoteza koja glasi: „mortalitet romske populacije u naseljima Parag i Piškorovec utječe na povišenje mortaliteta općina Nedelišće i Mala Subotica, što nije slučaj u naselju Lopatinec i pripadajućoj općini Sveti Juraj na Bregu“ ipak nije potvrđena. Istraživanjem smo došli do zaključka da se stopa mortaliteta romskog naselja ne razlikuje uvelike od mortaliteta cijele općine u kojoj se to naselje nalazi pa samim time ne utječe na povećanje mortaliteta na razini cijele općine.

Govoreći o spolu i dobi stanovnika romskih naselja postavljena hipoteza bila je da romska populacija utječe na izgled dobno-spolne strukture općina Nedelišće i Mala Subotica. Razlika između romske populacije i većinskog hrvatskog stanovništva je puno očitija u raspodjeli dobne strukture gdje među romskim stanovništvom prevladava mlađa dobna skupina, a najstarije dobne skupine čak i nema ili sadržava samo nekoliko pripadnika. Izostavljanjem romskih naselja iz dobno-spolne strukture pripadajućih općina utvrđeno je kako bi sve tri istraživane općine tada imale otprilike ista obilježja, što trenutno nije slučaj, te je time naša prvotna hipoteza potvrđena. Dokazano je da demografska obilježja romskih naselja utječu na dobno-spolni sastav stanovnika općina u kojima se nalaze promatrana naselja.

Nadalje, s obzirom na prethodna istraživanja romske populacije i stanje njihove obrazovanosti hipoteza je bila da romska populacija negativno utječe na obrazovni sastav stanovništva općina Nedelišće i Mala Subotica. Svojim smo istraživanjem spomenutu pretpostavku potvrdile te možemo zaključiti da romska etnička manjina pojedinih naselja utječe i na obrazovnu strukturu općine, ali ne u prevelikom postotku te se navedeni negativan utjecaj u obrazovanju konstantno smanjuje posljednjih nekoliko godina.

Također, povezano s razinom obrazovanja kod Roma, posljednja postavljena hipoteza bila je da kulturno-antropološki sastav stanovništva prema jeziku u naseljima Parag i Piškorovec upućuje na slabije poznavanje i korištenje hrvatskog jezika unutar romske populacije. Kako bi

došle do rezultata na razini odabranih naselja, istraživanje smo provele anketnim upitnikom u Paragu i Piškorovcu kojim je na koncu utvrđeno da svi ispitanici govore i znaju hrvatski jezik te se njime služe u svim važnijim situacijama s kojima se svakodnevno susreću. Naša prvotna, prethodno navedena hipoteza, ovime nije potvrđena.

Razmišljajući o svim aspektima našeg istraživanja potrebno je navesti određene smjernice i prijedloge vezane uz istraživanu problematiku, a koji bi bili primjenjivi na romskoj populaciji Međimurske županije, ali i čitave Republike Hrvatske. Pošto smo zaključili da je obrazovanje jedan od ključnih izazova integracije romskog u društvo većinskog stanovništva, potrebno je ulagati u inovacije i unaprjeđenje cijelog obrazovnog sustava Republike Hrvatske s ciljem prilagođavanja tog sustava ne samo većinskom stanovništvu nego i manjinskim etničkim skupinama, posebno Romima. Stoga bi puno pažnje trebalo usmjeriti na metode i tehnike učenja hrvatskog jezika kod romske djece, a da se pritom ne umanju značaj i vrijednost njihovog vlastitog, romskog jezika. Iako romski jezik nije jednak za sve pripadnike romske populacije u Republici Hrvatskoj, potrebno je provesti njegovu standardizaciju kako bi se tim jezikom Romi mogli služiti, ne samo kroz razgovor, već i u pisanom obliku. Uz jezik, važni segmenti identiteta romske populacije su njihova tradicija, kultura i povijest. Kako bi sami Romi postali svjesni svoje bogate kulture, u obrazovanje je potrebno uključiti i dodatne nastavne sadržaje koji bi im omogućili upoznavanje sa svojom poviješću te gotovo izumrlom tradicijom i zanatima nakon čega bi ponosno mogli izraziti svoju etničku pripadnost, a etnomimikrija više ne bi bila redovna pojava. Ipak, kako bi sam proces obrazovanja kod romske populacije postao sastavni dio njihovog životnog tijeka potrebna je dodatna edukacija odraslih Roma i starijih dobnih skupina kojima obrazovanje za vrijeme odrastanja nije bila uobičajena pojava. Time bi roditelji shvatili važnost obrazovanja za budućnost njihove djece kroz mogućnosti boljeg zaposlenja, ostvarenja zarade neovisno o socijalnoj pomoći te iskazivanje poštovanja prema vlastitoj djeci koja više ne bi bila shvaćana samo kao izvor prihoda.

Povezano s time, potrebna su daljnja i konkretnija istraživanja na području obrazovanja romske djece, osnovnoškolskog, ali i srednjoškolskog te visokoškolskog. Takvim bi se istraživanjima pokrenulo traženje nedostataka u postojećem obrazovnom sustavu u Republici Hrvatskoj vezanim uz sve etničke manjine, a posebno Rome. Uz to, na primjerima drugih europskih zemalja, s razvijenim obrazovnim programima za romsku populaciju, trebala bi se istražiti mogućnost uvođenja sličnih mjera i aktivnosti u hrvatski obrazovni sistem. Kako bi isto bilo moguće, potrebno je istražiti o kojim se zemljama radi, postoje li kod njih samostalna

romska naselja nalik onima na kojima se temeljilo naše istraživanje te jesu li u takvim naseljima izgrađene obrazovne institucije poput škola i vrtića i kako one funkcioniraju.

7. ZAHVALE

Zahvaljujemo gospodinu Radovanu Balogu na ukazanoj pomoći, trudu i vremenu prilikom anketiranja stanovnika i vođenju kroz naselje Parag.

Zahvaljujemo gospođi Jasni Hajdinjak na pomoći oko anketnog ispitivanja i pronalaženju predstavnika romskog naselja Parag.

Zahvaljujemo gospođi Manueli Stričak, prof. na pomoći oko dogovaranja anketnog ispitivanja u OŠ Tomaša Goričanca Mala Subotica i kontaktiranju za to zaduženih osoba.

Zahvaljujemo psihologinji Magdaleni Lipić na nesebičnoj pomoći i trudu oko provođenja anketnog ispitivanja u OŠ Tomaša Goričanca Mala Subotica.

Zahvaljujemo se i gospođi Ljiljani Bajs, mag.geogr. na velikoj pomoći i trudu pri pronalaženju podataka te strpljivosti i zainteresiranosti za sva naša pitanja.

Zahvaljujemo našem mentoru, doc.dr.sc. Aleksandru Lukiću na iskazanom povjerenju, uloženom trudu i pomoći oko pisanja rada.

8. LITERATURA

Babić, D., 2004: Stigmatizacija i identitet Roma-pogled „izvana“: slučaj učenika Roma u naselju Kozari Bok, *Migracijske i etničke teme* 20 (4), 315-338.

Bejaković, P., 2012: Demografsko starenje i mjere za zadržavanje starijih osoba u svijetu rada, u: Zbornik sažetaka znanstvenog skupa Demografija u Hrvatskoj (ur. Akrap, A., Čipin, I., Gelo, J.), Zagreb, Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Katedra za demografiju, Zagreb, 21-22.

Dragun, M., 2000: Podrijetlo, mitologija i vjerovanje Roma, *Društvena istraživanja: Journal for General Social Issues* 9 (2-3), 317-333.

First-Dilić, R., 1985: Prostorna stabilizacija i udomaćivanje Roma, *Sociologija i prostor* 87/90, 23-53.

Galogaža, A., 1985: Socijalna i zdravstvena zaštita Roma, *Sociologija i prostor* 87/90, 69-80.

Horvat, A., 2009: Segregacijom do integracije? Mogućnost integriranog obrazovanja Roma, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 46 (2), 443-472.

Hrvatić, N., 2000: Povijesno-socijalna obilježja Roma u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 9 (2-3), 251-266.

Hrvatić, N., 2000a: Odgoj i izobrazba Roma u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja* 2-3 (46-47), 267-290.

Hrvatić, N., 2005: Obrazovanje Roma u Hrvatskoj: pretpostavka za bolju kvalitetu života?, u: *Kako žive hrvatski Romi: zbornik radova* (ur. Štambuk, M.), Zagreb, 2005., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 177-200.

Hrvatić, N., 2011: Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima, *Pedagogijska istraživanja*, 8 (1), 7-18.

Ionescu, M., 2014: Pogled izbliza na romsku djecu i njihove obitelji, *Djeca u Europi* 6 (11), 18-18.

Ivančić, S., Hrvatić, N., 2000: Povijesno-socijalna obilježja Roma u Hrvatskoj, *Društvena istraživanja: Journal for General Social Issues* 9 (2-3), 251-266.

- Klempić Bogadi, S., Lajić, I., 2014: Suvremena migracijska obilježja statističkih jedinica Republike Hrvatske, *Migracijske i etničke teme* 3, 437-477.
- Magdalenić, I., 1994: Županija Međimurska: osnovna socio-demografska obilježja *Sociologija sela* 32 (1/2), 85-99.
- Milas, G. 2009: *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*, naklada Slap, Jasrebarsko
- Mrđen, S., 2012: Glavne odrednice ukupnoga kretanja stanovništva Hrvatske (prirodno kretanje i migracije) u razdoblju 1991.-2011., u: Zbornik sažetaka znanstvenog skupa Demografija u Hrvatskoj (ur. Akrap, A., Čipin, I., Gelo, J.), Zagreb, Ekonomski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Katedra za demografiju, Zagreb, 28-29.
- Nejašmić, I., 2005: *Demogeografija: stanovništvo u prostornim odnosima i procesima*, Školska knjiga, Zagreb
- Nejašmić, I., Bašić, K., Toskić, A., 2008: Prostorne značajke nataliteta u Hrvatskoj, *Hrvatski geografski glasnik* 70 (2), 91-112.
- Nejašmić, I., Toskić, A., Mišetić, R., 2009: *Demografski resursi Republike Hrvatske: sintetični pokazatelji za županije, gradove i općine*, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb
- Nejašmić, I., Toskić, A., 2013: Starenje stanovništva u Hrvatskoj- sadašnje stanje i perspektive, *Hrvatski geografski glasnik* 75 (1), 89-110.
- Novak, J., 2010: Razvoj mogućnosti za romsku djecu u hrvatskim vrtićima i školama, *Djeca u Europi* 2 (3), 21-21.
- Pokos, N., 2005: Demografska analiza Roma na temelju statističkih podataka, u: Kako žive hrvatski Romi: zbornik radova (ur. Štambuk, M.), Zagreb, 2005., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 35-52.
- Šakaja, L., Šlezak H., 2012: Prostorni aspekti socijalne distance prema Romima, *Hrvatski geografski glasnik* 74 (1), 91-109.
- Šikić-Mićanović, L., 2005: Romkinje i uvjeti njihova života, u: Kako žive hrvatski Romi: zbornik radova (ur. Štambuk, M.), Zagreb, 2005., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 201-218.

- Škiljan, F., Babić, D., 2014: Romi u Podravini i Međimurju i uključenost u hrvatsko društvo: od predrasuda i stigmatizacije do socijalne distance i diskriminacije (empirijsko istraživanje-intervjui, *Podravina* 13 (25), 141-159.
- Šlezak, H., 2009: Prostorna segregacija romskog stanovništva u Međimurskoj županiji, *Hrvatski geografski glasnik* 71 (2), 65-81.
- Šlezak, H., 2010: Demografska i sociokulturna obilježja romske populacije u Međimurju, *Magistarski rad*, Prirodoslovno –matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Šlezak, H., 2010a: Prirodno kretanje romskog stanovništva u Međimurskoj županiji-slučaj romskog naselja Kuršanec, *Hrvatski geografski glasnik* 72 (2), 77-100.
- Šlezak, H., 2013: Uloga Roma u demografskim resursima Međimurske županije, *Sociologija i prostor* 51 (1), 21-43.
- Štambuk, M., 2000: Romi u društvenom prostoru Hrvatske. *Društvena istraživanje: Journal for General Social Issues* 9 (2-3), 197-210.
- Štambuk, M., 2005: Naseliti se i ostati svoj, u: Kako žive hrvatski Romi: zbornik radova (ur. Štambuk, M.), Zagreb, 2005., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 11-28.
- Štambuk, M., (2005a): Obilježja romskih obitelji- kućanstava, u: Kako žive hrvatski Romi: zbornik radova (ur. Štambuk, M.), Zagreb, 2005., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 91-110.
- Šućur, Z., 2000: Romi kao marginalna skupina. *Društvena istraživanje: Journal for General Social Issues* 9 (2-3), 211-227.
- Šućur, Z. (2005): Siromaštvo kao sastavnica sociokulturnog identiteta Roma, u: Kako žive hrvatski Romi: zbornik radova (ur. Štambuk, M.), Zagreb, 2005., Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 133-158.
- Wertheimer-Baletić, A., 2005: Demografija Hrvatske – aktualni demografski procesi, *Diacovensia* 13 (1), 97-118.
- Wertheimer-Baletić, A., 1999: *Stanovništvo i razvoj*, MATE, Zagreb
- Vojak, D., 2004: Percepcija romskoga stanovništva u odabranim hrvatskim, britanskim i američkim leksikografskim djelima od 1880. do 2003., *Studia lexicographica* 1 (1), 151-172.

Živić, D., 2004:Prisilne migracije i etničke promjene u Hrvatskoj između 1991. i 2001. godine, *Časopis za suvremenu povijest* 36 (2), 639-661.

9. IZVORI

Atlas romskih naselja Međimurske županije, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP), 2014, <http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/socialinclusion/UNDP-HR-ATLAS-ROMA-MEDJIMURJE-2014.pdf> (29.03.2016.)

Europska komisija, http://ec.europa.eu/index_hr.htm (10.04.2016.)

Europska komisija, Eurostat, <http://ec.europa.eu/eurostat> (10.04.2016.)

Međimurska županija, <http://medjimurska-zupanija.hr/> (10.04.2016.)

Natalitet i mortalitet naselja Republike Hrvatske 1964.-2006., CD-ROM, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2007.

Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. - 2001., Baze podataka, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (14.04.2016.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema spolu i starosti, po naseljima, Statistička izvješća 1167, DZS, Zagreb, 2003.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 31. ožujka 2001.: stanovništvo prema narodnosti, po gradovima/općinama, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (03.04.2016.)

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, Statistička izvješća 1468, DZS, Zagreb, 2013.

Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. godine: stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, Statistička izvješća 1469, DZS, Zagreb, 2013.

Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011, Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (14.04.2016.)

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr (07.04.2016.)

Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2015., Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr
(07.04.2016.)

Ured državne uprave u Međimurskoj županiji, <http://www.udu-mz.hr/?task=search&q=podaci+iz+mat%C4%8Dnih+ureda&btnSearch> (10.03.2016.)

Vlada Republike Hrvatske, 2012: Nacionalna strategija za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine, https://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUK EwjL-9CEoKPMAhVkJ5oKHb3BCFgQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fipc.com.hr%2Fhr_HR%2Fpreuzimanje%2F29%2FNacionalna%2Bstrategija%2Bza%2Buklju%25C4%258Divanje%2BRoma%2B2013-2020.pdf&usg=AFQjCNGH7KFryhSCAYVaCQ7lAyEF_rx13Q&sig2=LMI3ZIwNB_bxqNQoMfnwuQ&cad=rja, (06.03.2016.)

10. SAŽETAK

Vesna Gugić, Ivana Hajdinjak, Andrijana Horvat, Nikolina Malenica, Lucija Starčević, Ivana
Žafran

Utjecaj romske populacije na izabrane demografske strukture i kretanje stanovništva
Međimurske županije: primjer općina Nedelišće i Mala Subotica

Vodeći se dosadašnjim saznanjima i istraživanjima provedenima na uzorku romske populacije, ovaj rad analizira demografsku strukturu te kulturno-antropološki i društveno-gospodarski sastav stanovništva romskih naselja Parag i Piškorovec te neromskog naselja Lopatinec u Međimurskoj županiji. Glavne odrednice koje se u radu analiziraju i služe za donošenje određenih zaključaka su natalitet i mortalitet kao odrednice prirodnog kretanja stanovništva te dobno-spolni, obrazovni i jezični sastav stanovnika navedenih naselja. Analizom statističkih podataka iz razdoblja od 2001. do 2011. godine potvrđena je hipoteza kako pozitivna demografska kretanja romskih naselja utječu na pozitivnu prirodnu promjenu u njihovim pripadajućim općinama, a istovremeno obrazovni sastav romske populacije negativno utječe na obrazovnu strukturu općine. S obzirom da romsko stanovništvo živi u posebnim društveno-gospodarskim, kulturološkim i psihološkim uvjetima njihovi se demografski trendovi razlikuju od trendova Republike Hrvatske, a uspoređujući romska naselja Parag i Piškorovec ti su trendovi poprilično slični. Podaci o društveno-gospodarskom sastavu, točnije upotrebi hrvatskog jezika i njegovom korištenju, prikupljeni su putem anketnog ispitivanja romske populacije u Paragu i Piškorovcu. Na temelju anketnog upitnika i analiziranja dobivenih rezultata nije potvrđena početna hipoteza da u naseljima Parag i Piškorovec stanovnici slabije znaju i koriste hrvatski jezik. Ipak, utvrđeno je da znanje hrvatskog jezika nije na očekivanoj razini pa je stoga potrebno čitav hrvatski obrazovni sustav prilagoditi romskoj populaciji kojoj bi time bilo omogućeno učenje i hrvatskog standardnog jezika, ali i vlastitog romskog jezika te njihove kulture, tradicije i običaja kao odrednica vlastitog identiteta. Kako bi navedeno bilo lakše ostvareno, potrebna su dodatna istraživanja na području obrazovanja Roma, postojanju nastavnih sadržaja u skladu s njihovim potrebama te postojanju obrazovnih institucija unutar romskih naselja u nekim drugim europskim zemljama i načinu njihova funkcioniranja.

Ključne riječi: *demografska kretanja, obrazovanje, Romi, Međimurska županija*

11. SUMMARY

Vesna Gugić, Ivana Hajdinjak, Andrijana Horvat, Nikolina Malenica, Lucija Starčević, Ivana
Žafran

The influence of Roma population on the particular demographic structures and trends of the inhabitants of Međimurje county: Municipalities of Nedelišće and Mala Subotica as examples

Guided by former knowledge and study of the Roma population, this paper analyzes demographic structure, cultural anthropological, and socioeconomical population structure of the two Roma settlements, Parag and Piškorovec. It also analyzes the non-Roma settlement Lopatinec situated in Međimurje county, as well as Parag and Piškorovec. Main guidelines analyzed in this paper, that could be used for certain conclusions, are the following: birth rate and mortality rate, as determinants of natural change in population, as well as age-sex, educational, and language population structure of stated settlements. By analyzing statistical data from 2001 to 2011, this paper also confirms the hypothesis about positive demographic trends of Roma settlements affecting positive demographic trends of the whole municipality. At the same time, educational structure of Roma population negatively impacts educational structure of the whole municipality. Considering the fact that Roma population lives in different socioeconomical, cultural, and psychological conditions, its demographic trends differ from those of Republic of Croatia. When one compares those trends between Roma settlements Parag and Piškorovec, it appears that they are pretty similar. Data about socio-economical structure, specifically regarding the knowledge of the Croatian language and its usage, has been collected by survey in Parag and Piškorovec. Based on the analysis of these data, initial hypothesis about poor knowledge of Croatian language among the Roma population in settlements Parag and Piškorovec, has not been confirmed. However, data showed that the knowledge of Croatian language is not at expected level. It is crucial to adjust the Croatian educational system to fit the needs of educating Roma population, so they can learn both Croatian and their own Roma language, also their culture and tradition as determinants of their own identity. To achieve stated, more research is needed on Roma education, as well on existence of educational content that can fit their needs, and functioning of educational institutions within Roma settlements in other European countries.

Key words: *demographic trends, education, Roma, Međimurje county*

12. PRILOZI

Prilog 1. Anketni upitnik

Anketa o mišljenju romske populacije vezano uz jezik i školovanje

Poštovani, ova anketa se provodi u sklopu znanstvenog istraživanja za Rektorovu nagradu Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje provode studenti Prirodoslovno-matematičkog fakulteta – Geografskog odsjeka. Anketa je anonimna i rezultati će se prikazivati isključivo zbirno.

Pitanja rješavate zaokruživanjem broja ispred ponuđenog odgovora.

Spol ispitanika(zaokružiti slovo)

M Ž

Dob ispitanika

Najviša završena škola/fakultet ispitanika

1. Po vašoj procjeni, kako dobro znate hrvatski jezik?
 1. Jako dobro
 2. Srednje
 3. Loše
 4. Ne znam uopće

2. Mislite li da se od Roma očekuje da moraju znati hrvatski jezik?
 1. DA
 2. NE

3. Da li želite znati hrvatski jezik ili ste ga naučili jer ste morali?
 1. Želim, dobrovoljno sam ga naučio/la
 2. Naučio/la sam ga jer sam morao/la
 3. Nisam ga naučio/la

4. Kada ste naučili hrvatski jezik?
 1. Prije polaska u osnovnu školu
 2. U nižim razredima osnovne škole (1.-4.r)
 3. U višim razredima osnovne škole (5.-8.r.)
 4. Nisam još naučio/la hrvatski jezik

5. Gdje ste naučili hrvatski jezik? (moguće zaokružiti više odgovora)
 1. Kod kuće
 2. U školi

3. U vrtiću
4. Ostalo: _____

6. U kojim situacijama koristite hrvatski jezik? *(moguće zaokružiti više odgovora)*
 1. U školi
 2. Na poslu
 3. Svakodnevno kod kuće
 4. U razgovoru s prijateljima
 5. Kod doktora
 6. Ostalo: _____

7. Koristite li za čitanje i pisanje samo hrvatski jezik ili koristite i romski jezik?
 1. Samo hrvatski
 2. Samo romski
 3. Oboje
 4. Niti jedno

8. Imate li pristup računalu?
 1. DA
 2. NE

9. Koliko često koristite računalu?
 1. Svaki dan
 2. 1-3 puta tjedno
 3. Samo u školi ili na poslu
 4. Jednom mjesečno
 5. Nikad
 6. Ostalo: _____

10. Smatrate li da bi trebala postojati škola u Paragu/Piškorovcu?
 1. DA
 2. NE

11. Mislite li da bi Romi u školi trebali imati izborni predmet za učenje svog jezika?
 1. DA
 2. NE

12. Smatrate li da bi trebao postojati vrtić u Paragu/Piškorovcu?
 1. DA
 2. NE

13. Bi li djeca imala veću želju odlaziti u školu i vrtić kada bi nastava bila više u skladu s romskom kulturom i jezikom?
 1. DA

2. NE

14. Kako bi po Vama izgledala idealna škola za romsku djecu? (*upisati odgovor*)

Popis slika i tablica u radu

Tab.1. Prikaz kretanja najbrojnijih narodnosnih skupina u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1971.-2011. Godine

Tab.2. Broj pripadnika romske etničke manjine u Međimurskoj županiji od 1971.-2011.

Tab.3. Struktura ispitanika u naseljima Parag i Piškorovec

Sl.1. Promjena broja stanovnika 2001.-2011. godine po županijama Republike Hrvatske

Sl.2. Gustoća naseljenosti (st/km²) po županijama Republike Hrvatske 2011. godine

Sl.3. Broj pripadnika romske etničke manjine po županijama Republike Hrvatske 2011. godine

Sl.4. Prirodna promjena (‰) po općinama Međimurske županije 2011. godine

Sl.5. Broj pripadnika romske etničke manjine po općinama Međimurske županije 2011. godine

Sl.6. Stope nataliteta (‰) po naseljima u općinama Nedelišće i Mala Subotica 2011. godine

Sl.7. Kretanje stopa nataliteta (‰) naselja Parag, Piškorovec i Lopatinec u razdoblju od 2006. do 2011. godine

Sl.8. Kretanje stopa nataliteta (‰) u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stope nataliteta navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2011. godine

Sl.9. Stope mortaliteta (‰) po naseljima u općinama Nedelišće i Mala Subotica 2011. Godine

Sl.10. Ukupni broj umrlih u naseljima Lopatinec, Parag i Piškorovec u razdoblju od 2006. do 2015.godine

Sl.11. Stope mortaliteta po naseljima Lopatinec, Parag i Piškorovec u razdoblju od 2006. Do 2015.godine

Sl.12. Kretanje stopa mortaliteta (‰) u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stope mortaliteta navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2011. godine

- Sl.13. Prirodna promjena (%) po naseljima u općinama Nedelišće i Mala Subotica 2011. godine
- Sl.14. Prirodna promjena (%) za naselja Parag, Piškorovec i Lopatinec u razdoblju od 2006. do 2015. godine
- Sl.15. Kretanje stopa prirodne promjene (%) u općinama Nedelišće i Mala Subotica te stope prirodne promjene navedenih općina bez romskih naselja u razdoblju od 2006. do 2011. godine
- Sl.16. Dobno-spolna struktura stanovništva naselja Parag 2011. godine
- Sl.17. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Nedelišće 2011. godine
- Sl.18. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Nedelišće s izuzetkom naselja Parag 2011. godine
- Sl.19. Dobno-spolna struktura stanovništva naselja Piškorovec 2011. godine
- Sl.20. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Mala Subotica 2011. godine
- Sl.21. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Mala Subotica s izuzetkom naselja Piškorovec 2011. godine
- Sl.22. Dobno-spolna struktura stanovništva naselja Lopatinec 2011. godine
- Sl.23. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Sveti Juraj na Bregu 2011. godine
- Sl.24. Dobno-spolna struktura stanovništva općine Sveti Juraj na Bregu uz izuzetak naselja Lopatinec
- Sl.25. Udio učenika (%) Roma u osnovnim školama Macinec i Mala Subotica u šk.godini 2013./2014.
- Sl.26. Učenici Romi u osnovnim školama šk.godine 2013./2014. koji su uspješno završili školovanje ili odustali od školovanja u razdoblju 2003.-2013.
- Sl.27. Broj učenika Roma po razredima OŠ Macinec i OŠ Mala Subotica šk.godine 2013./2014.
- Sl.28. Broj učenika Roma koji su uspješno završili osnovne škole u Macincu i Maloj Subotici od 2003.-2013. godine

Sl.29. Učenici Romi odustali od školovanja u osnovnim školama Macinec i Mala Subotica od 2003.-2013. godine

Sl.30. Učenici Romi koji su uspješno završili školsku godinu u osnovnim školama u Macincu i Maloj Subotici od 2003.-2013. godine

Sl.31. Učenici Romi koji su uspješno završili školsku godinu (%) u osnovnim školama u Macincu i Maloj Subotici od 2003.-2013. godine

Sl.32. Broj osoba (%) sa nezavršenom osnovnom školom 2011.godine u općinama Mala Subotica, Nedelišće i Sveti Juraj na Bregu

Sl.33. Broj osoba (%) sa završenom osnovnom školom 2011.godine u općinama Mala Subotica, Nedelišće i Sveti Juraj na Bregu

Sl.34. Po vašoj procjeni, kako dobro znate hrvatski jezik?

Sl.35. Mislite li da se od Roma očekuje da moraju znati hrvatski jezik?

Sl.36. Da li želite znati hrvatski jezik ili ste ga naučili jer ste morali?

Sl.37. Kada ste naučili hrvatski jezik?

Sl.38. Gdje ste naučili hrvatski jezik? *(moguće zaokružiti više odgovora)*

Sl.39. U kojim situacijama koristite hrvatski jezik? *(moguće zaokružiti više odgovora)*

Sl.40. Koristite li za čitanje i pisanje samo hrvatski jezik ili koristite i romski jezik?

Sl.41. Imate li pristup računalu?

Sl.42. Koliko često koristite računalu?

Sl.43. Smatrate li da bi trebala postojati škola u Paragu/Piškorovcu?

Sl.44. Mislite li da bi Romi u školi trebali imati izborni predmet za učenje svog jezika? Sl.45. Smatrate li da bi trebao postojati vrtić u Paragu/Piškorovcu?

Sl.45. Smatrate li da bi trebao postojati vrtić u Paragu/Piškorovcu?

Sl.46. Bi li djeca imala veću želju odlaziti u školu i vrtić kada bi nastava bila više u skladu s romskom kulturom i jezikom?